POWIAT MONIECKI

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU MONIECKIEGO NA LATA 2004 - 2011

Grudzień 2003 r.

Wykonawca:

Instytut Zrównoważonego Rozwoju Sp. z o.o.

Biuro: Białystok, ul. E. Orzeszkowej 32 lok. 417

Nr telefonu: (085) 732 17 61

e-mail: biuro.instytut@xl.wp.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....
1. CHARAKTERYSTYKA POWIATU MONIECKIEGO.....
2. DIAGNOZA ŚRODOWISKA POWIATU MONIECKIEGO.....
2.1. Zasoby i walory środowiska.....
2.1.1. Powierzchnia i użytkowanie terenu.....
2.1.2. Klimat.....
2.1.3. Zasoby geologiczne.....
2.1.4. Zasoby glebowe.....
2.1.5. Zasoby wodne.....
2.1.6. Zasoby leśne.....
2.1.7. Obszary chronione.....
2.2. Stan i zagrożenia środowiska.....
2.2.1. Jakość powietrza.....
2.2.2. Zagrożenia jakości powietrza.....
2.2.3. Jakość wód powierzchniowych.....
2.2.4. Jakość wód podziemnych.....
2.2.5. Jakość wody pitnej.....
2.2.6. Zagrożenie wód.....
2.2.7. Zanieczyszczenia powierzchni ziemi.....
2.2.8. Hałas.....
2.2.9. Promieniowanie.....
2.2.10. Poważne awarie.....
3. TECHNICZNA INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA.....
3.1. Urządzenia ochrony powietrza.....
3.2. Urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne.....
3.3. Składowiska odpadów stałych i unieszkodliwianie odpadów.....
4. ANALIZA SWOT.....
4.1. Uwarunkowania wewnętrzne.....
4.2. Uwarunkowania zewnętrzne.....
5. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU MONIECKIEGO.....
5.1. Misja.....
5.2. Cele programu ochrony środowiska do 2011 roku.....
5.3. Zadania programu ochrony środowiska dla powiatu monieckiego do roku 2007 i 2011.....
6. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....
6.1. Instrumenty polityki ochrony środowiska.....
6.2. Finansowanie zadań.....
6.3. Monitoring wdrażania programu.....
ZAŁĄCZNIK 1. CELE „PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2003-2006”.....
SPIS TABEL.....
SPIS SCHEMATÓW.....
LITERATURA.....

WPROWADZENIE

1. Podstawa prawna opracowania

Konieczność opracowania Programu Ochrony Środowiska Powiatu Monieckiego wynika z obowiązku nałożonego na samorząd powiatowy zapisem Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001r. nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami.

2. Założenia

Niniejszy „Program Ochrony Środowiska Powiatu Monieckiego" wykonano przyjmując następujące założenia wyjściowe:

1. Program musi zostać opracowany w zgodzie z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju, tzn. określone w nim działania na rzecz ochrony środowiska i przyrody oraz racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych nie mogą być jedynie celem samym w sobie, ale muszą uwzględniać wymagania i potrzeby społeczne i gospodarcze.
2. Program musi uwzględniać zasady polityki ekologicznej państwa[1], a w szczególności (obok zasady zrównoważonego rozwoju):
   - zasadę przezorności przewidującą, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować po "bezpiecznej stronie", tj. że odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania,
   - zasadę wysokiego poziomu ochrony środowiska zakładającą, że stosowanie zasad prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska,
   - zasadę integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi,
   - zasadę prewencji, która zakłada, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć.
   - zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.
3. Struktura Programu powinna nawiązywać do ustaleń art. 14 i 17 ustawy *Prawo ochrony*

1 Pełna lista zasad znajduje się w załączniku 1.

środowiska oraz struktury „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010", a więc powinien on określać:

- cele ekologiczne, priorytety ekologiczne oraz rodzaj i harmonogram działań proekologicznych w zakresie:
  - poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego (ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, ochrona powietrza, gospodarowanie odpadami, ochrona powierzchni ziemi, ochrona przed hałasem, wibracjami i promieniowaniem, bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne, zapobieganie poważnym awariom),
  - ochrony dziedzictwa przyrodniczego (m.in.: ochrona przyrody i bioróżnorodności ochrona krajobrazu, ochrona lasów),
  - racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (zmniejszanie materiałochłonności, energochłonności i wodochłonności gospodarki, racjonalna eksploatacja lasów, ochrona zasobów kopalin);
  - zadań o charakterze systemowym (przyszłościowy rozwój społeczno-gospodarczy w kontekście ochrony środowiska, w tym systemy zarządzania środowiskowego i włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych, edukacja ekologiczna i udział społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska, współpraca ponadlokalna).
- narzędzia i instrumenty realizacji programu (wzmocnienie instytucjonalne, ramy prawa – w zakresie prawa lokalnego i decyzji organów samorządowych, planowanie przestrzenne, powiązania formalne i merytoryczne z analogicznym programem niższego i wyższego szczebla administracyjnego w celu zapewnienia regionalnej spójności programów, mechanizmy finansowania ochrony środowiska, dostęp do informacji i udział społeczeństwa);
- nakłady na realizację programu (wielkość nakładów i źródła finansowania) i jednostki odpowiedzialne za wykonanie zadań;
- sposoby kontroli realizacji programu (procedury kontroli, mierniki realizacji programu, procedury weryfikacji programu).

4. Określone w Programie cele muszą być kompatybilne z celami ochrony środowiska na szczeblu krajowym i regionalnym oraz zaleceniami Unii Europejskiej.
5. Powiatowe programy ochrony środowiska muszą spełniać warunki pozyskania po akcesji wsparcia finansowego z Unii Europejskiej tj. z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, które w głównej mierze udzielane będzie jednostkom samorządu terytorialnego na

realizację inwestycji ekologicznych. Z tego też względu programy te muszą być zgodne z dokumentami programowymi, które będą stanowiły podstawę otrzymania takiego wsparcia, a więc z:

- Komponentem środowiskowym *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego*,
- Dokumentem programowym dla Funduszu Spójności w części dotyczącej środowiska.

6. Program ochrony środowiska powinien być skoordynowany ze:
   - sporządzanymi na szczeblu powiatu programami sektorowymi (np. programem gospodarki leśnej, programem ratowniczo-gaśniczym sporządzanym przez powiatowe komendy państwowej straży pożarnej, itp.);
   - powiatowymi programami rozwoju infrastruktury (jeśli są): mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w wodę, itd.;
   - powiatowym planem gospodarowania odpadami sporządzonym zgodnie z ustawą o odpadach;
   - obejmującym obszar powiatu programem ochrony powietrza, programem ochrony środowiska przed hałasem i programem ochrony wód (jeżeli programy takie dla obszarów obejmujących dany powiat lub jego część zostały lub zostaną opracowane w związku z wymaganiami wynikającymi z ustawy Prawo ochrony środowiska);
   - programami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
7. Program musi być skorelowany z programami ochrony środowiska gmin powiatu.
8. Program musi być skorelowany z programami ochrony środowiska w ościennych jednostkach samorządowych w dziedzinie: ochrony wód (w układzie zlewniowym), w zakresie ochrony powietrza, wdrażania systemu Natura 2000.
9. Program powinien być dokumentem pozwalającym na podejmowanie racjonalnych działań na rzecz ochrony środowiska i przyrody przez władze powiatu, gmin i podmioty gospodarcze.
10. Program zostanie opracowany w perspektywie czasowej roku 2011 i w zgodzie art. 14 i 17 ustawy *Prawo ochrony środowiska*, wyodrębnione zostaną podokresy 2004-2007 dla którego zostanie opracowany plan operacyjny oraz 2008-2011 obejmujący działania perspektywiczne.
11. Plan operacyjny na lata 2004-2007, będący częścią Programu, powinien zawierać:

- zadania własne powiatu czyli przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu,
- zadania koordynowane czyli pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych,
- szczegółowe wytyczne do sporządzania programów gminnych, które muszą zostać w pełni wprowadzone do programu powiatowego.

3. Metodyka prac

Ze względu na ograniczenia czasowe Program sporządzono metodą ekspercką. Konsultacje treści Programu dokonane zostaną jedynie na szczeblu władz powiatu (i gmin).

Procedura opracowania Programu składa się z następujących etapów:

Etap1. Opracowanie metodyki sporządzania programu w celu zapewnienia merytorycznej jakości programu.

Etap2. Zbieranie informacji: o powiecie, jego gminach i ich otoczeniu, wymaganiach prawnych w zakresie ochrony środowiska, wytycznych w zakresie ochrony środowiska z programów i polityk centralnych i regionalnych. Produktem tego etapu będzie ogólna charakterystyka powiatu, diagnoza walorów i zasobów środowiska, stanu środowiska i źródeł jego zagrożeń oraz określenie limitów i wytycznych w zakresie ochrony środowiska, niezbędnych do poprawnego dokonania analizy SWOT, określenia celów i priorytetów.

Etap3. Analiza SWOT uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych ochrony środowiska w powiecie, która pozwoli na określenie strategii ochrony środowiska (misja, cele) do 2011 roku. Uwzględniać ona będzie wyniki diagnozy oraz informacje o limitach środowiskowych wynikających z kryteriów formalnych, porównawczych i funkcjonalnych.

Etap4. Określenie misji i celów Programu. ze wskazaniami na priorytety inwestycyjne i pozainwestycyjne Cele zostaną ujęte w czterech blokach tematycznych:

- ochrona dziedzictwa przyrodniczego,
- jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne,
- racjonalne użytkowanie zasobów,

- działania o charakterze systemowym.

Etap5. Opracowanie programu operacyjnego na lata 2004-2007 wraz z harmonogramem i nakładami finansowymi oraz celów i kierunków działań na lata 2008-2011. Zostanie zdefiniowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach, ważnych w skali powiatu. Dodatkowym źródłem informacji (oprócz źródeł wymienionych w etapie poprzednim) dla sporządzenia programu operacyjnego będzie lista przedsięwzięć planowanych przez gminy i inne podmioty.

Etap6. Opracowanie systemu zarządzania Programem. W tym etapie zostanie zaproponowany system zarządzania realizacją programu.

Etap7. Przedstawienie projektu Programu Zamawiającemu, celem skierowania go do procedury opiniowania i uchwalania.

Schemat 12. Struktura prac merytorycznych „Powiatowego programu ochrony środowiska”

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza

Diagnoza powiatu powinna obejmować ogólną charakterystykę, pomagającą określić ogólne trendy rozwoju, ponieważ dopiero w ich świetle sensowne wydaje się ocenianie stanu środowiska i planowanie jego ochrony.

Kluczowym elementem jest jednak diagnoza stanu i procesów w środowisku, jako podstawa do programowania ochrony środowiska powinna obejmować w szczególności[2]:

- ogólną charakterystykę i ocenę zasobów oraz walorów środowiska przyrodniczego obszarów przyrodniczo cennych;
- stan i tendencje przeobrażeń środowiska przyrodniczego obszarów przyrodniczo cennych;
- podstawowe źródła przeobrażeń środowiska przyrodniczego na obszarach przyrodniczo cennych.

Przeprowadzona diagnoza powinna łączyć w sobie podejście sektorowe (sektory ochrony środowiska, takie jak powietrze, woda, gleba, hałas) i podejście nakierowane na czynniki oddziałujące na środowisko.

Oprócz uwarunkowań wewnętrznych należy uwzględnić i uwarunkowania zewnętrzne. Do tych uwarunkowań należą:

- relacje z otoczeniem wynikające z położenia obszaru oraz charakteru terenów ościennych,
- ogólne trendy środowiskowe, społeczne i gospodarcze,
- uwarunkowania instytucjonalno-organizacyjne (polityki i programy obowiązujące na wyższych szczeblach przestrzennych oraz w bezpośrednim otoczeniu powiatu).

Na etapie diagnozy wykorzystano następujące źródła informacji:

- piśmiennictwo naukowe,
- raporty i informacje WIOŚ w Białymstoku,
- materiały i informacje Wydziału Środowiska i Rolnictwa Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku,
- dane z Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003-2006,
- wydawnictwa statystyczne GUS w Warszawie i US w Białymstoku,

2 M. Kistowski, W. Staszek: *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska,* pomorski Urząd Wojewódzki Wydział Ochrony Środowiska, Gdańsk 1999, załącznik 2 s.2 (zmienione).

- dokumentów strategicznych gmin (raporty o stanie, strategie rozwoju, programy ochrony środowiska itp.),
- istniejące analizy uwarunkowań i plany zagospodarowania przestrzennego;
- informacje będące w posiadaniu samorządów gminnych i powiatowego oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku.

Analiza SWOT i strategia

Analiza SWOT służy do określenia najsłabszych stron stanu środowiska z punktu widzenia wymagań ochrony środowiska oraz stanu i zasobów środowiska z punktu widzenia ich wpływu na ograniczanie lub stymulację procesów rozwoju gospodarczego. Selekcję i kryteria oceny poszczególnych uwarunkowań wewnętrznych przedstawiono w tabeli 1:

Tabela 31. Ocena uwarunkowań wewnętrznych

	Uwarunkowania wewnętrzne		
	Zasoby środowiska	**Stan środowiska**	**Zagrożenia i infrastruktura ochrony środowiska**
Mocne strony	• stymulacja procesów rozwojowych	• stan środowiska lepszy od standardów jakości środowiska • stymulacja procesów rozwojowych	• zapewnienie odpowiedniego stanu środowiska i dostępu do zasobów
Słabe strony	• ograniczenia procesów rozwojowych	• stan środowiska gorszy od standardów jakości środowiska • ograniczanie procesów rozwojowych	• negatywny wpływ na stan środowiska i dostępność zasobów

Źródło: opracowanie własne

Kryterium ograniczania/stymulacji procesów rozwojowych oznacza konieczność oceny wpływu zasobów lub/i stanu środowiska na rozwój:

- osadnictwa i infrastruktury komunalnej,
- infrastruktury komunikacyjnej,
- przemysłu,
- rolnictwa i dziedzin pokrewnych,
- leśnictwa i dziedzin pokrewnych,
- turystyki i rekreacji.

Należy także zwrócić uwagę, że ocena stanu środowiska z punktu widzenia ograniczania/stymulacji procesów rozwojowych i wymaganych standardów jakości nie musi dawać jednakowych wyników.

Z kolei uwarunkowania zewnętrzne należy ocenić ze względu na ich wpływ na stan środowiska powiatu oraz możliwości jego poprawy, oddzielając czynniki negatywne (zagrożenia) od pozytywnych (szanse).

Program operacyjny

Program operacyjny obejmuje opracowanie listy projektów podporządkowanej ocenie priorytetów i korzyści dla środowiska oraz hierarchizacji zadań, wynikającej ze strategii programu z podziałem na projekty inwestycyjne i pozainwestycyjne, w rozbiciu na:

- zadania własne powiatu czyli przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu. Zadania własne powinny być w programie ujęte z pełnym zakresem informacji niezbędnej do kontroli ich realizacji (opis przedsięwzięcia, terminy realizacji, instytucja odpowiedzialna, koszty, źródła finansowania).
- zadania koordynowane czyli pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym).
- szczegółowe wytyczne do sporządzania programów gminnych, które muszą zostać w pełni wprowadzone do programu powiatowego.

Finansowanie

Koszty realizacji programu będą szacowane z wykorzystaniem:

- stanu z ostatnich lat i prognozy finansów powiatu i jego gmin,
- nakładów inwestycyjnych w powiecie na ochronę środowiska w latach ubiegłych (ogółem i wg kierunków inwestowania),
- przedsięwzięć zgłoszonych przez gminy i powiaty w ramach przygotowywania *Strategii Województwa Podlaskiego do 2010 r.* i *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003-2006*,

- przedsięwzięć proponowanych do finansowania ze środków Unii Europejskiej,
- wielkości nakładów inwestycyjnych na realizację przedsięwzięć, ujętych w projekcie *Programu wykonawczego do II PEP na lata 2002 – 2010*,
- szacunków wielkości pomocy zagranicznej (unijnej) – j.w.,
- kosztów realizacji przedsięwzięć z zakresu zarządzania programem.

Planowane nakłady inwestycyjne i inne koszty zostaną określone według dziedzin ochrony środowiska, szczebla zarządzania, zakresu rzeczowego kosztów.

4. Wytyczne i limity

Dla prawidłowego wyznaczenia celów, kierunków działania, zadań konieczne jest uwzględnienie wytycznych, zawartych w przepisach prawa oraz różnorodnych dokumentach, programach, planach, opracowaniach o charakterze strategicznym.

Przepisy prawa

Przy prowadzeniu prac nad dokumentem „Program Ochrony Środowiska Powiatu Monieckiego" uwzględniano postanowienia aktualnych przepisów prawa, a w szczególności:

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz.U. Nr 66 poz. 620 z 2003 r.)
- ustawa o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 tj. z 2001 r., z p. zm.)
- ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. Nr 63 poz. 638 z 2001 r. z p. zm.)
- ustawa z dnia 11 maja 2001 r., o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. Nr 63 poz. 639 z 2001 r. z p. zm.)
- ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 tj. z 1996 r., z p. zm.)
- ustawa z dnia 16 października 1991 r., o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 99 poz. 1079 z 2001 r. z p. zm.)

- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 115 poz. 1229 tj. z 2001 r., z p. zm.)
- ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101 poz. 628 z 1997 r., z p. zm.)
- ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r., o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. Nr 76 poz. 811).
- ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. Nr 89 poz. 991)
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 tj. z 2001 r., z p. zm.)
- ustawa z dnia 27 lipca 2001 r o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska,
- ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16 poz. 78 z 1995 r. z p. zm.)
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 110 poz. 1190 z 2001 r. z p. zm.)
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r o odpadach (Dz. U. Nr 62 poz. 628 tj. z 2001 r., z p. zm.)

Dokumenty strategiczne

W trakcie przygotowywania Programu dokonano przeglądu i analizy następujących dokumentów:

1. Dokumenty określające strategię rozwoju kraju:
   - *Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju - Polska 2025,*
   - *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,*
   - *Narodowa strategia rozwoju regionalnego,*
   - *Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006,*
   - *Narodowy program przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej;*
2. Dokumenty polskiej polityki ekologicznej:
   - *II Polityka Ekologiczna Państwa,*
   - *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010*

- *Program Wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa, na lata 2002-2010,*
- *Strategia rozwoju energetyki odnawialnej*
- *Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej Krajowa strategia ograniczenia emisji metali ciężkich i trwałych zanieczyszczeń organicznych*
- *Narodowa strategia edukacji ekologicznej*
- *NATURA 2000 Europejska sieć ekologiczna,*
- *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski;*
- *Strategia ochrony leśnej różnorodności biologiczne;.*

3. Programy sektorowe:
   - średniookresowa strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa,
   - polityka leśna państwa,
   - strategia rozwoju turystyki,
   - polityka transportowa,
   - polityka energetyczna;
4. Programy regionalne:
   - *Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego ZPP*
   - *Strategia rozwoju województwa podlaskiego*
   - *Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2003-2006*
   - *Program rozwoju turystyki i zagospodarowania turystycznego województwa podlaskiego do 2010 roku,*
   - *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego;*
5. Programy regionalne i lokalne na sąsiednich terenach.

Kryteria (limity)

Kryteria oceny stanu środowiska, niezbędne dla właściwego określenia słabych i mocnych stron (analizy SWOT) i wyznaczenia celów i priorytetów działań, mogą mieć charakter:

- porównawczy – odniesienia do innych podobnych jednostek przestrzennych,
- funkcjonalny – określające właściwe czy pożądane stany z punktu widzenia sprawności, efektywności funkcjonowania poszczególnych elementów badanej jednostki terytorialnej, parametry te mogą mieć charakter formalny,
- społeczne – mające charakter porównania faktycznego stanu z oczekiwaniami społeczności lub ich reprezentantów.

Ze względu na ograniczenia czasowe nie ma możliwości zastosowania kryteriów społecznych. Główne znacznie mogłyby mieć kryteria funkcjonalne, wywiedzione z ogólnokrajowych, ilościowych celów (limitów) polityki ekologicznej. W *II Polityce ekologicznej państwa*, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r. a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska (wszystkie dotyczą celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010 r.):

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 25% w stosunku do 1990 r. również w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- podwojenie do 2010 r. udziału energii odnawialnej w bilansie energetycznym kraju w stosunku do roku 2000,
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych;
- pełna (100%) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów

przemysłowych,

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego – również o 30%,
- ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.

Rada Ministrów, przyjmując w czerwcu 2000 r. *II Politykę ekologiczną państwa*, nie dokonała jednak podziału limitów krajowych na limity regionalne, gdyż nie było ku temu dostatecznych podstaw planistycznych. Również ustawa Prawo ochrony środowiska nie wprowadziła zasad wypełniania i rozdziału przestrzennego lub branżowego nakładanych przez protokoły do konwencji oraz dyrektywy UE pułapów emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza. Dlatego też przytoczone w rozdziale poniżej wskaźniki liczbowe należy wg twórców polityki ekologicznej traktować jako wielkości orientacyjne, przeznaczone do porównań międzyregionalnych i porównań tempa realizacji celów polityki ekologicznej państwa w poszczególnych powiatach i gminach z tempem realizacji tej polityki na szczeblu krajowym.

Tylko w jednym konkretnym przypadku może mieć miejsce określona procedura „przydziału" limitów dla poszczególnych województw i powiatów. Chodzi tutaj o ładunki zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych i do powietrza, które są i będą przyjmowane w programach działań mających zapewnić dotrzymanie wymaganych poziomów jakości wód i dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu zdefiniowanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, transponującej w tym zakresie wymagania zawarte w ramowych dyrektywach Unii Europejskiej dotyczących jakości wód i powietrza. W takim zakresie, w jakim w ramach monitoringu środowiska zostaną zidentyfikowane dotyczące danego województwa lub powiatu obszary, w których nie są osiągnięte wymagane poziomy jakości wód oraz obszary przekroczeń dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu, a następnie ustalone programy działań naprawczych dla tych obszarów (w postaci programów ochrony wód i programów ochrony powietrza), w programach tych mogą zostać ustalone limity regionalne. Ustalając limity powiatowe dla ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ze ściekami, można też będzie skorzystać z określenia wielkości wymaganego zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych ze ściekami komunalnymi i ściekami z zakładów przemysłu rolno-spożywczego dla poszczególnych aglomeracji, które zostanie dokonane do końca 2003 r. w przygotowywanym przez Ministerstwo Środowiska Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Analogiczne limity dotyczące gospodarowania odpadami,

nie zostały dokonane w ramach Krajowego Planu Gospodarki Odpadami.

Na etapie ustalania priorytetów w grę wchodzi dodatkowe kryterium – wykonalności, szczególnie finansowej.

1. CHARAKTERYSTYKA POWIATU MONIECKIEGO

Zgodnie z podziałem administracyjnym kraju, obszar powiatu monieckiego leży w środkowej części województwa podlaskiego. Graniczy z powiatami: od północy - augustowskim, od wschodu - sokólskim, od zachodu – grajewskim i łomżyńskim (schemat 2), a od południa - białostockim. Siedzibą władz powiatu są Mońki. Ogólna powierzchnia powiatu wynosi 138428 ha. W jego granicach znajduje się 7 gmin (schemat 3):

1) miejsko-wiejska Goniądz,
2) miejsko-wiejska Knyszyn,
3) miejsko-wiejska Mońki,
4) wiejska Jasionówka,
5) wiejska Jaświły,
6) wiejska Krypno,
7) wiejska Trzcianne.

Podstawowe dane dotyczące gmin powiatu monieckiego przedstawia tabela 2.

Tabela 31. Powierzchnia i ludność gmin powiatu monieckiego (stan na 31.12.2002 r)

		Powierzchnia	Ludność	Gęstość zaludnienia
		ha		na 1 km^2
Goniądz	ogółem	37668	5341	14,2
	miasto	428	1932	451,4
	wieś	37240	3409	9,2
Knyszyn	ogółem	12768	5011	39,2
	miasto	2368	2860	120,8
	wieś	10400	2151	20,7
Mońki	ogółem	16156	15984	98,9
	miasto	766	10762	1405,0
	wieś	15390	5222	33,9
Jasionówka	wieś	9673	3074	31,8
Jaświły	wieś	17541	5678	32,4
Krypno	wieś	11269	4283	38,0
Trzcianne	wieś	33353	4806	14,4
powiat moniecki	ogółem	138428	44177	31,9
	miasto	3562	15554	436,7
	wieś	134866	28623	21,2

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl., Rocznik Statystyczny województwa podlaskiego 2001, US, Białystok 2002.

Schemat 12. Położenie powiatu monieckiego na tle podziału administracyjnego województwa podlaskiego

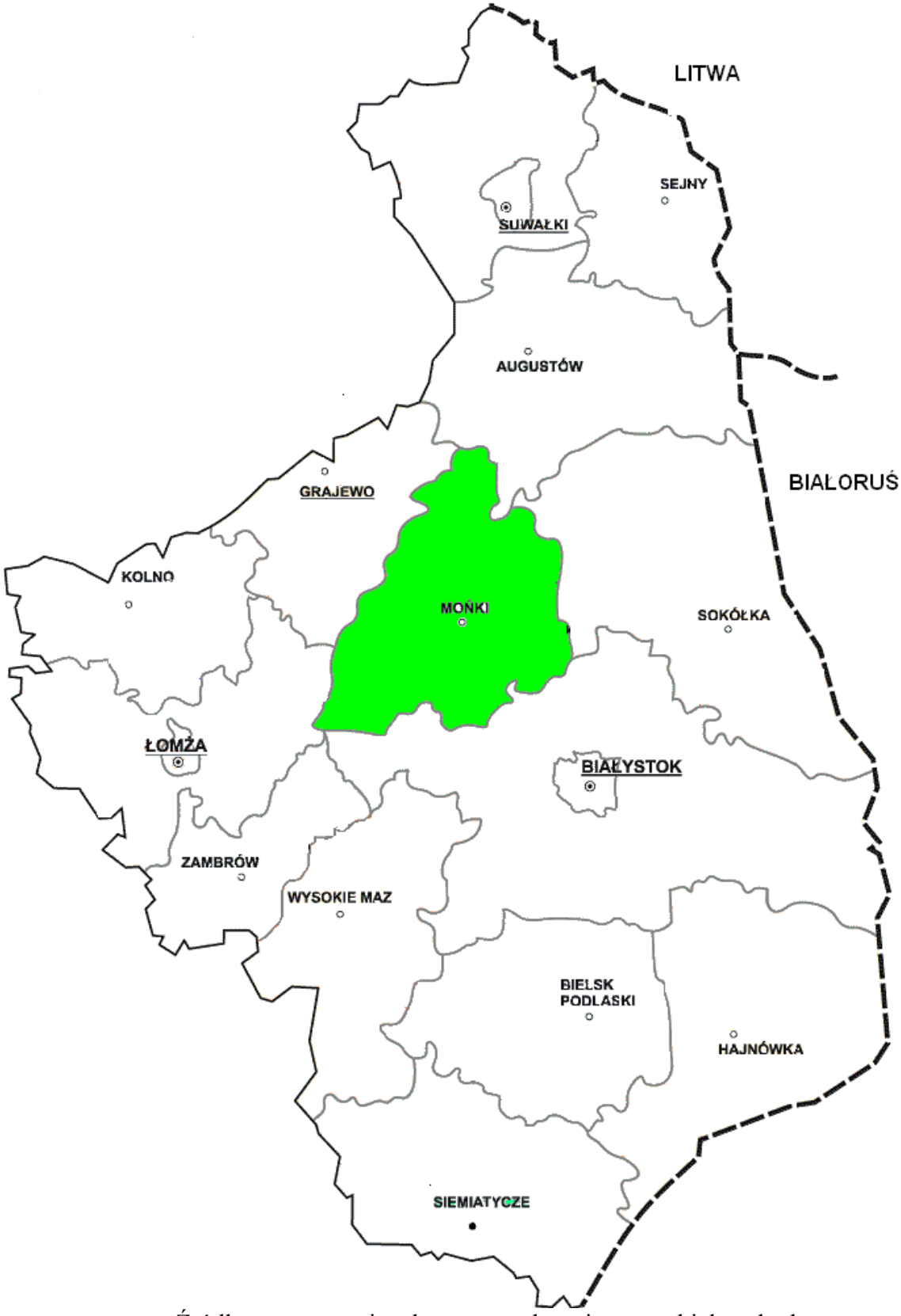

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.bialystok.pl

Schemat 12. Podział administracyjny powiatu monieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.powiat.monki.com.pl/

Liczba mieszkańców powiatu monieckiego wynosiła na koniec 2002 r. 44177 osób, z czego najmniej w gminie Jasionówka, a zdecydowanie najwięcej w gminie Mońki. Dominuje ludność wiejska, która stanowi 64,8% mieszkańców powiatu. Liczba mieszkańców powiatu spada. Od 1995 r. zmniejszyła się o 2351 osób, przy czym trend spadkowy jest zdecydowanie silniejszy na obszarach wiejskich (2066). Przewidywany jest dalszy spadek liczby mieszkańców (tabela 3).

Tabela 31. Perspektywiczna liczba mieszkańców powiatu monieckiego

Wyszczególnienie	Liczba ludności	Prognozowana liczba ludności[x]					
	2002		2003	2004	2005	2010	2015
Tereny miejskie	15554	15774	15532	12727	15690	15476	15514
Tereny wiejskie	28623	28949	28364	28105	27826	26344	24901
Ogółem	44177	44723	43896	40832	43516	41820	40415

x – według prognozy GUS z 1996 r.

Źródło: Prognoza demograficzna ludności według Głównego Urzędu Statystycznego, 1999 i dane Bazy Danych Regionalnych GUS, zmienione*.

Obecne trendy demograficzne wskazują, że spadek liczby ludności jest głębszy niż przewidywano to w prognozie.

Wskaźnik zaludnienia w powiecie wynosi 32 osoby/km^2. Wskaźnik ten jest niższy niż

* Ze względu na dezaktualizację prognozy, skorygowano ją o różnicę między stanem prognozowanym a faktycznym dla 2002 r.

w województwie podlaskim (60 osób/km^2) i w Polsce (124 osoby/km^2). Gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach powiatu w 2001 r. przedstawiono w tabeli 2.

Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w 2002 r. wynosiła 2196, z tego większość stanowiły jednostki sektora prywatnego (głównie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą). Od 1995 r. można zauważyć rosnącą tendencję liczby podmiotów gospodarczych (schemat 4).

Schemat 12. Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w powiecie monieckim w latach 1995-2002

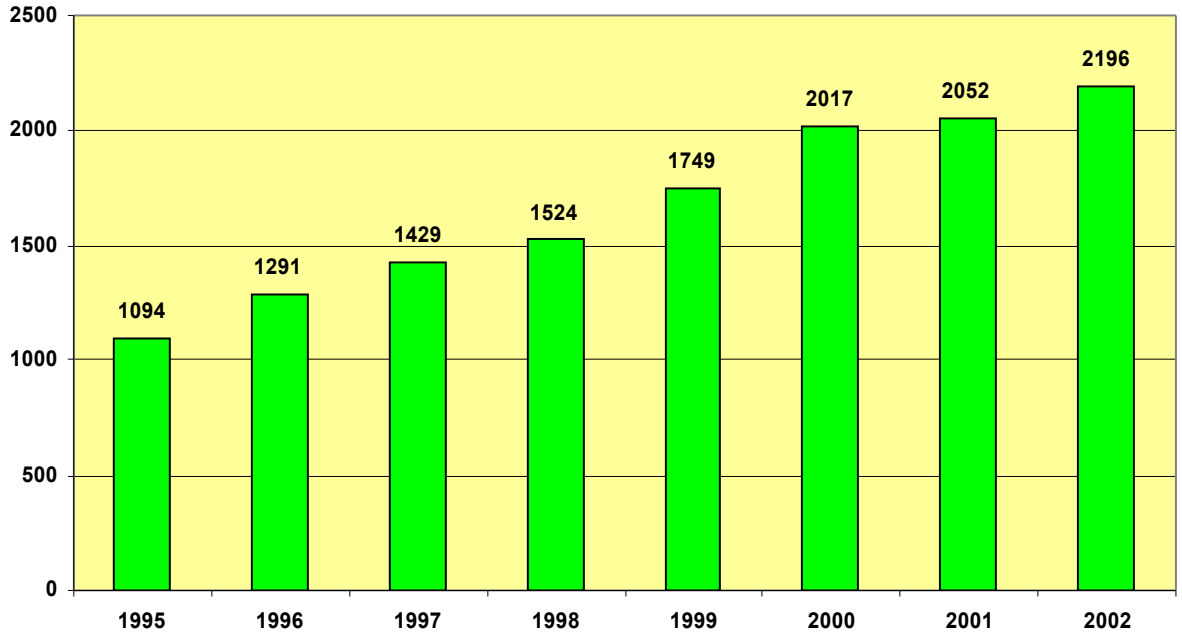

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl.

Obecna liczba jednostek gospodarczych daje wskaźnik nasycenia na 100 mieszkańców w wysokości 4,97, czyli znacznie mniej niż w województwie – 7,83. Najwięcej jednostek, zarówno w wielkościach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na 100 mieszkańców było zarejestrowanych w gminie Mońki. Najmniej jednostek było w gminie Jasionówka, a najniższy wskaźnik nasycenia w gminie Jaświły (schemat 5).

Schemat 12. Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w gminach powiatu monieckiego 2001 r.

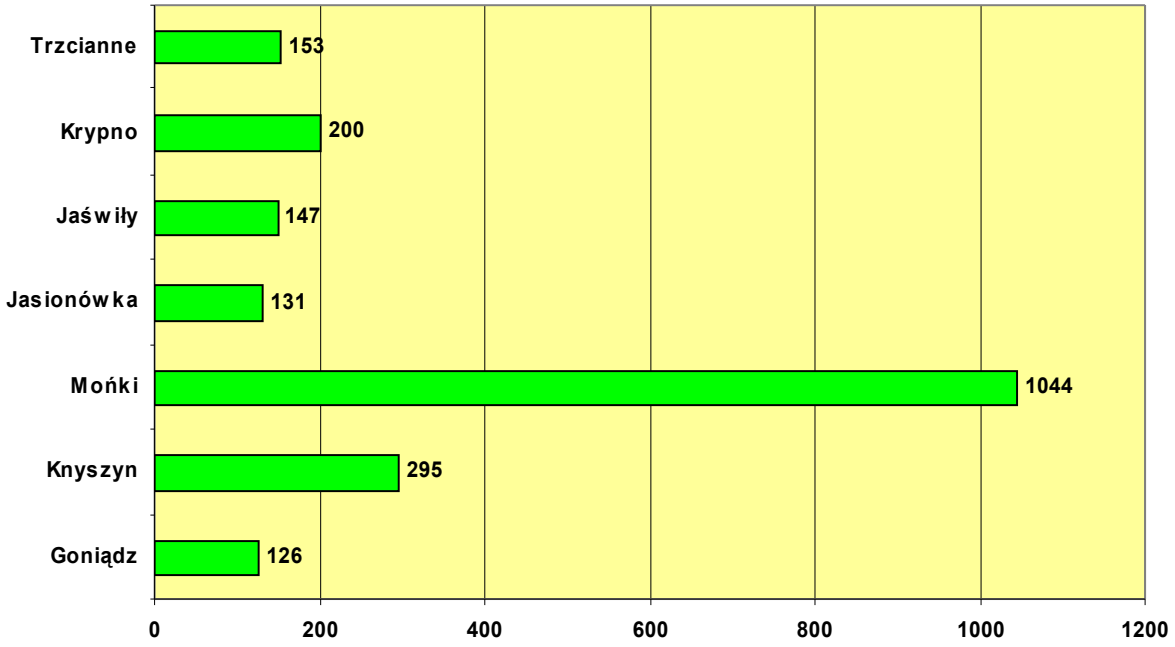

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl.

Brak jest aktualnych danych o zatrudnieniu w poszczególnych gminach powiatu, w tym w rolnictwie indywidualnym, które jest głównym źródłem zatrudnienia. W tabeli 3. przedstawiono jedynie strukturę pracujących (poza rolnictwem indywidualnym) w gminach powiatu monieckiego w 2002 r.

Tabela 31. Struktura pracujących w powiecie monieckim według wg gmin w 2002 r.

Wyszczególnienie		Rolnictwo i leśnictwo	Przemysł	Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe	Razem
Goniądz	miasto	x	45	67	158	272
	wieś	x	x	119	49	242
Knyszyn	miasto	x	45	36	160	242
	wieś	60	27	0	39	126
Mońki	miasto	23	385	440	864	1712
	wieś	x	61	x	43	111
Jasionówka	wieś	x	16	23	66	107
Jaświły	wieś	x	65	49	138	254
Krypno	wieś	6	230	18	105	359
Trzcianne	wieś	x	x	32	104	143
powiat		89	874	784	1726	3568

x – tajemnica statystyczna

Źródło: dane US Białystok

Z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych utrzymuje się w powiecie 13808

Bezrobocie jest poważnym problemem powiatu monieckiego. W oficjalnych statystykach nie podaje się liczby aktywnych zawodowo, zatem bezrobocie można ocenić odnosząc liczbę bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym (co da wskaźnik niższy od stopy bezrobocia. Tabela 5 przedstawia ten wskaźnik i liczbę bezrobotnych w gminach powiatu.

Tabela 31. Bezrobocie w powiecie monieckim (stan na 31.12.2002 r.)

		Bezrobotni	
		osób	w stosunku do osób w wieku produkcyjnym (%)
Goniądz	ogółem	272	9,7
	miasto	144	14,1
	wieś	128	7,2
Knyszyn	ogółem	269	9,3
	miasto	176	10,1
	wieś	93	8,1
Mońki	ogółem	884	9,4
	miasto	707	10,8
	wieś	177	6,2
Jasionówka	wieś	110	6,5
Jaświły	wieś	122	4,1
Krypno	wieś	142	6,3
Trzcianne	wieś	174	6,7
powiat moniecki	ogółem	1973	8,0
	miasto	1027	11,0
	wieś	946	6,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych US w Białymstoku

Wyliczony wskaźnik dla powiatu monieckiego jest niższy niż dla województwa (12,0%, rzeczywista stopa bezrobocia dla województwa wynosiła na koniec 2002 r. 14,8%), lecz w dużej mierze wynika to z dużego udziału ludności wiejskiej w powiecie (64,8% wobec 41,5% w województwie).

Do ważniejszych przedsiębiorstw na terenie powiatu monieckiego należą (wg danych urzędó gminnych):

- gmina Goniądz – brak;
- gmina Knyszyn:
  - „Betex” Zakład Produkcji Spożywczej;
- gmina Mońki:
  - Moniecka Spółdzielnia Mleczarska,

- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe REVMOD sp. z o.o.,
- AGROHURT Dojrzewalnia Serów, Spółka Jawna Kuprel C.L.,
- Rolnicze Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe ROLMEX sp. z o.o.,
- Zakład Rzeźniczo-Wędliniarski, Łucja i Tadeusz Oblacewicz,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe SOBIESKI, spółka jawna,
- „Produkcja opakowań z tworzyw sztucznych", Andrzej Rutkowski,
- „Wilamowski" Przedsiębiorstwo Prywatne (zakład silikatowy)

- gmina Jasionówka:
  - NAPRZÓD sp. z o.o. (produkcja napojów chłodzących i zniczy),
  - Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „E.J." (sprzedaż produktów naftowych, przerób i sprzedaż drewna),
  - SCHWARZ (przerób i sprzedaż drewna);
- gmina Jaświły:
  - RA-KOM Sp. z o. o. Czarna Białostocka – tartak w Zabielu,
  - Moniecka Spółdzielnia Mleczarska – Zakład Produkcyjny w Dolistowie;
- gmina Krypno
  - AGRIKUR Sp. z o.o., Zakład Przetwórstwa Drobiu; w Krypnie,
  - PPHU „Lewand", Krypno, usługi, produkcja i handel w zakresie obróbki drewna;
  - Janusz Kozłowski, Ruda, młynarstwo, usługi transportowe, sprzedaż pasz oraz środków do produkcji rolnej;
- gmina Trzcianne:
  - ZPHU „SZTACH-BUD" w Zucielcu, ZPH „TARBUD" w Trzciannem, ZPUH „TRAK-BUD" w Zajkach, tartak w Zucielcu – przemysł drzewny,
  - PHU „AGROTAK" w Trzciannem – wielobranżowe,
  - ZPUH „MAGDAR"" w Pisankach – przerób trzciny.

W powiecie monieckim nie ma sieci gazowej.

Zaopatrzenie w ciepło w poszczególnych gminach powiatu monieckiego scharakteryzowano poniżej:

1. Goniądz: na terenie gminy istnieje 12 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej obsługujących budynki, głównie użyteczności publicznej. Sześć z nich opalanych jest olejem opałowym, trzy węglem, dwa węglem i koksem, a jedno jest elektryczne. W zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe.
2. Knyszyn: na terenie miasta i gminy występują 22 większe źródła wytwarzania energii cieplnej obsługujących budynki, głównie użyteczności publicznej. Trzy z nich opalane są olejem opałowym, siedemnaście węglem, dwa słomą. W zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe – głównie węgiel.
3. Mońki: na terenie gminy istnieje 31 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej obsługujących budynki, głównie użyteczności publicznej. W zdecydowanej większości opalane są one węglem.
4. Jasionówka: na terenie gminy istnieje 12 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej obsługujących budynki, głównie użyteczności publicznej. Sześć z nich opalanych jest węglem, cztery olejem opałowym, jedno trocinami i jedno jest elektryczne. W zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe.
5. Jaświły: na terenie gminy istnieje 14 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej obsługujących budynki, głównie użyteczności publicznej. Siedem z nich opalanych jest olejem opałowym, a pozostałe siedem węglem. W zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe.
6. Krypno: na terenie gminy znajduje się 8 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej, obsługujących budynki głównie użyteczności publicznej. Wszystkie opalane są olejem opałowym. Natomiast w zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe.
7. Trzcianne: na terenie gminy znajduje się 13 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej, obsługujących budynki głównie użyteczności publicznej. Dwa z nich są na olej opałowy, osiem na węgiel, dwa na koks i węgiel oraz jedno na drewno. Natomiast w zabudowie mieszkaniowej dominują lokalne źródła ciepła na paliwo stałe.

Na terenie powiatu monieckiego znajdują się :

- drogi krajowe o łącznej długości 39 km:
  - droga nr 669 Białystok – Grajewo – Ełk (36,5 km),
  - droga nr 19 Suwałki – Białystok (2,5 km);
- drogi wojewódzkie o łącznej długości 56,5 km:

- droga nr 670 Osowiec – Dąbrowa Białostocka (26 km),
- droga nr 671 Korycin – Jasionówka – Knyszyn - Tykocin (31,5 km);

- drogi powiatowe o łącznej długości 445 km, w tym 404 km o nawierzchni utwardzonej;
- drogi gminne o łącznej długości 425 km, w tym 112 km o nawierzchni utwardzonej.

Przez obszar powiatu monieckiego przebiega linia kolejowa Białystok-Olsztyn na odcinku około 37 km.

Dochody i wydatki powiatu monieckiego (bez budżetów gmin powiatu) w badanym okresie 2001-2003 są coraz niższe (schemat 6).

Schemat 12. Dochody i wydatki powiatu monieckiego w latach 1999 - 2002 oraz prognoza do 2007 r. (ceny stałe z 2002 r. w tys. zł)

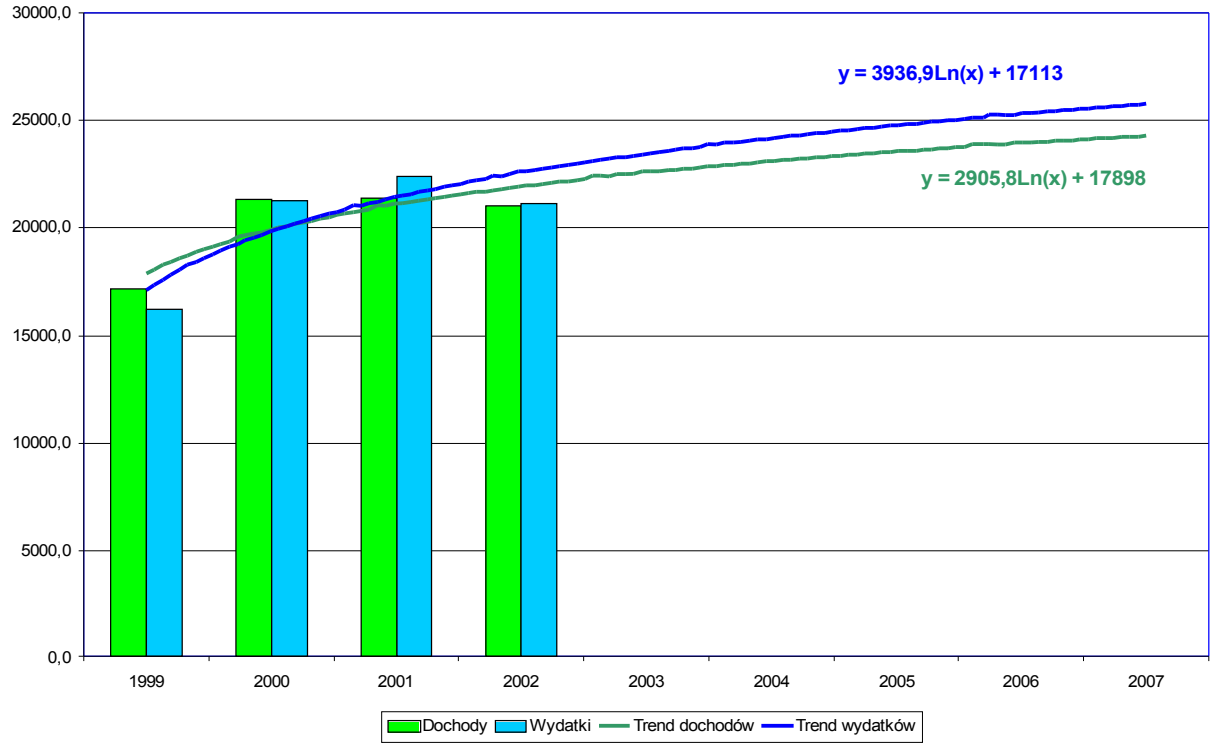

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Urzędu Statystycznego w Białymstoku i Starostwa Powiatowego w Mońkach.

Zgodnie z najlepiej dopasowaną linią trendu dochody powiatu mogą wynosić w kolejnych latach (w cenach 2002 r.):

- 2004 – 23104,5 tys. zł.,
- 2005 – 23552,4 tys. zł.,
- 2006 – 23940,4 tys. zł.,

- 2007 – 24828,7 tys. zł.,
- razem – 95426,0 zł.

Wydatki inwestycyjne w powiecie monieckim w 2000 r. stanowiły 6,6% wydatków ogółem, w 2001 – 7,5%, a w 2002 – 5,8%.

Schemat 7. przedstawia dochody i wydatki budżetów gmin powiatu monieckiego i wynikające z analizy trendów ich ekstrapolacje na przyszłość.

Schemat 12. Dochody i wydatki gmin powiatu monieckiego w latach 1995-2003 oraz prognoza do 2007 r. (ceny stałe z 2002 r.)

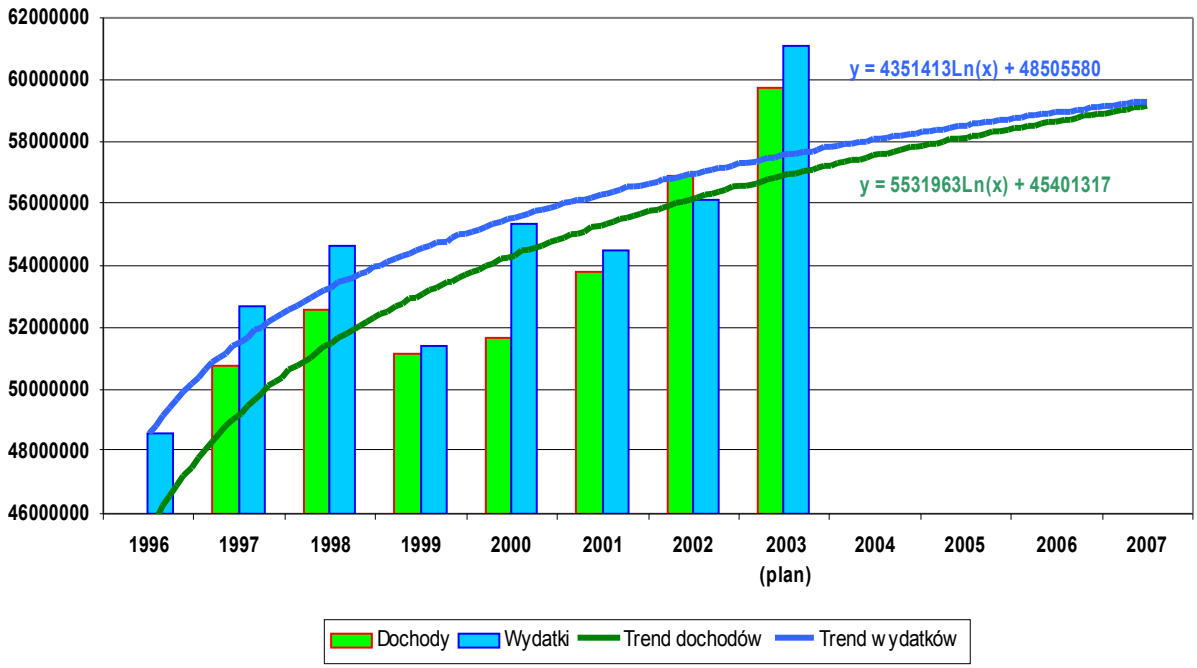

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Starostwa Powiatowego w Mońkach.

Zgodnie z najlepiej dopasowaną linią trendu dochody gmin powiatu mogą wynosić w kolejnych latach (w cenach 2002 r.):

- 2004 – 57556 tys. zł.,
- 2005 – 58139 tys. zł.,
- 2006 - 58666 tys. zł.,
- 2007 - 59148 tys. zł.
- razem – 233509 zł.

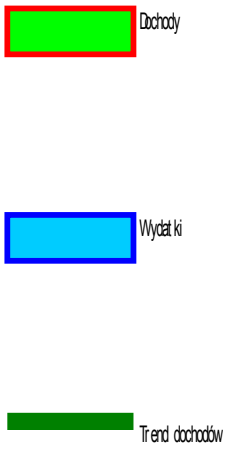

Dochody i wydatki gmin powiatu monieckiego w latach 2000-2003 przedstawiono w tabeli 6.

Dochody budżetów gmin powiatu monieckiego na 1 mieszkańca (zł/osobę) są porównywalne z dochodami gmin innych powiatów województwa podlaskiego. Na przykład w 2001 r. wahały się między 1042,2 (Mońki) a 1441,7 (Knyszyn), przy średniej wojewódzkiej 1193 zł. Podobnie było z wydatkami, które wahały się od 993,8 zł. na osobę (Jasionówka) a 1509,4 (Krypno), przy średniej wojewódzkiej 1213,8.

Udział wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w gminach powiatu monieckiego przedstawia tabela 7.

Tabela 31. Sytuacja finansowa gmin powiatu monieckiego (w tys. zł.)

Wyszczególnienie	2000 r.	2001 r.	2002 r.	plan na 2003 r.
Gmina miejsko-wiejska GONIĄDZ				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	5955	6557	7756	7804
dochody własne	1147	1454	2142	2048
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	6678	6435	7849	7505
inwestycje bieżące, w tym:	2761	1892	1294	4220
służące ochronie środowiska	4709	1504	0	62
służące gospodarce wodnej	1536	1680	0	12
Gmina miejsko-wiejska KNYSZYN				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	6430	7399	7566	8069
dochody własne	1964	2084	1853	1778
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	6741	7216	7872	8731
inwestycje bieżące, w tym:	1206	1351	1834	1811
służące ochronie środowiska	734	658	1391	641
służące gospodarce wodnej	69	369	113	64
Gmina miejsko-wiejska MOŃKI				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	15532	16958	17698	17555
dochody własne	3326	4287	4522	4156
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	15352	17625	17635	17876
inwestycje bieżące, w tym:	519	2569	495	446
służące ochronie środowiska	413	128	801	646
służące gospodarce wodnej	0	0	0	0
Gmina wiejska JASIONÓWKA				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	4161	3574	4007	4265
dochody własne	7438	7584	8126	7942
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	4175	3193	3656	4193
inwestycje bieżące, w tym:	1400	251	309	727
służące ochronie środowiska	0	0	135	0
służące gospodarce wodnej	124	30	83	287
Gmina wiejska JAŚWIŁY				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	5929	6420	6991	7249
dochody własne	1409	1462	1767	2372
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	5626	6244	6792	8082
inwestycje bieżące, w tym:	513	686	861	999
służące ochronie środowiska	247	190	240	191
służące gospodarce wodnej	141	35	82	52
Gmina wiejska KRYPNO				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	4891	5686	5751	6887
dochody własne	1321	1487	1807	1812
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	4105	6744	5551	6986
inwestycje bieżące, w tym:	700	669	677	1761
służące ochronie środowiska	101	147	432	1364
służące gospodarce wodnej	400	0	0	49
Gmina wiejska TRZCIANNE				
DOCHODY OGÓŁEM, w tym:	5611	6260	7034	7934
dochody własne	1005	1075	1131	1236
WYDATKI OGÓŁEM, w tym:	8520	6014	6714	7713
inwestycje bieżące, w tym:	367	590	1290	1598
służące ochronie środowiska	0	87	504	704
służące gospodarce wodnej	268	209	0	0

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl oraz Urzędy Miast i Gmin.

Tabela 31. Udział wydatków na ochronę środowiska w wydatkach budżetów gmin ogółem w latach 2000-2003

Wyszczególnienie		2000	2001	2002	2003 (plan)
Goniądz	ochrona środowiska	7,1	2,3	-	0,8
	gospodarka wodna	2,3	2,6	-	0,2
Knyszyn	ochrona środowiska	10,9	9,1	17,7	7,3
	gospodarka wodna	1,0	5,1	1,4	0,7
Mońki	ochrona środowiska	2,7	0,7	4,5	3,6
	gospodarka wodna	-	-	-	-
Jasionówka	ochrona środowiska	-	-	3,7	-
	gospodarka wodna	3,0	0,9	2,3	6,8
Jaświły	ochrona środowiska	4,4	3,0	3,5	2,4
	gospodarka wodna	2,5	0,6	1,2	0,6
Krypno	ochrona środowiska	2,5	2,2	7,8	19,5
	gospodarka wodna	9,7	-	-	0,7
Trzcianne	ochrona środowiska	-	1,4	7,5	9,1
	gospodarka wodna	3,1	3,5	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin

2. DIAGNOZA ŚRODOWISKA POWIATU MONIECKIEGO

2.1. Zasoby i walory środowiska

Według podziału fizjograficznego Polski obszar powiatu monieckiego należy do prowincji Nizin Wschodniobałtycko-Białoruskich, podprowincja: Wysoczyzny Podlasko-Białoruskie, makroregion: Nizina Północnopodlaska. Wchodzi w obręb dwu mezoregionów: Kotlina Biebrzańska i Wysoczyzna Białostocka.

Kotlina Biebrzańska jest rozległym, zabagnionym obniżeniem o powierzchni około 2600 km^2, długości ponad 100 km i szerokości 10-20 km. Dno kotliny obniża się z północy na południe od 120 do 98 m przy ujściu Biebrzy do Narwi. Biebrza jest głównym ciekiem regionu. Bierze początek na Wzgórzach Sokólskich na południe od wsi Nowy Dwór i do ujścia ma 165 km długości. Południową część kotliny przepływa Narew. W okresie późnolodowcowym i w holocenie ustał intensywny przepływ wody i rozwinęły się procesy zatorfienia, które doprowadziły do powstania kilkunastometrowych pokładów torfu. Przyczyny były różnorodne: geomorfologiczne hydroklimatyczne, biologiczne i antropogeniczne. Wytworzył się unikatowy w Polsce zespół bagienny, na którym, obok roślinności torfowiskowo-bagiennej, występują różne typy lasu: łęgi, olsy, grądy i bory, znaczna liczba reliktów tundrowych; bogata jest fauna (m.in. 253 gatunki ptaków, w tym 157 lęgowych). Część doliny została zmeliorowana, przede wszystkim bagno Kuwasy na wschód od Grajewa oraz bagno Wizna na południe od Narwi. Ponad poziom bagien wznoszą się miejscami piaszczyste równiny tarasowe z wydmami, zajęte przez bory sosnowe lub osadnictwo.

Wysoczyzna Białostocka zajmuje powierzchnię około 3560 km^2. Krajobraz wysoczyzny jest zróżnicowany, występują wysokie wzgórza moren i kemów, przekraczające 200 m n.p.m., równiny sandrowe i morenowe. Doliny Supraśli i Brzozówki rozczłonkowują Wysoczyznę Białostocką na mniejsze jednostki regionalne. Na obszarze trzech z nich znajduje się część terenów powiatu monieckiego. Są to: płaska Niecka Knyszyńska po obu stronach Nereśli i falista Wysoczyzna Goniądzka. Część wschodnia gminy Jasionówka znajduje się na Wysoczyznie Suchowolsko-Janowskiej. W Niecce Knyszyńskiej znajduje się płytkie jezioro Zygmunta Augusta. Na piaszczystych powierzchniach kemowo-sandrowych występują duże obszary leśne.

2.1.1. Powierzchnia i użytkowanie terenu

Powierzchnia ewidencyjna powiatu monieckiego wynosi138 428 ha. Dominują użytki rolne (57,5%). Wysoki jest odsetek nieużytków, lecz w większości są to tereny cenne z przyrodncizego punktu widzenia, znajdujące się w granicach Biebrzańskiego Parku

Narodowego. Kierunki użytkowania gruntów w powiecie szczegółowo przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 31. Powierzchnia ewidencyjna i kierunki wykorzystania powierzchni w powiecie monieckim w 2001 r.

Kierunek wykorzystania	Powierzchnia [ha]	Struktura [%]
Użytki rolne, w tym:	80353	58,2
grunty orne	44871	32,5
sady	361	0,3
łąki i pastwiska	34069	24,7
Lasy i grunty leśne oraz zadrzewienia i	28484	20,6
Wody	1534	1,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym:	5419	3,9
mieszkaniowe, przemysłowe, inne zabudowane, wypoczynku i rekreacji	1781	1,3
tereny komunikacyjne	3456	2,5
użytki kopalne	182	0,1
Użytki ekologiczne	0	0
Tereny różne	254	0,2
Nieużytki*	22081	16,0
RAZEM	138125	100,0
*łącznie z powierzchnią wyrównawczą		

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r. Informacje i opracowania statystyczne*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2002.

Strukturę użytkowania powierzchni w poszczególnych gminach powiatu monieckiego przedstawia tabela 9.

Tabela 31. Struktura użytkowania powierzchni według gmin w 2002 r.

Wyszczególnienie	**Goniądz**	**Knyszyn**	**Mońki**	**Jasionówka**	**Jaświły**	**Krypno**	**Trzcianne**
Ogółem [ha] =100%	37668	12768	16156	9673	17541	11230	33164
z tego (w %%)							
Użytki rolne:	34,6	56,5	79,2	81,1	85,9	80,7	42,8
- grunty orne	17,6	34,6	56,1	52,6	53,4	35,2	19,6
- użytki zielone	16,9	21,9	22,6	28,0	32,1	45,2	23,0
- sady	0,1	0,0	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2
Lasy	29,8	31,9	12,3	12,6	7,8	9,8	22,5
Wody (rzeki, jeziora, zbiorniki wodne)	1,3	4,6	0,5	0,2	0,3	3,0	0,6
Grunty zabudowane i zurbanizowane	3,3	1,8	7,0	2,3	4,8	5,1	3,1
Użytki ekologiczne	0,2	-	-	-	-	-	-
Nieużytki	30,6	0,0	0,9	0,8	0,8	1,3	30,1
Inne	0,4	5,2	0,1	3,0	0,3	0,1	0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin

2.1.2. Klimat

Powiat moniecki znajduje się w podlaskim regionie klimatycznym o cechach kontynentalnych i dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Podstawowe parametry klimatu według danych z najbliższej stacji meteorologicznej w Białymstoku (leżącej w tym samym regionie klimatycznym) przedstawiają się następująco:

- średnia roczna temperatura (z lat 1991-2000) – 7,3°C, w 2001 r. – 7,6 °C,
- średnie zachmurzenie – 2000 – 4,9 oktanów, 2001 – 5,3,
- usłonecznienie – 2000 – 1856 h, 2001 – 1638,
- średnia roczna prędkość wiatru – 2000 – 2,4 m/s, 2001 – 2,2,
- średnie roczne opady atmosferyczne (1991-2000) – 573, w 2001 – 573.

Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (średnia z lat 1991-2000 – 17,7 °C), a najchłodniejszym styczeń (-2,3 °C).

Część obszaru powiatu monieckiego (w trójkącie Osowiec – Biebrza – Radziłów) ma najmniejsze roczne sumy opadów – poniżej 550 mm. Najwięcej dni z opadami występuje w okresie od listopada do lutego.

W Kotlinie Biebrzańskiej panuje skrócony okres wegetacyjny – średnio 192 dni, a okres bez przymrozków tylko 72 dni. Charakterystyczne jest częste występowanie mgieł.

2.1.3. Zasoby geologiczne

W powiecie monieckim znajduje się udokumentowanych złóż kopalin, które przedstawiono w tabeli 10.

Tabela 31. Złoża kopalin w powiecie monieckim

Lp.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Stan zasobów w dniu 31.12.2001r. w tys. ton lub m^3			Uwagi
				geologiczne	przemysłowe	wydobycie	
1.	Knyszyn	Knyszyn	iły wawrowe	1258 tys.m^3	-	-	złóże nieeksploatowane
2.	Knyszyn II	Knyszyn	iły i mułki	58 tys. m^3	-	-	
3.	Mońki - Hornostaje	Mońki	piasek ze żwirem	350 tys.t	239 tys.t	4 tys.t	
4.	Mońki - Żodzie	Gmina	piaski kwarcowe	423 tys.m^3	165 tys.m^3	8 tys. m^3	
5.	Osowiec	Goniądz	kruszywo naturalne	5914 tys. m^3	-	-	
6.	Sikory	Mońki	piasek ze żwirem	178 tys. t	-	-	
7.	Sikory II	Mońki	piasek ze żwirem	-	-	-	złoże eksploatowane bez koncesji

Źródło: dane Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku

Ponadto w powiecie znajdują się złoża torfu o łącznych szacunkowych zasobach 501,6 mln m^3 i powierzchni 39546 ha. Zasoby te, których wojewódzki udział w skali kraju wynosi 14,2%, w powiecie monieckim stanowią 19,4% zasobów wojewódzkich. Większość z nich znajduje się na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego.

2.1.4. Zasoby glebowe

Na terenie powiatu monieckiego dominują gleby murszowo-bagienne, czarne ziemie oraz murszowo-torfowe (w Kotlinie Biebrzańskiej), na wysoczyznach natomiast gleby bielicowe, rdzawe, brunatne wyługowane i kwaśne.

Zasoby gleb i ich jakość przedstawiono na schemacie 8 i 9 oraz w tabeli 11.

Schemat 12. Bonitacja gruntów ornych (łącznie z sadami)

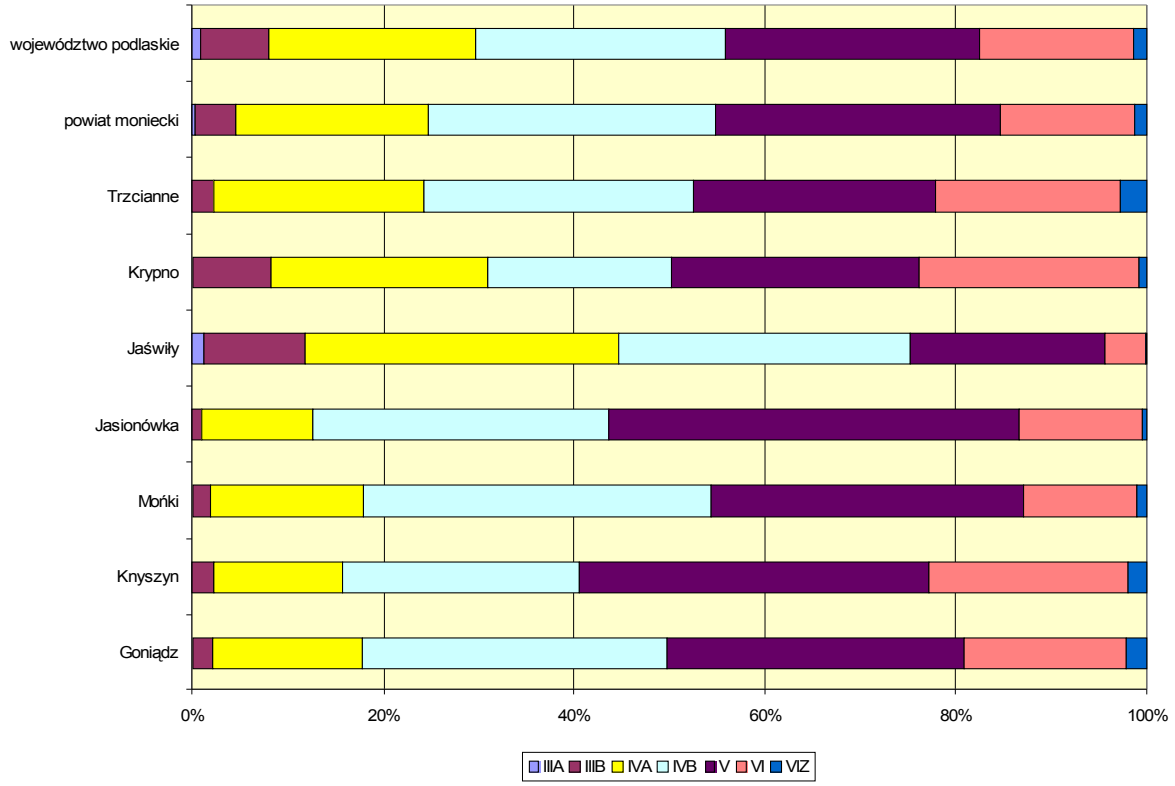

Źródło: Biesiacki A. Kuś J., *Ocena obszarów o zróżnicowanej przydatności do produkcji rolnej*, Cz.I, IUNG, Puławy 2002.

Schemat 12. Klasy bonitacyjne użytków zielonych

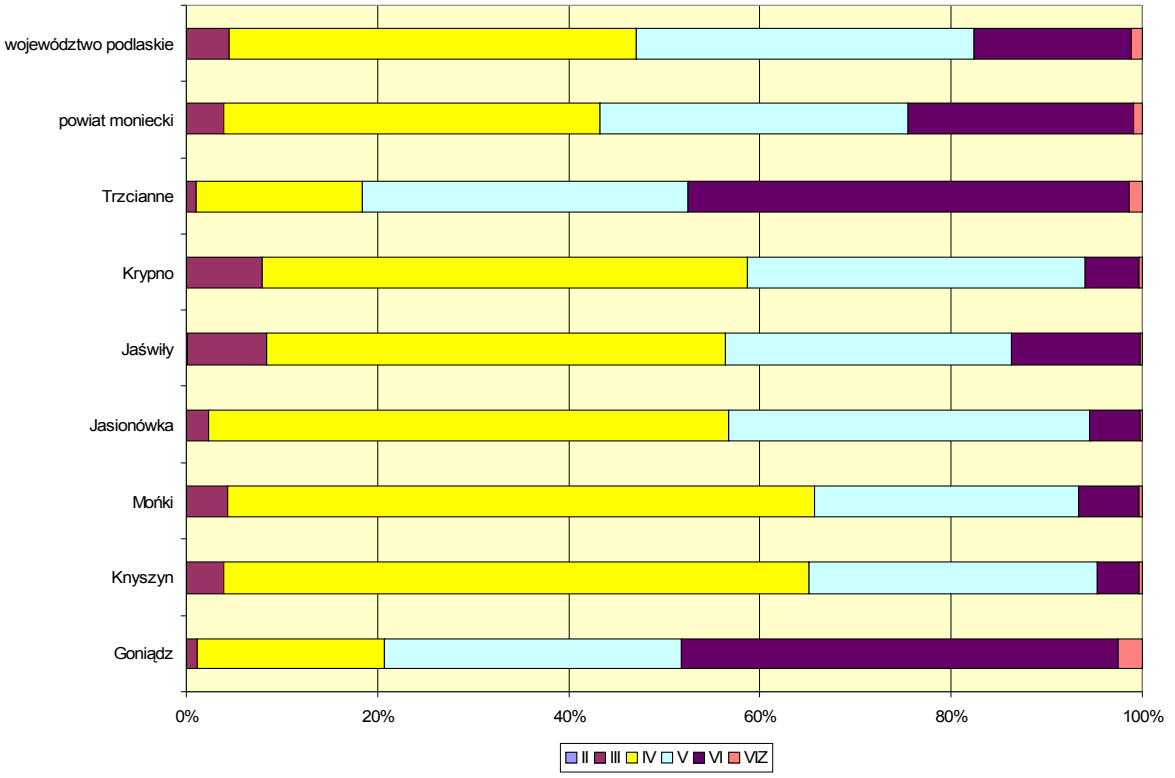

Źródło: Biesiacki A. Kuś J., *Ocena obszarów o zróżnicowanej przydatności do produkcji rolnej*,

Cz.I, IUNG, Puławy 2002.

Tabela 31. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Wyszczególnienie	Wskaźnik jakości
Goniądz	48,9
Knyszyn	52,0
Mońki	55,3
Jasionwka	52,0
Jaświły	60,5
Krypno	54,0
Trzcianne	47,4
powiat moniecki	52,8
województwo podlaskie	55,0
Polska	66,6

Źródło: Biesiacki A. Kuś J., *Ocena obszarów o zróżnicowanej przydatności do produkcji rolnej*, Cz.I, IUNG, Puławy 2002.

Dane powyższe oznaczają, że warunki produkcji rolnej w powiecie generalnie nie należą do najlepszych.

2.1.5. Zasoby wodne

Obszar powiatu monieckiego leży w całości w zlewni Narwi. Do najważniejszych elementów sieci rzecznej powiatu monieckiego należą:

- Narew (wzdłuż południowej granicy gminy Trzcianne i niewielkich odcinkach granicy gminy Krypno),
- prawobrzeżne dopływy Narwi: Biebrza, (gmina Jaświły, Goniądz i Trzcianne – wzdłuż granicy), Nereśl (gmina Jaświły, Mońki, Knyszyn, Krypno i Trzcianne) , Jaskranka (gmina Knyszyn i Krypno),
- prawobrzeżne dopływy Biebrzy: Ełk (gmina Goniądz),
- lewobrzeżne dopływy Biebrzy: Brzozówka z lewobrzeżnym dopływem Biebłą, Boberka, Czarna Struga, Gołda Kosówka, Muchawiec,
- dopływy Nereśli: Rumejka, Targonka (gmina Mońki).

Należy zwrócić uwagę, że wskutek regulacji za rzeczywisty dolny odcinek rzeki Ełk uważa się Kanał Rudzki (jego krótki odcinek tuż przed ujściem do Biebrzy znajduje się w gminie Goniądz), a stary odcinek ujściowy koryta Ełku wykorzystuje rzeka Jegrznia

(w naturalnym układzie hydrograficznym – lewobrzeżny dopływ Ełku).

Na terenie powiatu (gmina Knyszyn) znajduje się jezioro Zygmunta Augusta (4,8 km^2), nazywane też Czechowizna, utworzone sztucznie w XVII w. przez spiętrzenie rzeczki Nereśli.

Generalnie tereny doliny Biebrzy zalicza się do obszarów o ograniczonych zasobach wód powierzchniowych, a tereny wysoczyznowe do obszarów o zasobach deficytowych. Dla przykładu przepływy wynoszą:

- Biebrza w Dolistowie: przepływ dyspozycyjny SNQ (95%) – 3,92 m^3/sek, nienaruszalny QN – 2,45, dyspozycyjny Q – 1,47,
- Nereśl: SNQ – 0,25, QN – 0,15, Q – 0,01.

Jednostkowe zasoby wód podziemnych wynoszą na terenie powiatu od 50 do 350 m^3/doba/km^2, przy czym największe występują na terenie gminy Trzcianne i Goniądz.. Oznacz to, że zasoby te są miejscami ograniczone, a miejscami dobre.

Głębokość zalegania zwierciadła wody wynosi 0-1 m w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenu, natomiast na wysoczyznach 3-8 m.

Liczne kanały, które przecinają dolinę Biebrzy spowodowały obniżenie pziomu wód gruntowych. Odwodnienie terenu jest niezwykle istotnym zagrożeniem walorów przyrodniczych Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Dolina Biebrzy, położona jest na obszarze GZWP „Pradolina Biebrzy". Charakteryzuje się on miąższością utworów wodonośnych dochodzącą do 50 m oraz wysoka zasobnością, wynikającą z dużej odnawialności zasobów i drenującego charakteru w stosunku do otaczających obszarów wysoczyznowych. Powierzchnia ogólna GZWP wynosi 1295 km^2 (w części poza obszarem powiatu), powierzchnia obszaru wysokiej ochrony – 900 km^2, szacunkowe zasoby dyspozycyjne – 200000 m^3/d, przy Ic klasie czystości.

2.1.6. Zasoby leśne

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych powiatu wynosiła na koniec 2001 r. 27,7 tys. ha, co dawało lesistość 19,7%, przy wskaźniku wojewódzkim 29,6% i krajowym 28,4%. Lesistość według gmin jest bardzo zróżnicowana – zdecydowanie dominują gminy Knyszyn i Goniądz (schemat 10).

Schemat 12. Lesistość gmin powiatu monieckiego

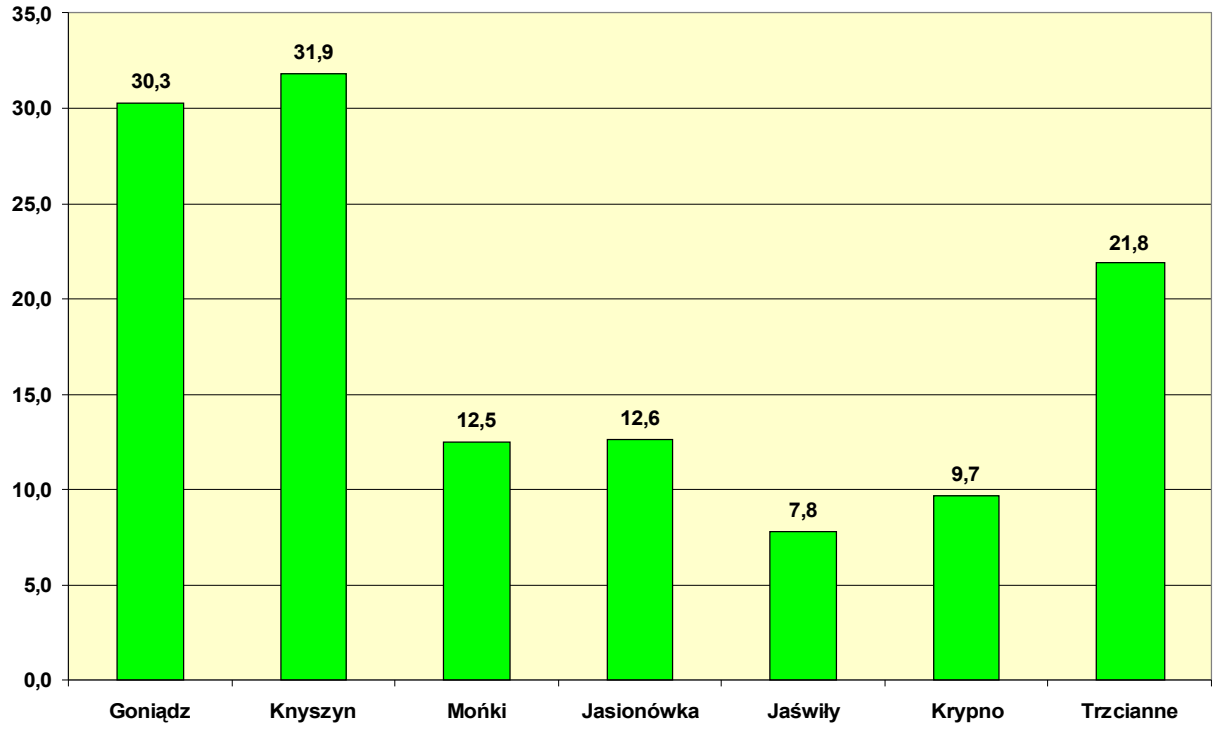

Źródło: dane WG Krajowego Programu Zwiększania Lesistości, www.mos.gov.pl

Charakterystyczny dla powiatu monieckiego jest wysoki wskaźnik lasów udziału lasów prywatnych, który wynosi 45,1% (dla województwa 30,6%). Z kolei wśród lasów publicznych dominują lasy w zarządzie Biebrzańskiego Parku Narodowego (11,7 tys. ha, 77% lasów publicznych). Lasy w zarządzie Lasów Państwowych obejmujące jedynie 37 ha, znajdują się w nadleśnictwie Knyszyn (3322 ha) i Rajgród (24).

W lasach Nadleśnictwa Knyszyn (lasy nadleśnictwa Rajgród zajmują tylko 24 ha. w gminie Goniądz) udział powierzchni borowych wynosi 60,8%, lasowych 31,1%, a podmokłych i bagiennych – 18,9%. W obrębie Knyszyn siedliska borowe zajmują 53,7% powierzchni, a w obrębie Trzcianne 26,2%. Siedliska podmokłe i bagienne zajmują w obrębie Knyszn 13,1% powierzchni, a w obrębie Trzcianne – 26,2%. W lasach Nadleśnictwa Knyszyn dominują następujące typy siedliskowe lasu:

- bór mieszany świeży – 35,3% powierzchni leśnej,
- las mieszany świeży – 22,6%,
- bór świeży – 19,4%,
- ols – 7,5%.

Lasy ochronne zajmują w lasach państwowych 742 ha w Nadleśnictwie Knyszyn (głównie w gminie Goniądz i Knyszyn). W tych lasach dominują:

- ols – 33,1% powierzchni leśnej,
- las mieszany bagienny – 27,4%,
- bór świeży – 9,1%.

Lasy w zarządzie Biebrzańskiego Parku Narodowego na obszarze powiatu monieckiego zajmują 11457 ha.

Ponad 99% powierzchni gruntów leśnych powiatu monieckiego niestanowiących własności skarbu państwa należy do osób prywatnych. Wybrane informacje o lasach prywatnych i gminnych w poszczególnych gminach powiatu przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 31. Wybrane informacje o lasach prywatnych i gminnych powiatu monieckiego w 2001 r.

Wyszczególnienie	Ogółem		Lasy prywatne		Lasy
	powierzchnia gruntów leśnych (ha)	pozyskanie grubizny (m3/ha*rok)	powierzchnia gruntów leśnych (ha)	pozyskanie grubizny (m3/ha*rok)	powierzchnia gruntów leśnych (ha)
Goniądz	2775,4	0,2	2759,0	0,2	16,4
Knyszyn	1933,0	0,2	1926,0	0,2	7,0
Mońki	1775,0	0,3	1760,0	0,3	15,0
Jasionówka	996,5	0,1	996,0	0,1	0,5
Jawiły	1143,0	0,1	1142,0	0,1	1,0
Krypno	764,0	0,6	762,0	0,6	2,0
Trzcianne	3183,0	0,1	3180,0	0,1	3,0
powiat moniecki	12569,9	0,2	12525,0	0,2	44,9
województwo podlaskie	186249,7	0,7	185106,3	0,7	1140,4

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

W lasach prywatnych i gminnych powiatu monieckiego nie występują lasy ochronne (w województwie ich udział stanowi 5,8%).

W *Krajowym Programie Zwiększania Lesistości* gminy Mońki, Trzcianne, Krypno i Jaświły zaliczone są do grupy gmin o wysokich preferencjach zalesieniowych. Ogółem program ten przewiduje w latach 2001-2002 zalesienie 1334 ha, z czego tylko 204 ha w sektorze państwowym.

2.1.7. Obszary chronione

Na system obszarów chronionych powiatu monieckiego składają się:

- rezerwat przyrody Wielki Las o powierzchni 129,8 ha służący zachowaniu fragmentu Puszczy Knyszyńskiej i obejmujący głównie liczne zbiorowiska leśne o charakterze borowym i wysokim stopniu naturalności (gmina Knyszyn),
- Biebrzański Park Narodowy (67,7% jego powierzchni) w gminach Goniądz, Jaświły i Trzcianne,
- fragment Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej (gmina Knyszyn),
- obszar chronionego krajobrazu Dolina Biebrzy mający na celu ochronę fragmentu doliny Biebrzy o naturalnym charakterze i stanowiący niejako strefę ochronną w środkowej części Biebrzańskiego Parku Narodowego Narwi.

Na terenie powiatu monieckiego znajduje się także 14 pomników przyrody.

Dane dotyczące obszarów chronionych powiatu monieckiego przedstawia tabela 13.

Tabela 31. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powiecie monieckim (stan na 31.12.2001 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem		Parki narodowe	Rezerwaty przyrody	Parki krajobrazowe	Obszary chr. krajobrazu	Pomniki przyrody
	ha	% pow.					
Goniądz	23328,0	61,9	22087,0	-	-	1241,0	3
Knyszyn	2817,5	22,1	-	129,8	2817,5	-	5
Mońki	-	-	-	-	-	-	2
Jasionówka	-	-	-	-	-	-	-
Jaświły	1196,0	6,8	1196,0	-	-	-	-
Krypno	300,0	2,7	-	-	-	300,0	1
Trzcianne	16838,0	50,5	16838,0	-	-	-	3
powiat	**44479,5**	**32,1**	**40121,0**	**129,8**	**2817,5**	**1541,0**	**14**

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

Generalnie powierzchnia chroniona w powiecie stanowi podobny odsetek, jak w skali województwa (31,9%). Widać wyraźne zróżnicowanie między poszczególnymi gminami, co wynika ze specyfiki poszczególnych gmin – tylko część z nich leży w chronionej dolinie Biebrzy.

Najważniejszym obiektem chronionym na obszarze powiatu monieckiego jest oczywiście Biebrzański Park Narodowy.

Największym zagrożeniem dla nieleśnych ekosystemów torfowiskowych BPN jest sukcesja roślinności zaroślowo-leśnej, będąca efektem wycofywania się ekstensywnej

gospodarki rolnej z obszarów bagiennych oraz zmiany stosunków wodnych, związanej przede wszystkim z wybudowaniem sztucznych kanałów i sieci rowów. Skutkiem odwodnienia jest przesuszenie torfowisk i ich mineralizacja, co prowadzi do ustępowania roślinności typowo bagiennej i wkraczania gatunków charakterystycznych dla siedlisk bardziej suchych. Zaniechanie wykaszania zbiorowisk turzycowych i turzycowo-mszystych jest przyczyną ekspansji zakrzaczeń i roślinności drzewiastej. Zaniechania wykaszania wynika z faktu, że w posiadaniu prywatnych właścicieli jest 46% powierzchni Parku. Zatem funkcjonowanie gospodarki rolnej zgodnej z celami ochrony jest szczególnie istotne dla Parku.

Dolina Biebrzy (wraz z całym Biebrzańskim Parkiem Narodowym) została uwzględniona w europejską sieć NATURA 2000, zarówno ze względu na Dyrektywę Siedliskową (Specjalny Obszar Ochrony PLH 200001), jak i Dyrektywę Ptasią (Obszar Specjalnej Ochrony PLB200002).

2.2. Stan i zagrożenia środowiska

2.2.1. Jakość powietrza

Podstawowymi parametrami charakteryzującymi stan zanieczyszczenia powietrza są średnie stężenia substancji w powietrzu dla określonych okresów uśredniania. Generalnie w całym województwie podlaskim obserwowano korzystne tendencje zmian stężeń dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego. Według badań prowadzonych w latach 1996 – 2001 w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (w sieci podstawowej oraz w sieci nadzoru ogólnego nad jakością powietrza w miastach) nie zostały przekroczone na żadnej stacji pomiarowej dopuszczalne średnie roczne wartości stężeń SO_2, NO_2 i pyłu zawieszonego.

Ze względu na istniejącą sieć monitoringu jakości powietrza brak jest szczegółowych danych z terenu powiatu monieckiego. Jednak w opracowaniu „Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2002 roku (na podstawie Art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska)"[3] WIOŚ w Białymstoku, na podstawie wyników badań z istniejących w województwie punktów pomiarowych i metod modelowania, zaliczył obszar powiatu monieckiego do strefy A, czyli obszaru, gdzie poziom stężeń nie przekracza wartości dopuszczalnej (z uwzględnieniem dozwolonej częstości przekroczeń dla przypadków, gdy są one określone), zarówno ze względu na kryterium ochrony zdrowia, jak i ochrony roślin. Analizowane były imisje następujących substancji: dwutlenku siarki, tlenków azotu, pyłu zawieszonego, ołowiu, ozonu, tlenku węgla i benzenu. Czystość powietrza w powiecie

3 *Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2002 roku (na podstawie Art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska)*, WIOŚ, Białystok 2003.

monieckim jest więc co najmniej zadowalająca.

2.2.2. Zagrożenia jakości powietrza

Na poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu mają wpływ: wielkość napływowej i lokalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza, warunki klimatyczne i topografia terenu.

Powiat moniecki, podobnie jak cała Polska, znajduje się pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Sprzyja to napływowi zanieczyszczeń z dalszych odległości, w tym z terenów uprzemysłowionych w Polsce i Europie. Napływ mas powietrza z zachodu ma największe znaczenie dla wielkości stężeń zanieczyszczeń powietrza i ładunków wnoszonych z opadami do podłoża w Polsce północno-wschodniej.

Na emisję całkowitą zanieczyszczeń powietrza składa się emisja ze źródeł stacjonarnych pochodząca z energetyki zawodowej, energetyki przemysłowej, technologii przemysłowych i innych źródeł stacjonarnych (kotłownie lokalne, paleniska domowe, warsztaty rzemieślnicze, rolnictwo i inne) oraz ze źródeł mobilnych.

Struktura zużycia paliw w gminach powiatu została przedstawiona w tabeli 14.

Tabela 31. Struktura zużycia paliw w gminach powiatu monieckiego w 2001 r.

Miasto/Gmina	Budownictwo wielorodzinne				Zabudowa użyteczności publicznej			
	moc	udziały paliw			moc	udziały paliw		
	[MW]	węgiel [%]	olej [%]	drewno [%]	[MW]	węgiel [%]	olej [%]	drewno [%]
Łącznie	39	64	34	2	70,2	82	17	1
Goniądz	2,5	50	50	-	1,5	70	30	-
Knyszyn	1	100	0	-	1,7	70	30	-
Mońki	14	99	1	-	1,8	95	5	-
Jasionówka	0,2	70	30	-	0,4	20	80	-
Jaświły	0,3	100	-	-	0,7	20	80	-
Krypno	0,2	30	70	-	1	20	80	-
Trzcianne	0,7	90	10	-	1	65	25	10

Źródło: *Strategia rozwoju zrównoważonego miast i gmin dorzecza Biebrzy*, NFOŚ, 2002.

W powiecie monieckim jest tylko jeden zakład szczególnie uciążliwy dla czystości powietrza (Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Mońki). Wielkość emisji w roku 2000 i 2001 przedstawia tabela 15.

Tabela 31. Emisja zanieczyszczeń powietrza na obszarze województwa podlaskiego i powiatu monieckiego w 2001 r. (w Mg/rok)

Wyszczególnienie	Rok	Zakłady objęte statystyką	Emisja zanieczyszczeń do powietrza						
			pyłowych		gazowych				
			ogółem	w tym ze spalania paliw	ogółem	w tym			
						dwutlenek siarki	tlenki azotu	tlenek węgla	dwutlenek węgla
Województwo podlaskie	2000	52	2016	1658	1708958	6189	3230	3426	1694936
	2001	51	1969	1632	1901866	7432	3596	2693	1887591
Powiat moniecki	2000	1	49	48	13864	65	36	87	13686
	2001	1	51	50	14966	53	28	96	14789
Udział powiatu w emisji	2000	1,9	2,4	2,9	0,8	1,1	1,1	2,5	0,8
	2001	2,0	2,6	3,1	0,8	0,7	0,8	3,6	0,8

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.*, Urząd Statystyczny, Białystok, 2002.

W bazie opłat Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku znajdują się bezpośrednie informacje o wysokości emisji z dużych źródeł spalania paliw i z procesów technologicznych oraz pośrednie – w odniesieniu do małych źródeł spalania paliw, poprzez obliczenie emisji na podstawie informacji o rodzaju palenisk oraz rodzaju i ilości spalanego paliwa.

Z dużych źródeł spalania paliw oraz z procesów technologicznych (dla których wymagana jest decyzja o dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza) w 2002 r. wyemitowano 81 Mg pyłów oraz około 26,9 tys. Mg gazów. Wskaźniki emisji zanieczyszczeń wyemitowanych do powietrza przedstawiono w tabeli 16.

Tabela 31. Emisja zanieczyszczeń powietrza na obszarze powiatu monieckiego z dużych źródeł stacjonarnych w 2002 r. (w Mg/rok)

Wyszczególnienie		Wielkość emisji							
		pyły		gazy					
		ogółem	ze spalania paliw	ogółem	dwutlenek azotu	dwutlenek siarki	tlenek węgla	dwutlenek węgla	inne
Goniądz	Mg	0,29	0,29	267,65	0,8	3,04	0,1	263,62	-
Knyszyn	Mg	0,34	0,27	39,01	0,03	0,3	1,98	36,7	0,00
Mońki	Mg	80,01	78,7	26003	44,73	94,31	278,39	25585,51	0,1
Jasionówka	Mg	-	-	-	-	-	-	-	-
Jaświły	Mg	-	-	-	-	-	-	-	-
Krypno	Mg	0,65	0,65	597,36	1,8	1,59	0,22	593,75	-
Trzcianne	Mg	-	-	-	-	-	-	-	-
Powiat moniecki	Mg	81,29	79,91	26907,02	47,36	99,24	280,69	26479,58	0,10
	Mg/km^2	0,06	0,06	19,43	0,03	0,07	0,20	19,12	0,00
	% emisji wojewódzkiej	2,79	-	-	2,66	3,11	7,23	3,01	-
Województwo podlaskie	Mg	2911	b.d.	b.d.	1782	3193	3882	880127	b.d.
	Mg/km^2	1,31	b.d.	b.d.	0,76	1,86	0,86	455,95	b.d.

Źródło: *Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2002 roku (na podstawie Art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska)*, WIOŚ, Białystok 2003, baza opłat Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku.

Według WIOŚ w Białymstoku do większych źródeł emisji w powiecie monieckim należy

zaliczyć trzy przedsiębiorstwa:

- Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Mońki,
- Zakłady Silikatowe Wilamowski,
- Moniecka Spółdzielnia Mleczarska.

Wielkość emisji w 2002 r. oszacowaną na podstawie bazy opłat ujęto w tabeli 17.

Tabela 31. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów w Mońkach w 2002 r. (w Mg/rok)

	Wielkość emisji (Mg)							
	pyły		gazy					
Wyszczególnienie	ogółem	ze spalania paliw	ogółem	dwutlenek azotu	dwutlenek siarki	tlenek węgla	dwutlenek węgla	inne
PEC Mońki	**40,98**	**40,08**	13761,6	**25,94**	**27,21**	**88,98**	**13619,44**	**0,01**
MSM	**33,72**	**33,29**	9514,4	**16,65**	**53,3**	**60,13**	**9384,25**	**0,07**
"Wilamowski"	**7,16**	**5,27**	2566,07	**1,96**	**12,63**	**29,16**	**2522,3**	**0,02**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku.

.

Ponadto, w powiecie monieckim funkcjonują 46 jednostki, eksploatujące małe źródła spalania paliw (poniżej 0,5MW_t opalanych węglem kamiennym lub olejem oraz poniżej 1 MW_t opalanych drewnem lub gazem), które wniosły stosowne opłaty ekologiczne. Na podstawie wskaźników unosu oszacowano wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza. Sumaryczna szacunkowa wielkość emisji wynosi 2904 Mg gazów (z tego 2843 Mg dwutlenku węgla) i 9 Mg pyłów. Zdecydowana większość tej emisji koncentruje się w gminie Mońki i Knyszyn.

Nie oszacowano dla powiatu zanieczyszczeń powietrza spowodowanych środkami transportu oraz powstającymi przy przeładunku paliw silnikowych.

2.2.3. Jakość wód powierzchniowych

Narew

Klasyfikację wód Narwi w granicach województwa podlaskiego przedstawia tabela 18.

Tabela 31. Klasyfikacja wód rzeki Narwi

		Klasa czystości wód							
	Długość kontrolowanej	I		II		III		n.o.n.	
Rok	rzeki (km)	km	%	km	%	km	%	km	%
2000	273,4	-	-	75,0	27,5	287,6	68,6	10,8	4,0
2001	273,4	-	-	38,5	14,1	182,2	66,6	52,7	19,3
2002	273,4	-	-	-	-	220,75	80,7	52,7	19,3

Źródło: *Stan środowiska województwa podlaskiego w latach 2000-2001*, WIOŚ, Białystok 2002.

Na odcinkach wzdłuż granic gminy Krypno i Trzcianne w latach 2000-2001 Narew niosła wody III klasy czystości, natomiast w 2002 r. odcinek od Strękowej Góry do ujścia Biebrzy miał wody pozaklasowe. Wpływ na III klasę ma stan sanitarny rzeki. Natomiast przekroczenie norm wynikało z obecności chlofofilu „a". Wody te nie odpowiadają więc docelowej I klasie okreslonej w Zarządzeniu 18/71 Prezydium WRN z 27 maja 1971 r.

Biebrza

Regularnie, corocznie badany jest przez WIOŚ w Białymstoku jedynie ujściowy odcinek rzeki (8,5 km). W latach 1997-2002 jedynie w 1999 r. niósł on wody II klasy, zgodne z normatywami. W pozostałych latach były to wody III klasy czystości.

Ostatni raz Biebrza na całej długości była badana w 2000 r. Na większości odcinków w obrębie powiatu (około 80 km) wody były III klasy czystości, jedynie na odcinku między ujściem Jegrzni i Ełku – II klasy.

Jaskranka

Rzeka Jaskranka o długości 22,2 km w całości leży w powiecie monieckim. Klasyfikację wód Jaskranki przedstawia tabela 19.

Tabela 31. Klasyfikacja wód rzeki Jaskranki

		Klasa czystości wód							
	Długość kontrolowanej	I		II		III		n.o.n.	
Rok	rzeki (km)	km	%	km	%	km	%	km	%
1992	22,2	-	-	22.2	100	-	-	-	-
1995	22,2	-	-	18.5	83.3	3.7	16.7	-	-
1998	22,2	-	-	17.0	76.6	5.2	23.4	-	-
2001	22,2	-	-	-	-	22,2	100	-	-

Źródło: *Stan środowiska województwa podlaskiego w latach 2000-2001*, WIOŚ, Białystok 2002.

Z biegiem lat stan czystości rzeki ulegał systematycznemu pogorszeniu z notowanej dobrej jakości w 1992 roku (II klasa) do wód III klasowych na całej długości w 2001 roku.

Rzeka nie prowadziła więc wód zgodnych z docelową II klasą czystości.

Wskaźnikiem decydującym o wynikowej klasyfikacji we wszystkich przekrojach pomiarowych był azot azotynowy, a w profilu poniżej Knyszyna dodatkowo jeszcze na roczną klasyfikację wpłynęło wyjątkowo wysokie, ponadnormatywne stężenie zawiesiny.

Stan sanitarny rzeki uległ również pogorszeniu w stosunku do lat poprzednich. Tylko w przekroju zlokalizowanym w górnym biegu rzeki (w m. Jaskra) zanotowano nadal dobrą jakość sanitarną wód. W dwóch pozostałych punktach wartości miana coli typu kałowego przyjęły wartości mieszczące się w zakresie określonym dla III klasy czystości. Pod względem wskaźników hydrobiologicznych rzeka prowadziła wody dobrej jakości (II klasa).

Nereśl

Rzeka Nereśl o długości 40,4 km w całości leży w powiecie monieckim. Klasyfikację wód Nereśli przedstawia tabela 20.

Tabela 31. Klasyfikacja wód rzeki Nereśli

		Klasa czystości wód							
	Długość kontrolowanej	I		II		III		n.o.n.	
Rok	rzeki (km)	km	%	km	%	km	%	km	%
1992	40,4	-	-	20.4	50.5	9.85	24.4	10.15	25.1
1995	40,4	-	-	20.4	50.5	20.0	49.5	-	-
1998	40,4	-	-	20.4	50.5	20.0	49.5	-	-
2001	40,4	-	-	-	-	40,4	100,0	-	

Źródło: *Stan środowiska województwa podlaskiego w latach 2000-2001*, WIOŚ, Białystok 2002.

Nereśl w 2001 r. na całej długości charakteryzowała się wodami III klasy czystości, tak więc stan czystości nie odpowiadał docelowej klasyfikacji wód (II klasa w górnej odcinku i w profilu ujściowym, III poniżej ujścia Targonki)). W porównaniu do badań z lat poprzednich pogorszyła się jakość wód w górnym odcinku rzeki, gdzie klasyfikacja uległa obniżeniu z wód II klasy do III.

Niższą jakość sanitarną wód zanotowano w górnym odcinku rzeki, natomiast wody odprowadzane do Narwi cechowały się już dobrą jakością z zakresu II klasy czystości. Na uwagę zasługuje fakt występowania okresowego wzrostu stężenia chlorofilu "a" na odcinku przyujściowym do Narwi. Przyczyna może być związana z zakwitami planktonowymi występującymi w Jeziorze Zygmunta Augusta.

Równolegle z badaniami Nereśli badano czystość jej dopływu – Targonki, stanowiącej odbiornik ścieków mleczarskich i komunalnych z Moniek. W latach 1992-2002 prowadziła ona wody pozaklasowe, przy docelowej II klasie.

Ełk

Na terenie powiatu monieckiego znajduje się jedynie ujściowy odcinek Ełku. Od 1997 r. do 2001 r. niezmiennie prowadził on wody III klasy. W 2002 r. czystość wód była natomiast pozaklasowa. Parametrem decydującym o ogólnej klasyfikacji badanych odcinków rzeki w 2002 r. było miano coli typu kałowego, charakteryzujące stan sanitarny wód.

Źródła zanieczyszczenia Ełku leżą poza obszarem powiatu: głównie w Ełku i Grajewie.

Jegrznia

Ostatnie badania z 2000 r. wskazują, że niesie ona wody II klasy czystości.

Kosódka

Jest niewielkim lewobrzeżnym dopływem Biebrzy niosącym ścieki z Trzciannego. Badana po raz ostatni w 2000 r. niosła wody pozaklasowe.

Brzozówka

Badania z 2000 r. wskazują na III klasę czystości na całej długości rzeki. Czynnikiem decydującym było miano *Coli*.

2.2.4. Jakość wód podziemnych

Na terenie powiatu monieckiego w latach 1999-2001 badania jakości wód podziemnych prowadzono w 4 punktach pomiarowych. Ocena jakości wód dokonywana jest zgodnie z „Klasyfikacją jakości wód podziemnych dla potrzeb monitoringu środowiska". Przewiduje ona następujące klasy czystości wód podziemnych:

• Ia - wody najwyższej jakości,

• Ib - wody wysokiej jakości,

• II - wody średniej jakości,

• III - wody niskiej jakości.

W tabeli 21 zestawiono ocenę jakości wód podziemnych oraz ich zmiany z terenu powiatu monieckiego.

Tabela 31. Ocena jakości wód podziemnych

Miejscowość	Głębokość stropu (m)	Wody	Obszar GZWP	Klasa wód		
				1999	2000	2001
Jaświły	36	wgłębne	poza	Ib	Ib	Ib
Mońki	5	gruntowe	poza	Ib	Ib	Ib
Knyszyn	2	gruntowe	poza	-	Ib	Ib
Goniądz	34	wgłębne	GZWP 217 - Pradolina Biebrzy	-	Ib	Ib

Źródło: *Wody podziemne - jakość i zmiany w latach 1999-2001*, WIOŚ, Białystok 2002.

Z przedstawionych danych wynika, że jakość wód podziemnych na terenie powiatu monieckiego jest dobra i nie ulega negatywnym zmianom.

2.2.5. Jakość wody pitnej

Nie uzyskano danych o jakości wody pitnej na terenie powiatu monieckiego, jednak według danych Inspekcji Sanitarnej w skali województwa odsetek kwestionowanych pod względem mikrobiologicznym próbek nie przekracza 1%.

Przepisy Ministra Zdrowia z 2000 r. dostosowujące nasze ustawodawstwo do standardów UE mogą spowodować konieczność wprowadzania nowych technologii uzdatniania wody.

2.2.6. Zagrożenie wód

Zużycie wody

W powiecie monieckim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności pobrano w 2001 r. 9817 dam^3 wody. Największe zużycie było na cele nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz do uzupełniania stawów rybnych – 7874 dam^3 (tabela 22).

Tabela 31. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w latach 2000-2001

Wyszczególnienie	Rok	Ogółem	Na cele		
			produkcyjne (poza rolnictwem i lesnictwem) z ujęć własnych*	nawodnienia	eksploatacja sieci wodociągowej*
		dam^3			
Powiat moniecki	2000	9976	266	8237	1473
	2001	9817	309	7874	1634
		m^3/osoba*rok			
Powiat moniecki	2001	217,1	6,8	174,1	36,1
Woj. podlaskie	2001	71,4	11,5	14,7	45,3
* - na terenie powiatu pobierane tylko wody podziemne					

Źródło: Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

Mimo, że powierzchnia powiatu stanowi jedynie 6,9% powierzchni województwa, to zużycie wody wynosi aż 13% zużycia w województwie. Jest to skutek wysokiego poboru do uzupełniania stawów rybnych, których w powiecie jest 689 (o powierzchni min. 10 ha). Pobór w tym celu wyniósł w 2001 r. aż 7820 dam^3.

Ścieki

W powiecie monieckim w 2001 r. odprowadzonych zostało do wód powierzchniowych lub do ziemi 685 dam^3 ścieków komunalnych i przemysłowych, wymagających oczyszczenia, z których 98,7. % było oczyszczanych (tabela 23).

W powiecie nieoczyszczany był podobny odsetek ścieków, jak w województwie (1,3% względem 1,1%), ale za to znacznie wyższy był odsetek ścieków oczyszczanych z podwyższonym usuwaniem biogenów – 44,8% względem 19,9%. Jednakże ten względnie dobry poziom był niewystarzający z punktu widzenia jakości wód, o czym świadczy np. jakość wód Nereśli i Jaskranki, nie odpowiadająca normatywom.

Tabela 31. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania w latach 2000-2001

Wyszczególnienie	Rok	Ogółem	Oczyszczane				Nieoczyszczane		
			Razem	mechanicznie	biologicznie	z podwyższonym usuwaniem biogenów	razem	odprowadzane	
								z zakładów przem.	siecią kanal.
		dam^3							
Powiat moniecki	2000	683	675	-	365	310	8	-	8
	2001	685	676	-	373	303	9	-	9
Woj. podlaskie	2001	38501	38605	327	30044	7694	436	19	417
		m^3/osoba*rok							
Powiat moniecki	2001	15,1	14,9	-	8,2	6,7	0,2	-	0,2
Woj. podlaskie	2001	31,6	31,6	0,3	24,6	6,3	0,4	0,0	0,3

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

W ogólnej ilości ścieków oczyszczanych większość stanowiły ścieki komunalne (466 dam^3 i 68,9%). Najwięcej ścieków oczyszczanych powstawało w Mońkach (w 2001 r. – 418 dam^3, 61,8%). Dane o ściekach przemysłowych i komunalnych wg gmin zawiera schemat 11.

Schemat 12. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane (w dam^3) wg gmin w 2001 r.

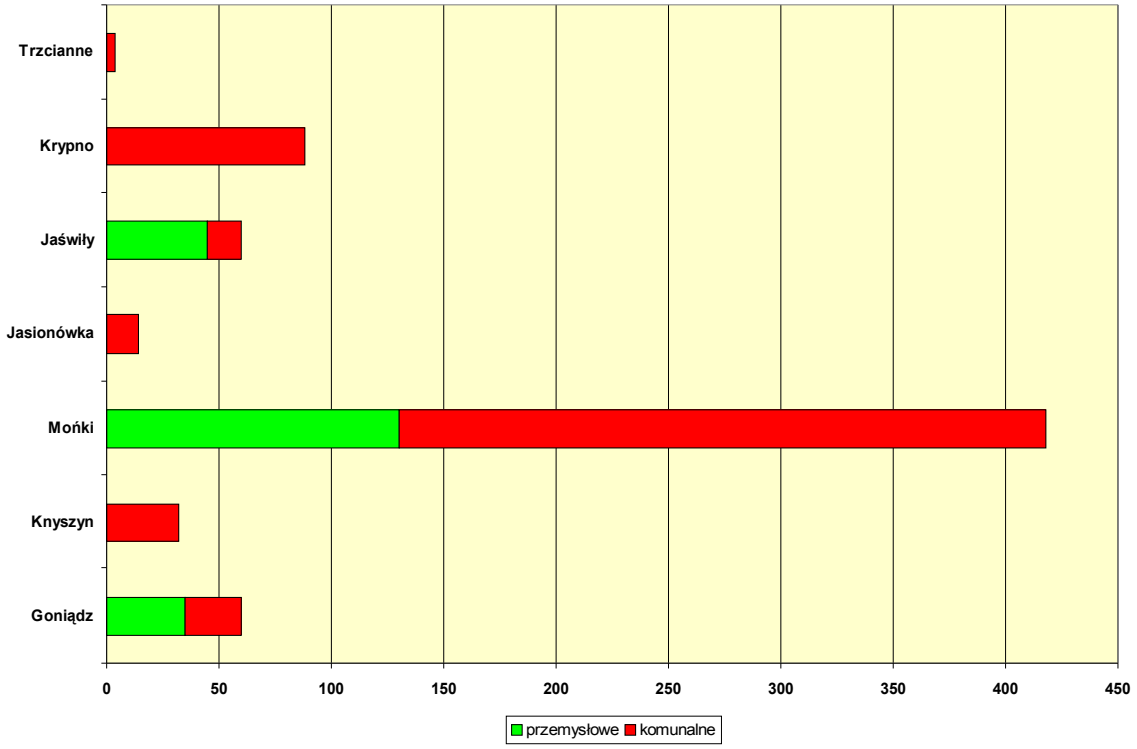

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

Z podwyższonym usuwaniem biogenów oczyszczanie było 65% ścieków komunalnych – wyłącznie w gminie Mońki i Jaświły. Ścieki przemysłowe wymagające oczyszczania w 2001 r. stanowiły 30,7 % ogólnej ilości wytworzonych ścieków. W całości były oczyszczane biologicznie.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń wód powierzchniowych w powiecie monieckim są:

- Jednostka Wojskowa Osowiec,
- Urząd Gminy Trzcianne - oczyszczalnia gminna,
- oczyszczalnia gminna Jaświły,
- Zakład Usług Komunalnych Goniądz – oczyszczalnia gminna
- oczyszczalnia gminna Knyszyn,
- Moniecka Spółdzielnia Mleczarska Mońki,

- ZGKiM Monki – oczyszczalnia komunalna,
- MSM Mońki – Zakład Mleczarski w Dolistowie.

Trudnym do zmierzenia źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są niekontrolowane spływy powierzchniowe z obszarów rolnych, w tym chemizowanych i nawożonych. Pomimo, że ilość wywożonej na użytki rolne gnojowicy w ostatnich latach znacznie zmalała (ze względu na spadek pogłowia zwierząt), stanowi ona nadal lokalną uciążliwość dla środowiska. Zmalała również, głównie ze względów ekonomicznych, ilość zużywanych nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Czynniki te wpływają na zmniejszenie niekorzystnego wpływu rolnictwa na stan czystości wód.

Ścieki z gospodarstw rolnych w większości gromadzone są w zbiornikach, często nieszczelnych, z których zanieczyszczenia przedostają się do wód powierzchniowych lub do ziemi. Brak danych dotyczących ilości, za zwłaszcza stanu technicznego przydomowych zbiorników na ścieki nie pozwala oszacować wpływu tego źródła zanieczyszczeń na środowisko.

Wody podziemne płytkiego krążenia (zasilane głównie opadami atmosferycznymi i, w mniejszym stopniu, wodami powierzchniowymi) są zdecydowanie bardziej podatne na zanieczyszczenia niż wody wgłębne. Wody płytkiego krążenia są pozbawione warstwy izolacyjnej nadkładu, a tym samym są one słabo izolowane przed wpływami antropogenicznymi. Zagrożenie dla jakości wód płytkiego krążenia stanowią m.in.:

- nie posiadające wymaganych zabezpieczeń składowiska odpadów komunalnych lub przemysłowych i tzw. „dzikie wysypiska” odpadów,
- nie posiadające wymaganych zabezpieczeń stacje paliw, magazyny produktów ropopochodnych oraz innych substancji chemicznych,
- szlaki komunikacyjne: drogi, parkingi i place postojowe samochodów,
- fermy zwierząt,
- intensywne nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin, rolnicze wykorzystywanie ścieków,
- cmentarze oraz grzebowiska zwłok zwierzęcych,
- ścieki (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) wprowadzane do gleby.

Zagrożenie, w dłuższym przedziale czasowym, dla jakości wód płytkiego krążenia mogą stanowić także ścieki komunalne i przemysłowe wprowadzane do wód powierzchniowych oraz nadmierne emisje zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery.

Podziemne wody wgłębne zalegają pod nieprzepuszczalnymi utworami geologicznymi i posiadają dobrą lub średnią izolację przed wpływami zanieczyszczeń pochodzenia antropogenicznego. Są one mniej podatne na czynniki atmosferyczne i antropogeniczne. Warstwy wodonośne tych wód są zasilane pośrednio opadami atmosferycznymi, wodami powierzchniowymi, a także z wyżej położonych warstw wodonośnych. Zagrożeniem dla jakości wód wgłębnych może być dopływ zanieczyszczeń charakteryzujących się dużym ładunkiem i/lub toksycznością, zwłaszcza jeśli substancje te są wprowadzane do środowiska przez długi czas. Źródłem zanieczyszczeń mogą być:

- nie posiadające odpowiednich zabezpieczeń składowiska odpadów komunalnych lub przemysłowych i tzw. „dzikie wysypiska" odpadów – siedem, spośród szesnastu składowisk komunalnych nie posiada zabezpieczenia podłoża, w powiecie funkcjonuje 18 „dzikich wysypisk",
- grzebowiska zwierząt – na terenie powiatu zlokalizowane są dwa grzebowiska zwierząt.

2.2.7. Zanieczyszczenia powierzchni ziemi

Zanieczyszczenia gleb

Zanieczyszczenie gleb jest oceniane na podstawie zawartości metali ciężkich (ołowiu, kadmu, cynku, miedzi, niklu, rtęci i arsenu) w powierzchniowej, dwudziestocentymetrowej warstwie gruntu. Miarą zanieczyszczenia gleby jest zawartość metali ciężkich w porównaniu do średniej geochemicznej zawartości w regionie. Pośrednio, zanieczyszczenie gleby mierzy się również zawartością metali ciężkich, azotanów i pestycydów w jadalnych częściach roślin (świeże owoce, korzenie itp.).

Niestety wyniki badań prowadzonych przy udziale Stacji Chemiczno-Rolniczej i IUNG Puławy nie zostały opracowane, dlatego brak jest szczegółowych danych o zanieczyszczeniu gleb metalami ciężkimi.

Jedynie z badań przeprowadzonych w 2001 r. są zbiorcze dane, z których wynika, że zawartość w glebach metali ciężkich: ołowiu, cynku, miedzi, niklu i kadmu dla województwa podlaskiego była najniższa lub jedna z najniższych w Polsce. Nieznaczne było także zanieczyszczenie roślin uprawnych. W roku 2001 koncentracja metali i azotanów w jadalnych częściach roślin w 95 % próbek była poniżej wartości dopuszczalnych.

Zagrożeniami dla jakości gleb są:

- wprowadzanie do gleby nieczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych,

- chemizacja rolnictwa (nawozy i środki ochrony roślin),
- „dzikie wysypiska" odpadów komunalnych i przemysłowych,
- emisje do atmosfery zanieczyszczeń gazowych i pyłowych.

Odpady

Problematyka odpadów opisana została szczegółowo w „Powiatowym planie gospodarki odpadami".

Odpady komunalne

W 2001 r. zebrano na terenie powiatu 7,8 tys. Mg odpadów komunalnych (co stanowiło 2,3% odpadów komunalnych województwa podlaskiego), w tym 6,5 tys. Mg z budynków mieszkalnych. Jednocześnie wywieziono 19,0 dam^3 nieczystości ciekłych (5,0% nieczystości ciekłych województwa podlaskiego), w tym 13,9 dam^3 z budynków mieszkalnych.

Osady ściekowe

W komunalnych oczyszczalniach ścieków powiatu monieckiego w 2000 r. powstało 716 ton suchej masy osadów ściekowych, z których aż 614 ton trafiło na składowiska odpadów. Natomiast w roku 2001 odpowiednie wartości wynosiły 228 i 168 ton. Do końca 2001 roku nagromadzono 131 ton s.m. osadów na czynnych wysypiskach.

Odpady przemysłowe

Według informacji Urzędu Statystycznego w Białymstoku, w 2001 r. w powiecie monieckim wytworzono 69,2 tys. Mg odpadów przemysłowych ogółem. Stanowi to 9,3% odpadów przemysłowych wytworzonych w województwie podlaskim. Z ogólnej ilości wytworzonych odpadów wykorzystano 56,6 tys. Mg (81,8%), zaś unieszkodliwiono 12,6 tys. Mg (18,2%).

Na podstawie informacji składanych do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku przez wytwórców odpadów, stwierdzono, że w 2002 r. w powiecie monieckim wytworzono 74,9 tys. Mg odpadów przemysłowych.

Odpady niebezpieczne

Według danych uzyskanych w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podlaskiego w Białymstoku oraz WIOŚ w Białymstoku, w 2002 roku w powiecie monieckim wytworzono około 7,45 Mg odpadów niebezpiecznych (0,5% odpadów niebezpiecznych wytworzonych w

województwie podlaskim). Wszystkie wyprodukowane w 2002 r. w powiecie odpady niebezpieczne zostały unieszkodliwione przez wyspecjalizowane jednostki. W 2002 r. ilość wytworzonych odpadów niebezpiecznych zmniejszyła się w stosunku do 2001 r. o około 45 Mg.

Mogilniki

Na terenie powiatu monieckiego nie ma zlokalizowanych mogilników.

2.2.8. Hałas

Do podstawowych czynników mających wpływ na klimat akustyczny powiatu monieckiego zaliczyć należy komunikację drogową oraz w znacznie mniejszym stopniu hałas przemysłowy, którego uciążliwość na charakter lokalny o stosunkowo niedużym zasięgu.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku prowadzi badania hałasu przemysłowego i komunikacyjnego na terenie całego woj. podlaskiego. W ewidencji WIOŚ nie ma podmiotów gospodarczych na terenie powiatu monieckiego, których działalność gospodarcza może być przyczyną uciążliwości poprzez pogorszenie klimatu akustycznego wokół obiektu.

Komunikacja drogowa jest najważniejszym czynnikiem mającym wpływ na klimat akustyczny województwa. Jest to główne źródło uciążliwości hałasu dla ludzi i środowiska przyrodniczego.

Duży wzrost liczby pojazdów mechanicznych, przy jednoczesnym braku właściwych rozwiązań drogowych, braku obwodnic miejskich, złej jakości nawierzchni znacząco powiększa obszar środowiska ponadnormatywnym hałasem drogowym. Hałas komunikacyjny widoczny jest szczególnie w Mońkach, w którym to mieście około 50% ulic charakteryzuje się hałasem w granicach 61-75 dBA.

Badania klimatu akustycznego prowadzone w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska przez Inspekcję Ochrony Środowiska obejmowały ostatnio jedynie pomiary hałasu komunikacyjnego w większych miastach województwa oraz na głównych drogach komunikacyjnych. Badań takich nie prowadzono na terenie powiatu monieckiego, jednak wnioski wyciągnięte na podstawie przeprowadzonych badań można uogólnić na obszar wszystkich powiatów województwa. Stwierdzono, że:

- badania klimatu akustycznego większych miast województwa wykazują rosnące przekroczenia norm na głównych ciągach komunikacyjnych; przyczyną tego jest zwiększająca się liczba pojazdów samochodowych, w szczególności transportowych oraz pogarszający się stan nawierzchni dróg,

- istniejące konfiguracje układów komunikacyjnych miast województwa, przy ciągle rosnącym natężeniu ruchu pojazdów, powodują rozprzestrzenianie się stref przekroczeń hałasu komunikacyjnego w głąb osiedli mieszkaniowych,

Docelowym rozwiązaniem tego problemu może być jedynie budowa obwodnic miejskich, szczególnie w miastach położonych przy trasach krajowych (powiat moniecki droga nr 669)

Ograniczenie hałasu komunikacyjnego można uzyskać również poprzez :

- wprowadzenie ograniczeń prędkości ruchu pojazdów,
- poprawę jakości i ewentualną wymianę nawierzchni dróg,
- stosowanie ekranów akustycznych tj. naturalnych lub sztucznych przeszkód zakłócających rozchodzenie się fal akustycznych w kierunku budynków mieszkalnych,
- właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego.

2.2.9. Promieniowanie

Wśród zidentyfikowanych, szkodliwych dla środowiska, rodzajów promieniowania powodowanego przez działalność człowieka, wyróżnia się:

- promieniowanie jonizujące, pojawiające się w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych,
- promieniowanie niejonizujące, pojawiające się wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp.

Promieniowanie jonizujące

Sytuacja radiologiczna w Polsce jest określana przez Centralne Laboratorium Ochrony Radiologicznej. Informacje dotyczące promieniowania jonizującego dostępne są jedynie na szczeblu regionalnym.

W 2001 r. moc dawki promieniowania gamma wyniosła 70,2 nGy/h i była niższa o 5,3 nGy/h od średniej mocy promieniowania w Polsce. W sąsiadującym od południa z powiatem monieckim województwem mazowieckim, dawka promieniowania była jeszcze niższa i wynosiła 69,3 nGy/h.

Stężenie radionuklidów naturalnych w glebie (wyrażone w Bq/kg) było niższe w województwie podlaskim niż średnio w Polsce, zarówno zarówno odniesieniu do radu-226, jak i aktynu-228. Jedynie stężenie potasu-40 było nieco wyższe, niż średnio w kraju. Stężenie radionuklidów sztucznych w glebie (cez-137) było o połowę niższe, niż średnio w Polsce.

Promieniowanie niejonizujące

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego w środowisku są:

- elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia,
- stacje radiowe i telewizyjne,
- łączność radiowa, w tym CB radio, radiotelefony i telefonia komórkowa,
- stacje radiolokacji i radionawigacji.

W powiecie monieckim takie zagrożenie może stanowić napowietrzna linia elektromagnetyczna WN 110 kV Białystok – Knyszyn – Mońki – Osowiec ze stacją transformatorową rozdzielczą RPZ 110/15 kV w Knyszynie.

Zagrożenie promieniowaniem niejonizującym może być stosunkowo łatwo wyeliminowane lub ograniczone pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej separacji przestrzennej człowieka od pól przekraczających określone wartości graniczne. W przepisach obowiązujących w Polsce ustalone są dopuszczalne poziomy elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego na terenach dostępnych dla ludzi. Szczególnej ochronie podlegają obszary zabudowy mieszkaniowej, a także obszary, na których zlokalizowane są szpitale, żłobki, przedszkola, internaty (rozporządzenie ministra OŚZNiL z dnia 11 sierpnia 1998 r. *w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalnych poziomów promieniowania, jakie mogą występować w środowisku, oraz wymagań obowiązujących przy wykonywaniu pomiarów kontrolnych promieniowania,* Dz. U. nr 107, poz. 676).

2.2.10. Poważne awarie

Poważne awarie obejmują potencjalne awarie i katastrofy w obiektach przemysłowych zlokalizowanych na terenach miast powiatu oraz wypadki kolejowe i drogowe z udziałem cystern i autocystem przewożących materiały niebezpieczne.

Zdarzenia te charakteryzują się specyficznymi cechami takimi jak niepewność ich wystąpienia, złożoność przyczyn, różnorodność bezpośrednich skutków oraz indywidualnym,

niepowtarzalnym przebiegiem.

Wśród przewidywanych potencjalnych zdarzeń, wyróżnić można następujące:

- awarie i katastrofy w zakładach przemysłowych, transporcie, rozładunku i przeładunku, powodujące wydobycie się substancji chemicznych, palnych i tworzących z powietrzem mieszaniny wybuchowe, substancji żrących lub trujących w postaci par i gazów skażających atmosferę poza terenem zakładu powodujących szczególne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi w obszarach zurbanizowanych,
- awarie i katastrofy jak wyżej, powodujące skażenia wód powierzchniowych, podziemnych i powierzchni ziemi,
- rozszczelnienie magistralnych rurociągów przesyłowych i zbiorników substancji szkodliwych w postaci gazów lub produktów ropopochodnych, skażających atmosferę, wody powierzchniowe i podziemne oraz powierzchnię ziemi,
- katastrofy budowli powodujących zniszczenie instalacji z materiałami niebezpiecznymi,
- pożary na rozległych obszarach lub długotrwałe, a także towarzyszące awariom i katastrofom w zakładach przemysłowych i transporcie. Skutkiem takich zdarzeń jest zniszczenie znacznych kompleksów przyrodniczych a przede wszystkim bezpośrednie zagrożenie ludności,
- zniszczenie budowli hydrotechnicznych, powodujących zagrożenie w obszarach zalewowych, łącznie z zagrożeniem epidemiologicznym,
- skażenia obszarowe substancjami radioaktywnymi. W wyniku awarii w obiektach jądrowych znajdujących się na terenie kraju lub poza jego granicami, w wyniku której następuje uwolnienie się do otoczenia w sposób niekontrolowany, znacznych ilości substancji promieniotwórczych.

W celu identyfikacji potencjalnych źródeł i analizy zagrożeń środowiska substancjami chemicznymi WIOŚ w Białymstoku prowadzi „Rejestr potencjalnych źródeł nadzwyczajnych zagrożeń środowiska". Nie ma na niej obiektów zlokalizowane na terenie powiatu monieckiego:

W powiecie monieckim nie ma składowisk przygotowanych do zdeponowania odpadów poakcyjnych, szczególnie w sytuacjach, gdy nie jest ustalony sprawca lub istnieją trudności z wyegzekwowaniem od niego utylizacji odpadów. W 2002 r. wytypowano składowisko komunalne w Świerzbieniach do przyjmowania odpadów poakcyjnych.

3. TECHNICZNA INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA

3.1. Urządzenia ochrony powietrza

Według informacji zawartej w „Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska na lata 2003-2006" urządzenia do redukcji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza funkcjonowały w:

- Przedsiębiorstwie Energetyki Cieplnej w Mońkach Sp. z o.o., Ciepłownia Miejska w Mońkach – multicyklony: MOS 15, MOS 9 i baterie cyklonów CS-4x630/04, które zatrzymały w 2001 r. 289 Mg/rok (85%);
- Moniecka Spółdzielnia Mleczarska w Mońkach – baterie cyklonów CE 4x800, które zatrzymały 16 ton pyłów.

Oprócz tego jeden kocioł o wydajności poniżej 0,5 MWt opalany węglem kamiennym w Hodowli Zarodowej Zwierząt Sp. z o.o. w Knyszynie posiadał urządzenia odpylające.

3.2. Urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne

Źródłem zaopatrzenia w wodę ludności, rolnictwa i przemysłu powiatu monieckiego są wody podziemne.

Infrastruktura techniczna do korzystania z wód podziemnych to: ujęcia wód (studnie wiercone i stacje wodociągowe - stacje uzdatnia wody) i sieć wodociągowa oraz przepompownie sieciowe. Liczba komunalnych ujęć wód podziemnych w powiecie monieckim wynosi 29. Liczba innych ujęć niż komunalne o znaczeniu gospodarczym wynosi 9. Liczbę ujęć, zasoby eksploatacyjne w m^3/godz. oraz pobór wód w m^3/dobę w poszczególnych gminach powiatu przedstawiono w tabeli 24.

Tabela 31. Ujęcia wody, zasoby wód podziemnych i ich wykorzystanie w gminach powiatu monieckiego w 2002 r.

	Goniądz	Knyszyn	Mońki	Jasionówka	Jaświły	Krypno	Trzcianne
komunalne, gminne	5	4	7	5	3	3	2
	422,7	b.d.	692,1	205	205	361,2	37
	2760	550	1967	210	439	867	31
przemysłowe, zakładowe	-	-	8	1	-	-	-
	-	-	b.d.	10	-	-	-
	-	-	b.d.	140	-	-	-
niezaewiden-cjonowane	-	-	-	2	-	-	-
	-	-	-	10	-	-	-
	-	-	-	3	-	-	-
Ogółem	5	4	15	8	3	3	2
	422,7	b.d.	b.d.	225	205	361,2	37
	2760	550	b.d.	353	439	867	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji urzędów miast i gmin.

Według GUS (stan na 31 grudnia 2002 r.) łączna długość rozdzielczej sieci wodociągowej w powiecie monieckim wynosiła 512,1 km (52,2 km w miastach i 459,9 km na wsi). Ilość przyłączy wynosiła w 2001 r. 6161, co stanowiło 4,3% przyłączy w województwie. W 2001 r. w miastach obsługiwanych było przez sieć wodociągową: w Goniądzu 92,1% mieszkańców, w Knyszynie 66,7%, a w Mońkach 79,3%.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej w powiecie wynosiła 87,6 km (stan na koniec 2002 r.). Ilość przyłączy wynosiła 1481 (3,9% ilości w województwie).

Zarówno w przypadku sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej od 1995 r. obserwuje się dynamiczny wzrost długości sieci, nieco większy niż w skali całego województwa.

Informacje o długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz liczbie przyłączy do budynków, w gmin powiatu przedstawiono w tabeli 25.

Tabela 31. Długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz liczba przyłączy do budynków w układzie gmin powiatu monieckiego w 2001 r.

		Sieć wodociągowa				Sieć kanalizacyjna			
		długość w km			przyłącza	km			przyłącza
		1995	2002	przyrost (%)	2001	1995	2002	przyrost (%)	2001
Goniądz	ogółem	44,3	66,2	149,4	902	2,1	7,4	352,4	121
	miasto	11,7	11,7	100,0	369	2,1	7,4	352,4	121
	wieś	32,6	54,5	167,2	533	-	-	-	-
Knyszyn	ogółem	34,8	64	183,9	1042	2,4	27,1	1129,2	293
	miasto	12,5	14,4	115,2	722	-	27,1	n.o.	293
	wieś	22,3	49,6	222,4	320	2,4	-	n.o.	-
Mońki	ogółem	58,3	109,8	188,3	1436	14,5	20,1	138,6	521
	miasto	21,1	26,1	123,7	832	14,5	20,1	138,6	521
	wieś	37,2	83,7	225,0	604	-	-	-	-
Jasionówka	wieś	22,5	42,2	187,6	411	-	4,9	n.o.	123
Jaświły	wieś	52,2	94,3	180,7	851	0,7	10,4	1485,7	178
Krypno	wieś	54,3	82,3	151,6	847	4,2	8,2	195,2	140
Trzcianne	wieś	7,1	53,3	750,7	672	3,8	9,5	250,0	105
powiat	ogółem	273,5	512,1	187,2	6161	26,7	87,6	328,1	1481
	miasto	45,3	52,2	115,2	1923	16,6	54,6	328,9	935
	wieś	228,2	459,9	201,5	4238	10,1	33	326,7	546
woj. podlaskie	ogółem	5952,7	9655,7	162,2	144377	745,2	1609,5	216,0	37654
	miasto	1214,6	1470	121,0	58121	641,8	1061,9	165,5	28629
	wieś	4738,1	8185,7	172,8	86256	103,4	547,6	529,6	9025

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2002 oraz Bazy Danych Regionalnych GUS, www.stat.gov.pl.

Interesujący jest stosunek długości sieci i przyłączy kanalizacyjnych do długości sieci i liczby przyłączy wodociągowych. Wynoszą one odpowiedni 0,17 i 0,24 i wskazują na niedorozwój systemów kanalizacyjnych, przy czym najgorsza sytuacja jest na terenach wiejskich gminy Gonbiądz oraz w gminach Trzcianne, Krypno, Jaświły.

Oczyszczalnie ścieków obsługiwały w 2001 r. zaledwie 30,8% mieszkańców powiatu (73,4% w miastach wobec odpowiednio 64,1% w kraju, 80,9% w województwie, oraz 8,1% na wsi – w kraju 12,4%, w województwie 9,6%). Sytuację w poszczególnych miastach i gminach przedstawia schemat 12.

Schemat 12. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w powiecie monieckim w 2001 r.

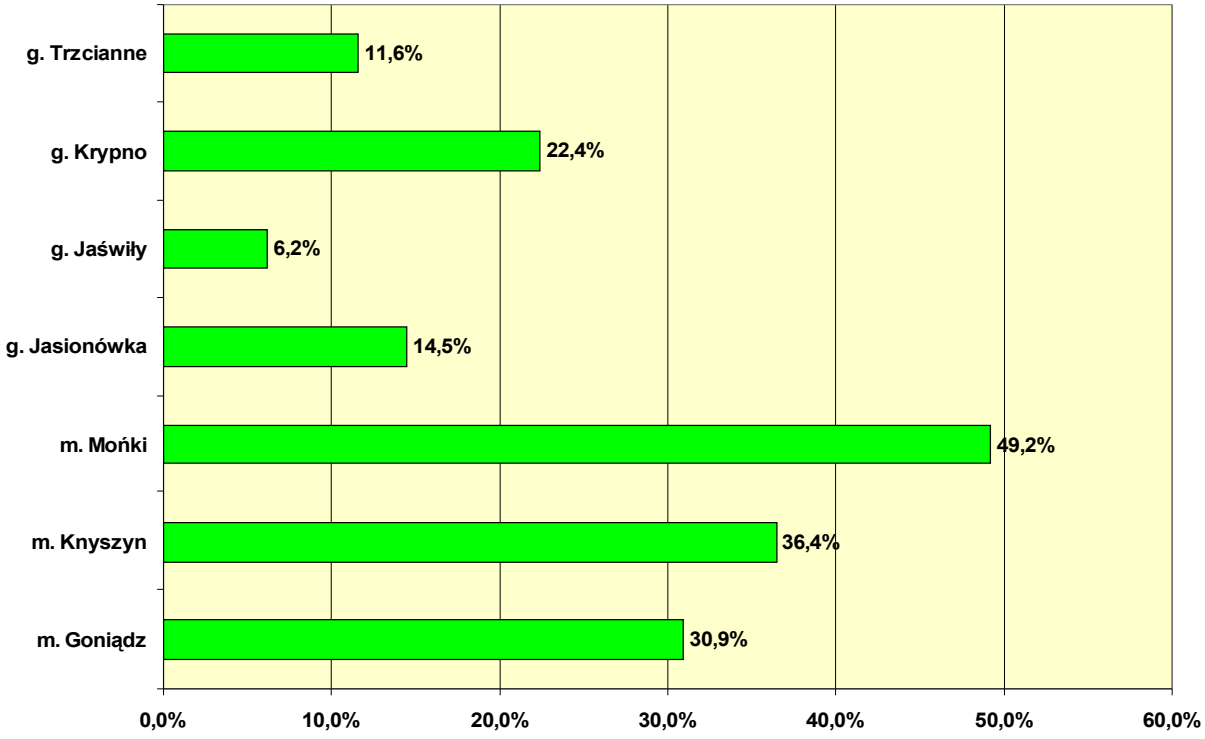

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002.

W powiecie monieckim funkcjonuje 10 komunalnych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości około 5 tys. m^3/dobę. Są wśród 3 oczyszczalnie o podwyższonym usuwaniu biogenów.

Wykaz komunalnych i przemysłowych oczyszczalni ścieków w powiecie przedstawiono w tabeli 26.

Oczyszczalnia MSM przyjmuje ścieki komunalne, a „Agrikur" sp. z o.o. odprowadza ścieki do oczyszczalni gminnej.

Tabela 31. Komunalne oczyszczalnie ścieków w powiecie monieckim w 2001 r.

Nazwa i lokalizacja	Przepustowość (m^3/d)	Ilość ścieków oczyszczanych (m3/d) - 2001r.	Jakość ścieków oczyszczonych - 2001r.					Odbiornik ścieków	Punkty zlewne
			BZT_5 (mgO_2/dm^3)	zawiesina ogólna (mg/dm^3)	azot ogólny (mg/dm^3)	Fosfor ogólny (mg/dm^3)	ChZT (mgO_2/dm^3)		
Oczyszczalnie komunalne									
Oczyszczalnia miejska - Mońki	2600	566	6,5	10	9	4,5	22	Targonka	1 przy ocz.
Oczyszczalnia gminna - Goniądz	400	28	19,5	10	7,6	10,3	34	Czarna Struga-Biebrza	1 przy ocz.
Oczyszczalnia gminna - Jasionówka	160	14	17	10	16	2,1	45	Brzozówka	1 przy ocz.
Oczyszczalnia w Jaświłach	63	16	bd	bd	bd	bd	bd	Biebrza	1 przy ocz.
Oczyszczalnia w Osowcu	150	120	1	bd	bd	bd	bd	Biebrza	bd
Oczyszczalnia miejska - Knyszyn	450	42	4,8	10	5	0,15	59,9	Jaskranka	1 przy ocz.
Oczyszczalnia gminna - Krypno	420	88	14,4	10	1,7	bd	90	Jaskranka	1 przy ocz.
Oczyszczalnia gminna - Trzcianne	140	5	43	36	10,1	11,2	130	Muchawiec-Biebrza	1 przy ocz.
Oczyszczalnie przemysłowe									
Oddział Monickiej Spółdzielni Mleczarskiej - Dolistowo	bd	130	4,6	33	3,8	1	58,5	Biebrza	
Moniecka Spółdzielnia Mleczarska - Mońki	bd	357	12,4	29,5	4,6	3,6	71	Targonka	

Źródło: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r.* Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2002, *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami*, Białystok 2003 – Załącznik 2 oraz informacje z urzędów miast i gmin.

3.3. Składowiska odpadów stałych i unieszkodliwianie odpadów

Według WIOŚ w Białymstoku, na terenie powiatu monieckiego w 2001 r. jedynie 3organizowane komunalne składowiska odpadów urządzone były zgodnie z wymogami ochrony środowiska: w Goniądzy, Krypnie i Knyszynie.

Żadne, z eksploatowanych na terenie powiatu wysypisk komunalnych nie jest przystosowane do składowania odpadów niebezpiecznych. Na terenie powiatu nie ma również wyznaczonego miejsca do wywożenia produktów zneutralizowanych w wyniku przeprowadzonych akcji ratowniczych prowadzonych dla usunięcia skutków poważnych awarii np. skażonej gleby. Nierozwiązanym ciągle problemem jest również brak selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, co powoduje trafianie na wysypiska legalne (i dzikie) także odpadów niebezpiecznych np. zużyte świetlówki, baterie, akumulatory i inne. Na terenie powiatu monieckiego nie funkcjonuje żadne stałe składowisko odpadów przemysłowych. Wykaz

wysypisk komunalnych na terenie powiatu monieckiego zamieszczono w tabeli 27.

Tabela 31. Wykaz zalegalizowanych wysypisk komunalnych na terenie powiatu monieckiego

Gmina	Lokalizacja/ administrator	Stan techniczny		Pow. komór skład. (ha)	Pojemność (m^3) / wykorzystanie (%)	Wnioski	Decyzja zatw. instrukcję eksploatacji	Przewidywana data zamknięcia
		izolacja podłoża	odprow. ścieków					
Goniądz	Łazy/ Zakład Usług komunalnych	folia	drenaż	2,2	18900 / 13 (28 I etapu)	do eksploat	tak	2010
Mońki	Świerzbienie/ ZGKiM	folia	nie	3,3	286000 / 50	do rozbudowy i modern.	tak	2008
Knyszyn	Knyszyn/ Zakład Gosp. Komunalnej i Mieszkaniowej	folia	drenaż	1,2	60000 / 12	do eksploat	nie	2015
Jasionówka	Jasionówka/ MPO Białystok	brak	brak	0,8	50000 / 65	do modern.	tak	2005
Jaświły	Jaświły/ Urząd Gminy	brak	brak	0,35	18000 / 40	do modern.	nie	2010 (2005)
Krypno	Zastocze/ Urząd Gminy	folia	drenaż	0,6	39000/30	do eksploat	nie	2007
Trzcianne	Nowa Wieś/ Urząd Gminy	glina	brak	0,43	30950/30	do modern.	tak	2010 (2005)

Źródło: *Strategia rozwoju zrównoważonego miast i gmin dorzecza Biebrzy, NFOŚ*, 2002.

4. ANALIZA SWOT

4.1. Uwarunkowania wewnętrzne

W poniższej analizie SWOT uporządkowano mocne i słabe strony (uwarunkowania wewnętrzne) oraz szanse i zagrożenie (uwarunkowania zewnętrzne) powiatu według ich znaczenie – od najważniejszych w poszczególnych grupach do najmniej istotnych.

Mocne strony

Zasoby i walory środowiska (jako stymulator procesów rozwojowych)

- wysoka atrakcyjność przyrodnicza i turystyczna (szczególnie dla turystyki kwalifikowanej i przyrodniczej) doliny Biebrzy oraz fragmentu Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej
- występowanie ostoi gatunków odpowiadających wymaganiom systemu NATURA 2000 oraz znaczących w skali międzynarodowej i krajowej obszarów chronionych
- względnie dobre warunki do produkcji rolnej w gminach Jaświły, Krypno, Mońki (jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej na poziomie nieco wyższym lub podobnym jak przeciętnie w woj. podlaskim)

Stan środowiska (w odniesieniu do standardów jakości i jako stymulator procesów rozwojowych)

- minimalne zanieczyszczenie powietrza zanieczyszczeniami pyłowymi i gazowymi
- dobra jakość wód podziemnych
- niska zawartość metali ciężkich w glebach użytków rolnych
- niewielka powierzchnia oraz odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wymagających rekultywacji i zagospodarowania – 212 ha

Zagrożenia stanu środowiska i stan infrastruktury służącej ochronie środowiska (wpływ na stan środowiska)

- stosunkowo niska emisja zanieczyszczeń powietrza
- istnienie rezerw przepustowości funkcjonujących oczyszczalni ścieków, które umożliwiają

rozbudowę systemów kanalizacyjnych i odprowadzanie ścieków do istniejących obiektów (ilość ścieków oczyszczanych w stosunku do projektowych przepustowości oczyszczalni wynosiła w roku 2001 około 18%)

- stosunkowo niewielka ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub do ziemi
- wyłącznie biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów oczyszczanie w istniejących oczyszczalniach ścieków komunalnych
- stosunkowo niewielki wpływ przemysłu na środowisko, niewielka liczba zakładów uciążliwych dla środowiska
- stosunkowo mała ilość wytwarzanych odpadów przemysłowych
- mała ilość wytwarzanych odpadów niebezpiecznych
- mało agresywna w stosunku do środowiska tradycyjna gospodarka rolna
- bardzo niska gęstość zaludnienia (32 osób/km^2 przy średniej wojewódzkiej 60 osób/km^2, krajowej 124/km^2)
- niski stopień urbanizacji (35%), niewielka powierzchnia terenów miejskich (2,6% powierzchni, przy średniej wojewódzkiej 4,5% powierzchni, krajowej 6,8%) oraz brak aglomeracji przemysłowych

Słabe strony

Zasoby i walory środowiska (jako bariera procesów rozwojowych)

- ograniczone zasoby wód powierzchniowych
- niedostateczna retencja wód
- bardzo słabe warunki produkcji rolnej w większości gmin powiatu
- brak złóż kopalin o znaczeniu ponadlokalnym i ponadregionalnym znaczeniu

Stan środowiska (w odniesieniu do standardów jakości i jako bariera procesów

rozwojowych)

- utrzymujące się zanieczyszczenie wód (większość odcinków badanych rzek niesie wody pozaklasowe)
- obniżenie poziomu wód gruntowych oraz niewykaszanie łąk, jako zagrożenie dla walorów przyrodniczych Biebrzańskiego PN
- dzikie wysypiska śmieci
- narastający problem hałasu komunikacyjnego

Zagrożenia stanu środowiska i stan infrastruktury służącej ochronie środowiska (wpływ na stan środowiska)

- brak pełnego rozwiązania problemu ścieków (kanalizacja lub oczyszczalnie przydomowe) na większości obszaru powiatu – szczególnie dysproporcje w rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej i niedorozwój gospodarki ściekowej na terenach wiejskich
- brak sprawnego systemu segregacji, unieszkodliwiania i zagospodarowania odpadów
- niezgodność z wymogami ochrony środowiska w większości składowisk odpadów, w szczególności brak odpowiedniego zabezpieczenia podłoża
- przekroczenia parametrów ścieków odprowadzanych z oczyszczalni, określonych w pozwoleniach
- brak wysypiska przystosowanego do składowania odpadów niebezpiecznych
- brak urządzeń do neutralizacji zanieczyszczeń gazowych

4.2. Uwarunkowania zewnętrzne

Szanse

- położenie na obszarze ZPP
- europejska ranga Biebrzańskiego PN
- trakcyjne krajobrazowo i przyrodniczo tereny sąsiednich obszarów (górna dolina Biebrzy,

Puszcza Knyszyńska, Dolina Narwi)

- wzrost zainteresowania ochroną środowiska, wzrost popytu na zdrową żywność, agroturystykę i turystykę przyrodniczą
- możliwość znaczącego zasilania działań w zakresie ochrony środowiska ze źródeł krajowych i zagranicznych (głównie europejskich)

Zagrożenia

- nie odpowiadająca normatywom czystość wód rzek wpływających na teren powiatu (Biebrza, Narew)
- silna konkurencja o środki na ochronę środowiska ze źródeł unijnych
- peryferyjne położenie
- możliwość przebiegu fragmentu *Via Baltica*

W analizie uwarunkowań zewnętrznych należy także uwzględnić obligatoryjne działania wynikające z przepisów prawa oraz uwarunkowania instytucjonalno-organizacyjne (polityki i programy obowiązujące na wyższych szczeblach przestrzennych oraz w bezpośrednim otoczeniu powiatu). Szczególne znaczenie ma „Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2003-2006", którego strukturę celów przedstawiono w załączniku nr 1.

Analiza SWOT wskazuje, że do najważniejszych problemów ochrony środowiska powiatu monieckiego niewątpliwie należą:

1) zagadnienia związane z ochroną wód i gospodarką wodną ze względu na: niedotrzymywanie docelowych normatywów jakości wód w rzekach, niedoinwestowanie systemów kanalizacyjnych i oczyszczania ścieków na terenach wiejskich oraz przekroczenia parametrów ścieków odprowadzanych z oczyszczalni, a określonych w pozwoleniach;
2) nie rozwiązanie problemu gospodarki odpadami, co wynika z braku systemów segregacji, recyklingu, unieszkodliwiania i zagospodarowania odpadów, nie odpowiadającego normom stanu większości składowisk, zobowiązań wynikających z ustawy o odpadach oraz *Krajowego* i *Wojewódzkiego Planu Godpodarki Odpadami*;
3) zabezpieczenie walorów Biebrzańskiego Parku Narodowego, jako niezwykle istotnego dla rozwoju powiatu obszaru, który jest zagrożony przez zmiany stosunków wodnych, niewykaszaniem łąk oraz jakość wód powierzchniowych

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że walory przyrodnicze i stan środowiska powiatu monieckiego sprzyjac mogą rozwojowi specjalistycznej turystyki oraz rolnictwa zintegrowanego i ekologicznego.

5. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU MONIECKIEGO

5.1. Misja

Między Puszczą Knyszyńską, Narwią i Biebrzańskim Parkiem Narodowym – czyste i bogate środowisko służące mieszkańcom, rolnikom i turystom.

5.2. Cele programu ochrony środowiska do 2011 roku

OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO

1. Cel nadrzędny:

Zachowanie, odtwarzanie i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych powiatu

Cele szczegółowe:

- utrzymanie istniejących i powoływanie nowych obszarów i obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody,
- zachowanie i wzbogacanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów i siedlisk,

POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

2. Cel nadrzędny:

Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych

Cele szczegółowe:

- zwiększenie retencji wód,
- stałe ograniczanie zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych.

3. Cel nadrzędny:

Uporządkowanie gospodarki odpadami.

Cele szczegółowe:

- systemowe rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi,
- rozwiązanie problemu odpadów gospodarczych.

4. Cel nadrzędny:

Ochrona powierzchni ziemi i zasobów kopalin

Cele szczegółowe:

- racjonalna eksploatacja kopalin,
- rekultywacja terenów zdegradowanych.

5. Cel nadrzędny:

Ochrona wód podziemnych

Cele szczegółowe:

- eliminacja czynników zagrożenia dla jakości wód podziemnych.

6. Cel nadrzędny:

Poprawa jakości powietrza atmosferycznego

Cele szczegółowe:

- zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza,
- wspieranie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza.

7. Cel nadrzędny:

Zapobieganie hałasowi, promieniowaniu elektromagnetycznemu oraz nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska

Cele szczegółowe:

- zmniejszanie i eliminowanie źródeł hałasu i promieniowania ze źródeł przemysłowych,
- ograniczanie oddziaływania hałasu komunikacyjnego,
- eliminowanie źródeł i ograniczanie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz

zmniejszanie ich skutków,

- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych.

RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW NATURALNYCH

8. Cel nadrzędny:

Zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki

Cele szczegółowe:

- restrukturyzacja poboru wód dla celów użytkowych,
- zmniejszenie wodochłonności gospodarki,
- utrzymanie trendu zmniejszania zużycia energii na potrzeby produkcyjne.

9. Cel nadrzędny:

Rozwój form turystyki i rolnictwa zgodnych z walorami środowiska

Cele szczegółowe:

- wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki,
- wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego.

DZIAŁANIA SYSTEMOWE

10. Cel nadrzędny:

Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu oraz wspieranie inicjatyw społecznych i udziału społeczeństwa w ochronie środowiska

Cele szczegółowe:

- rozwój formalnej edukacji ekologicznej,
- wspieranie działalności proekologicznych organizacji pozarządowych i ruchów społecznych,
- zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska i jego ochronie.

11. Cel nadrzędny:

Rozwój zarządzania środowiskowego

Cele szczegółowe:

- doskonalenie monitoringu stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony,
- rozwój zarządzania środowiskiem i jego ochroną w jednostkach publicznych,
- stymulowanie rozwoju środowiskowych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach prywatnych,
- integrowanie polityki ekologicznej powiatu z innymi programami powiatowymi i gminnymi,
- współpraca w zakresie ochrony przyrody i środowiska.

5.3. Zadania programu ochrony środowiska dla powiatu monieckiego do roku 2007 i 2011

W tabeli wymieniono zadania sformułowane w odniesieniu do poszczególnych celów w czteroletnich okresach planistycznych. Kwalifikowano jednocześnie do grup zadań o charakterze

- zadań własnych
- zadań koordynowanych
- wytycznych do sporządzania programów gminnych.

Zgodnie z *Wytycznymi ...*[4]:

- ***zadania własne powiatu*** – to te przedsięwzięcia, które są finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu – określono termin i koszty realizacji zadań,
- ***zadań koordynowanych*** – pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym – określono termin realizacji zadań,

4 *Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*, Ministerstwo Środowiska. Warszawa 2002, www.mos.gov.pl.

dla samorządów gminnych określono również koszty realizacji,

- ***wytycznych do sporządzania programów gminnyc***h, które muszą zostać w pełni wprowadzone do programu powiatowego (?).

Wytyczne do sporządzania programów gminnych zinterpretowano , jako te zadania, które leżą w obowiązkach i kompetencjach gminy.

Należy zwrócić uwagę, że niektóre zadania służą realizacji więcej niż jednego celu, jednakże tylko sporadycznie ukazano takie związki.

Kolejne cztery tabele pokazują:

Tabela 31. Zadania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu monieckiego z uwzględnieniem rodzaju zadania, terminu, kosztów, źródeł finansowania

Cel nadrzędny												
	Cel szczegółowy											
			Zadania	W/K/ZG	**Jednostka odpow.**	**Jednostki uczestn.**	**Terminy i koszty (w tys. zł.)**					**Źródła finansowania**
							2004	2005	2006	2007	do 2015	
1.	**Zachowanie, odtwarzanie i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gmin**											
	1.1.	***Utrzymanie istniejących i powoływanie nowych obszarów i obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody***										
		1.1.1.	Wdrażanie obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 "Dolina Biebrzy" i"Puszcza Knyszyńska"	K	**MS**	**wojewoda, BPN, SP**		**b.d.**				**budżet, NFOŚiGW**
		1.1.2.	Wspieranie inicjatyw na rzecz zwiększenia udziału obszarów chronionych na terenie powiatu	W	**SP**	**WKP**	**b..d.**					**SWP**
		1.1.3.	Objęcie ochroną w formie użytku ekologicznego torfowiska wyokiego koło wsi Chojnowo	ZG	**SG**	**WKP**		**20**				**SWG**
	1.2.	***Zachowanie i wzbogacanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów i siedlisk***										
		1.2.1	Wspieranie działań mających na celu utrzymanie i odtwarzanie buforowych stref roślinnych wzdłuż cieków wodnych	W	**SP**	**UW, SG, rolnicy**	**b.d.**					
		1.2.2.	Wspieranie działań mających na celu restytucję i renaturyzację dolin niewielkich cieków									
		1.2.3.	Wykonanie studium analitycznego i projektów zadrzewieniowych	W	**SP**	**LP**		**5**				**SWP**
		1.2.4.	Realizacja projektów zadrzewieniowych	W	**SP**	**LP, SG, PG**			**b.d.**			**FC, FE**
		1.2.5.	Ukierunkowanie Gopodarki Leśnej w Puszczy Knyszyńskiej na harmonizowanie funknkcji produkcyjnych z funkcją ekologiczną	K	**LP**		**dział. stat.**					
		1.2.6.	Wykonanie inwentaryzacji stanów lasów niepaństwowych (w szczególności prywatnych) i uproszczonych planów ich zarządzania oraz doskonalenie nadzoru nad realizacją tych planów	W	**SP**	**LP, SG, właściciele**		**20**				**SWP**

		1.2.7.	Wspieranie zalesiania gruntów rolnych najniższych klas bonitacji głównie w gminach Mońki, Trzcianne, Krypno i Jaświły	W	**SP**	**LP, rolnicy**	**b.d.**		**50**			**SWP, FC, rolnicy**
2.	**Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych**											
	2.1	***Zwiększenie retencji wód***										
		2.1.1.	Wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz budowy niewielkich zbiorników retencyjnych	K	**RZGW, UW**	**SP, SG**	**b.d.**					
		2.1.2.	Tworzenie oczek wodnych na terenach po wyrobiskach surowców mineralnych (w zakresie zgodnym z uwarunkowaniami terenowymi)	W	**SP, SG**		**b.d.**					
		2.1.3.	Zbionik retencyjno-rekreacyjny w Knyszynie	ZG	**SG**	**UM**			**1000**			**FOS-y, UM**
	2.2	***Stałe ograniczanie zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych***										
		2.2.1.	Inspirowanie wdrażania najlepszych dostępnych technologii w procesie wydawania pozwoleń wodno-prawnych	W	**SP**		**dział. stat.**					
		2.2.2.	Rozbudowa kanalizacji w Mońkach	ZG	**SG**		**2600**					**SWG, SUE**
		2.2.3.	Rozbudowa kanalizacji w Goniądzu	ZG	**SG**		**2000**					**SWG, FOS-y**
		2.2.4.	Robudowa kanalizacji w gminie Jasionówka	ZG	**SG**			**1500**				**SWG, FC**
		2.2.5.	Budowa kanalizacji we wsiach: Zabiele, Rutkowskie Duże, Mociesze, Jadeszkie gmina Jaświły	ZG	**SG**		**b.d.**					**b.d.**
		2.2.6.	Budowa kanalizacji i wiejskiej oczyszczalni ścieków we wsi Kulesze	ZG	**SG**				**b.d.**			**SWG, FOS-y**
		2.2.7.	Budowa sieci kanalizacyjnej we wsiach: Kalinówka Kościelna, Ogrodniki, Wojtówce, Guzach (gmina Knyszyn)	ZG	**SG**	**SSDB**		**1940**				**SWG, AWRSP, FOS-y**
		2.2.8.	Budowa sieci kanalizacyjnej we wsiach: Krypno Wielkie, Krypno Kościelne, Zastocze, Długołęka, Ruda i Góra (gmina Krypno)	ZG	**SG**	**SSDB**	**9400**					**SWG, AWRSP**
		2.2.9.	Modernizacja gminnej oczyszczalni w Krypnie	ZG	**SG**	**SSDB**						
		2.2.10.	Modernizacja gminnej oczyszczalni w Trzciannem wraz z rozbudową sieci kanalizacyjnej w Nowej Wsi i Szorcach	ZG	**SG**		**2000**					**SWG, FOS-y, SUE**
		2.2.11.	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków w Goniądzu	ZG	**SG**		**b.d.**					
		2.2.12.	Budowa oczyszczalni ścieków Kamionka (gmina Jasionówka)	ZG	**SG**				**80**			**SWG, FOS-y**

		2.2.13	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Trzcianne	ZG	**SG,GR**	**wł. gosp.**	**1400**					**SWG, FOS-y**
		2.2.14.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Jaświły (300szt.)	ZG	**SG,GR**	**wł. gosp.**	**b.d.**					
		2.2.15.	Budowa oczyszczalni przyzagrodowych w Krypnie (100szt.)	ZG	**SG,GR**	**SSDB**		**1000**				**SWG, AWRSP, FOS-y**
		2.2.16.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Knyszyn (30szt.)	ZG	**SG,GR**	**SSDB**			**300**			**SWG, AWRSP**
		2.2.17	Modernizacja Oczyszczalni w Knyszynie	ZG	**SG**	**SSDB**		**445**				**SWG, AWRSP**
		2.2.18.	Stosowanie naturalnych rozwiązań minimalizujących dopływ zanieczyszczeń z systemów melioracyjnych (np. filtry roślinno-gruntowe	W	**SP**	**UW**	**b.d.**					
3.	**Uporządkowanie gospodarki odpadami**											
	3.1.	***Systemowe rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi***										
	3.2.	***Rozwiązanie problemu odpadów przemysłowych***										
		Zadania ujęte zostały w powiatowym planie gospodarki odpadami										
4.	**Ochrona powierzchni ziemi i zasobów kopalin**											
	4.1	***Racjonalna eksploatacja kopalin***										
		4.1.1.	Wzmożenie działalności kontrolnej do wyeliminowanie niekoncesjonowanej eksploatacji kopalin, w tym torfu	W	**SP**	**WIOS, SG**	**dział. stat.**					
		4.1.2.	Umieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego granic obszarów udokumentowanych i potencjalnych złóż kopalin	ZG	**G**		**dział. stat.**					
		4.1.3.	Ochrona złóż torfu przed pożarem	K	**Ppoż.**	**BPN, SP**	**dział. stat.**					
	4.2.	***Rekultywacja terenów zdegradowanych***										
		4.2.1.	Inwentaryzacja wyrobisk poeksploatacyjnych	W	SP	SG, wł.gruntów		2				SWP
		4.2.2.	Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych	W/ZG	SP,SG	SG, wł.gruntów			b.d.			SWP
		4.2.2.	Rekultywacja terenów po zamkniętych składowiskach odpadów	**ujęte w PPGO**								
		4.2.3.	Rekultywacja po dzikich składowiskach odpadów									
5.	**Ochrona wód podziemnych**											
	5.1	***Eliminacja czynników zagrożenia dla jakości wód podziemnych***										

		5.1.1.	Dokonanie inwentaryzacji nieczynnych i nienadających się do eksploatacji studni wierconych i kopanych, dołów chłonnych i szamb	W	**SP**	**SG, właściciele**	**5**					**SWP**
		5.1.2.	Stopniowa likwidacja nieszczelnych zbiorników do gromadzenia nieczystości (szamb) w miarę rozwoju sieci kanalizacyjnej, nieczynnych studni itp..	ZG	**SG**	**właściciele**		**b.d.**				**SWG, właściciele**
		5.1.3.	Stopniowa modernizacja stacji uzdatniania wód dla odbiorców zbiorowych	ZG	**SG**			**b.d.**				
		5.1.4.	Doskonalenie nadzoru nad przestrzeganiem ustaleń zawartych w decyzjach dotyczących ustanowienia stref ochronnych ujęć wody	W	**SP**		**dział stat.**					
		5.1.5.	Dążenie do zmniejszenia wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych (na etapie wydawania pozwoleń wodno-prawnych)	W	**SP**		**dział stat.**					
		5.1.6.	Ustalenie i wdrożenie strefy ochronnej GZWP nr 217 (Dolina Biebrzy)	K	**MS**	**SP, SG, UM**	**b.d.**					
6.	**Poprawa jakości powietrza atmosferycznego**											
	6.1.	***Zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza***										
		6.1.1.	Rozpoznanie potrzeb w zakresie modernizacji źródeł ciepła oraz termomodernizacji budynków jednostek budżetowych powiatów	W	**SP**		**8**					**SWP**
		6.1.2.	Modernizacja źródeł ciepła w obiektach podlegających administracji powiatowej	W	**SP**			**b.d.**				**SWP**
		6.1.3.	Termorenowacja obiektów podlegających administracji powiatowej	W	**SP**		**b.d.**					**SWP**
		6.1.4.	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń z lokalnych kotłowni poprzez termorenowację budynków i zmianę nośników energii	K, ZG	**G, wł. budynków**		**b.d.**					**SWG, inwestorzy**
		6.1.5.	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń gazowych z MPEC Mońki I MSM Mońki	K	**PG**							**SPG**
		6.1.6.	Analiza opłacalności gazyfikacji powiatu	W	**SP**	**SG**			**20**			**SWP, SWG**
	6.2.	***Wspieranie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii***										
		6.2.1.	Wykonanie inwentaryzacji i strategii wykorzystania odnawialnych źródeł energii	W	**SP**		**8**					**SWP**

		6.2.2.	Dofinansowanie budowy instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii	K	**SP, inwestorzy**		**b.d.**					**inwestorzy, FE, ŚP**
		6.2.3.	**Budowa Zakładu Fermentacji w Mońkach**	zapisany w PPGO								
	6.3.	***Ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza***										
		6.3.1.	Prace modernizacyjne dróg powiatowych sprzyjające poprawie płynności ruchu	W	**SP**	**ZD**		**b.d.**				**SWP, FC, SUE**
		6.3.2.	Zwiększenie sieci obsługi drogowych przewozów pasażerskich	K	**przewoźn.**	**SP, SG**	**b.d.**					**przewoźnicy**
		6.3.3.	Budowa obwodnicy w Mońkach w ciągu drogi krajowej 669	K	**ZD**	**SP**						**budżet**
7.	**Zapobieganie hałasowi, promieniowaniu elektromagnetycznemu oraz nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska**											
	7.1.	***Zmniejszanie i eliminowanie źródeł hałasu i promieniowania ze źródeł przemysłowych***										
		7.1.1.	Diagnoza zagrożeń wynikających z przebiegu linii wysokiego napięcia 110kV Białystok-Knyszyn-Mońki-Osowiec wraz ze stacją transformatorową w Knyszynie	K	**WIOŚ**	**SP**				**d.stat**		
		7.1.2.	Sformułowanie wskazań do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w związku z zagrożeniami dla ludzi	K	**WIOŚ**	**SG**				**d.stat**		
	7.2.	***Ograniczanie oddziaływania hałasu komunikacyjnego***										
		7.2.1.	Modernizacja dróg powiatowych (razem z zadaniem 6.3.1.)	razem z zadaniem 6.3.1.								
		7.2.2.	Wprowadzanie rozwiązań technicznych ograniczających uciążliwość akustyczną drogi krajowej 669	K	**GDDKiA**	**SP, SG**						**budżet**
	7.3.	***Eliminowanie źródeł i ograniczanie ryzyzyka wystąpienia poważnych awarii oraz zmniejszanie ich skutków***										
		7.3.1.	Opracowanie powiatowego planu zarządzania ryzykiem	W	**SP**	**WIOŚ, SR**	**5**					**SWP**
	7.4.	***Doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych***										
		7.4.1.	Integracje systemów informacji o środowisku i jego zagrożeniach z wykorzystaniem internetu	K	**WIOŚ**	**SP**	**b.d.**					
		7.4.2.	Stworzenie systemu wczesnego ostrzegania o NZŚ z wykorzystaniem stron internetowych starostwa	K	**WIOŚ**	**SP**	**b.d.**					
8.	**Zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki**											
	8.1.	***Restrukturyzacja poboru wód dla celów użytkowych***										

		8.1.1.	Inspirowanie wdrażania wodooszczędnych technologii w procesie wydawania pozwoleń wodno-prawnych	W	**SP**		**dział. stat.**					
	8.2.	***Zmniejszanie wodochłonności gospodarki***										
		8.2.1.	Wdrażanie zamkniętych obiegów wodu w zakładach przemysłowych (zwłaszcza w przetwórstwie rolno-spożywczym)	K	**PG**		**b.d.**					**SPG, FOS-y**
	8.3.	***Utrzymanie trendu zmniejszania zużycia energii na potrzeby produkcyjne i bytowe ludności***										
		8.3.1.	Wprowadzanie urządzeń energooszczędnych w oświetleniu ulicznym	ZG	**SG**		**b.d.**					**SWG**
9.	**Rozwój turystyki i rolnictwa zgodnych z walorami środowiska**											
	9.1.	***Wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki***										
		9.1.1	Wykonanie opracowania studialnego określającego optymalne kierunki i zakres turystyczno-rekreacyjnego zagospodarowania powiatu	W	**SP**	**BPN, SG, POT**		**b.d.**				
		9.1.2.	Utworzenie Europejskiego Centrum Turystyki Przyrodniczej w Osowcu	K	**BPN**	**POT, SP**	**b.d.**					
		9.1.3.	Kreowanie Ośrodka Obsługi Ruchu Turystycznego o randze regionalnej w Goniądzu	W	**SP**	**POT**	**b.d.**					
		9.1.4.	Tworzenie gospodarstw eko- i agroturystycznych	K	**PG**	**POT, S.A.**	**b.d.**					
	9.2.	***Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego***										
		9.2.1.	Upowszechnianie wiedzy na temat programów rolno-środowiskowych	K	**ODR**	**SP,SG**	**dział. stat.**					
		9.2.2.	Udział w upowszechnianiu informacji o zasadach rolnictwa ekologicznego i integrowanego	K	**ODR**	**SP,SG**	**dział. stat.**					
		9.2.3.	Udział w upowszechnianiu *Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych*	K	**ODR**	**SP,SG**	**dział. stat.**					
		9.2.4.	Wspieranie tworzenia i rozwoju gospodarstw integrowanych i ekologicznych	W	**SP**		**b.d.**					
10.	**Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz wspieranie inicjatyw społecznych i udziału społeczeństwa w ochronie środowiska**											
	10.1.	***Rozwój formalnej edukacji ekologicznej***										

		10.1.1.	Wspieranie przedsięwzięć w zakresie ścieżki międzyprzedmiotowej (edukacja ekologiczna) w szkołach ponadgimnazjalnych	W	**SP**	**SG, ON, NGO, szkoły**	**dział. stat.**					**SWP**
		10.1.2.	Wspieranie przedsięwzięć w zakresie ścieżki międzyprzedmiotowej (edukacja ekologiczna) w gimnazjach i szkołach podstawowych	ZG	**SG**	**NGO, szkoły**	**dział. stat.**					**SWG**
		10.1.3.	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych,"ekologizacji" obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół	ZG, W	**SG, SW**	**NGO, szkoły**	**dział. stat.**					**SWP,SWG**
		10.1.4.	Prowadzenie szkoleń zawodowowych w zakresie ochrony środowiska	ZG, W	**SG, SP**	**ON, szkoły**	**dział. stat.**					**SWP, SWG**
	10.2.	***Wspieranie działalności proekologicznych organizacji pozarządowych i ruchów społecznych***										
		10.2.1.	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działąniach narzecz ochrony środowiska w powiecie, województwie i kraju	W	**SP**	**SG, NGO**	**dział. stat.**					**SWP**
		10.2.2.	Wspieranie prowadzenia edukacji ekologicznej przez organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	W/ZG	**SP/SG**	**NGO, szkoły**	**5**					**SWP,SWG**
	10.3.	***Zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska***										
		10.3.1.	Opracowanie i upowszechnienie materiałów o stanie przyrody i środowiska w powiecie	W	**SP**	**ON, NGO**		**5**				**SWP**
		10.3.2.	Udział w upowszechnianiu informacji na temat oszczędzania wody i wykorzystania wód opadowych w przedsiębiorstwach oraz gospodarstwach domowych	W	**SP**	**ON, NGO**	**5**					**SWP**
		10.3.3.	Udział w upowszechnianiu informacji o możliwościach wykorzystania odnawialnych źródeł energii	W	**SP**	**ON, NGO**	**5**					**SWP**
		10.3.4.	Udział w upowszechnianiu informacji na temat termorenowacji budynków	W	**SP**	**ON, NGO**	**5**					**SWP**
11.	**Rozwój zarządzania środowiskiem**											
	11.1.	***Doskonalenie monitoringu stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony***										
		11.1.1.	Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej powiatu	W	**SP**	**ON**	**15**					**SWP**

		11.1.2.	Utworzenie ogólnodostępnej powiatowej bazy danych o stanie środowiska	W	**SP**	**WIOŚ, PIS**		**b.d.**				
		11.1.3.	Rozszerzenie monitoringu powietrza	K	**WIOŚ**	**SP**	**dział. stat.**					
		11.1.4.	Rozszerzenie zakresu monitoringu zagrożenia hałasem komunikacyjnym	K	**WIOŚ**	**SP**	**dział. stat.**					
	11.2.	***Rozwój zarządzania środowiskiem i jego ochroną w jednostkach publicznych***										
		11.2.1.	**Opracowanie gminnych programów środowiska**	ZG	**SG**		**70**					**SWG**
		11.2.2.	Opiniowanie gminnych programów ochrony środowiska	W	**SP**		**d.stat.**					
		11.2.3.	Wprowadznie systemów zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych powiatów i gmin	W, ZG	**SP, SG**	**JB**			**b.d.**			**SWP**
		11.2.4.	Promocja walorów przyrodniczych powiatu	W	**SP**	**SG**	**10**					**SWP**
	11.3.	***Stymulowanie rozwoju środowiskowych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach prywatnych***										
		11.3.1.	Wspieranie wdrażania procedur zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach	W/ZG	**SP/SG**	**firmy**	**b.d.**					**SWP/SWP**
		11.3.2.	Wdrażanie procedur zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych	W/ZG	**SP/SG**	**audytorzy**	**30/30**					**SWP/SWP**
	11.4.	***Integrowanie polityki ekologicznej powiatu z innymi programami powiatowymi i gminnymi***										
		11.4.1.	Wprowadzenie zapisów wynikających z polityki ekologicznej do programów, programów sektorowych i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	W/ZG	**SP/SG**	**ON, eksperci**	**dział. stat.**					
	11.5.	***Współpraca w zakresie ochrony przyrody i środowiska***										
		11.5.1.	Współpraca i koordynacja działań z samorządami sąsiednich powiatów i gmin, szczególnie w ramach istniejących stowarzyszeń	W/ZG	**SP/SG**	**SSDB, ZKB, SGGN**	**dział. stat.**					
		11.5.2.	Wymiana doświadczeń w zakresie ochrony środowiska z zaprzyjaźnionymi jednostkami terytorialnymi w Polsce i za granicą	W/ZG	**SP/SG**	**zaprz. jednostki**	**dział. stat.**					

		11.5.3.	Współpraca z jednostkami naukowymi i wdrożeniowymi (np.. CSDEM przy Politechnice, Instytut Zrównoważonego Rozwoju w Białymstoku itp.)	W/ZG	**SP/SG**	**ON**	**dział. stat.**	

Źródło: opracowanie własne na podstawie diagnozy oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 - 2006, Białystok 2003, i Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.

Tabela 31. Zadania własne Starostwa Powiatowego w Mońkach

Cel nadrzędny									
	Cel szczegółowy								
			Zadania	Działanie inwestycyjne	**Działanie prawno-org.**	**Terminy i koszty (w tys. zł.)**			
						2004	2005	2006	2007
1.	**Zachowanie, odtwarzanie i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gmin**								
	1.1.	***Utrzymanie istniejących i powoływanie nowych obszarów i obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody***							
		1.1.2.	Wspieranie inicjatyw na rzecz zwiększenia udziału obszarów chronionych na terenie powiatu		**X**	**b..d.**			
	1.2.	***Zachowanie i wzbogacanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów i siedlisk***							
		1.2.1	Wspieranie działań mających na celu utrzymanie i odtwarzanie buforowych stref roślinnych wzdłuż cieków wodnych		**X**	**b.d.**			
		1.2.2.	Wspieranie działań mających na celu restytucję i renaturyzację dolin niewielkich cieków		**X**				
		1.2.3.	Wykonanie studium analitycznego i projektów zadrzewieniowych		**X**		**5**		
		1.2.4.	Realizacja projektów zadrzewieniowych		**X**			**b.d.**	
		1.2.6.	Wykonanie inwentaryzacji stanów lasów niepaństwowych (w szczególności prywatnych) i uproszczonych planów ich zarządzania oraz doskonalenie nadzoru nad realizacją tych planów		**X**		**20**		
		1.2.7.	Wspieranie zalesiania gruntów rolnych najniższych klas bonitacji głównie w gminach Mońki, Trzcianne, Krypno i Jaświły		**X**	**b.d.**		**50**	
2.	**Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych**								
	2.1	***Zwiększenie retencji wód***							
		2.1.2.	Tworzenie oczek wodnych na terenach po wyrobiskach surowców mineralnych (w zakresie zgodnym z uwarunkowaniami terenowymi)	X		**b.d.**			
	2.2	***Stałe ograniczanie zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych***							

		2.2.1.	Inspirowanie wdrażania najlepszych dostępnych technologii w procesie wydawania pozwoleń wodno-prawnych		**X**	**dział. stat.**			
		2.2.18.	Stosowanie naturalnych rozwiązań minimalizujących dopływ zanieczyszczeń z systemów melioracyjnych (np. filtry roślinno-gruntowe		**X**	**b.d.**			
3.	**Uporządkowanie gospodarki odpadami**								
	3.1.	***Systemowe rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi***							
	3.2.	***Likwidacja dzikich wysypisk odpadów***							
		Zadania ujęte zostały w powiatowym planie gospodarki odpadami							
4.	**Ochrona powierzchni ziemi i zasobów kopalin**								
	4.1	***Racjonalna eksploatacja kopalin***							
		4.1.1.	Wzmożenie działalności kontrolnej do wyeliminowanie niekoncesjonowanej eksploatacji kopalin, w tym torfu		**X**	**dział. stat.**			
	4.2.	***Rekultywacja terenów zdegradowanych***							
		4.2.1.	Inwentaryzacja wyrobisk poeksploatacyjnych		X		2		
		4.2.2.	Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych	X				b.d.	
5.	**Ochrona wód podziemnych**								
	5.1	***Eliminacja czynników zagrożenia dla jakości wód podziemnych***							
		5.1.1.	Dokonanie inwentaryzacji nieczynnych i nienadających się do eksploatacji studni wierconych i kopanych, dołów chłonnych i szamb		**X**	**5**			
		5.1.4.	Doskonalenie nadzoru nad przestrzeganiem ustaleń zawartych w decyzjach dotyczących ustanowienia stref ochronnych ujęć wody		**X**	**dział stat.**			
		5.1.5.	Dążenie do zmniejszenia wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych (na etapie wydawania pozwoleń wodno-prawnych)		**X**	**dział stat.**			
6.	**Poprawa jakości powietrza atmosferycznego**								
	6.1.	***Zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza***							
		6.1.1.	Rozpoznanie potrzeb w zakresie modernizacji źródeł ciepła oraz termomodernizacji budynków jednostek budżetowych powiatów		**X**	**8**			
		6.1.2.	Modernizacja źródeł ciepła w obiektach podlegających administracji powiatowej	X			**b.d.**		
		6.1.3.	Termorenowacja obiektów podlegających administracji powiatowej	X		**b.d.**			
		6.1.6.	Analiza opłacalności gazyfikacji powiatu		**X**			**20**	
	6.2.	***Wspieranie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii***							
		6.2.1.	Wykonanie inwentaryzacji i strategii wykorzystania odnawialnych źródeł energii		**X**	**8**			
	6.3.	***Ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza***							

		6.3.1.	Prace modernizacyjne dróg powiatowych sprzyjające poprawie płynności ruchu	X			**b.d.**		
7.	**Zapobieganie hałasowi, promieniowaniu elektromagnetycznemu oraz nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska**								
	7.1.	***Zmniejszanie i eliminowanie źródeł hałasu i promieniowania ze źródeł przemysłowych***							
	7.2.	***Ograniczanie oddziaływania hałasu komunikacyjnego***							
		7.2.1.	Modernizacja dróg powiatowych (razem z zadaniem 6.3.1.)	X					
	7.3.	***Eliminowanie źródeł i ograniczanie ryzyzyka wystąpienia poważnych awarii oraz zmniejszanie ich skutków***							
		7.3.1.	Opracowanie powiatowego planu zarządzania ryzykiem		**X**	**5**			
	7.4.	***Doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych***							
8.	**Zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki**								
	8.1.	***Restrukturyzacja poboru wód dla celów użytkowych***							
		8.1.1.	Inspirowanie wdrażania wodooszczędnych technologii w procesie wydawania pozwoleń wodno-prawnych		**X**	**dział. stat.**			
	8.2.	***Zmniejszanie wodochłonności gospodarki***							
	8.3.	***Utrzymanie trendu zmniejszania zużycia energii na potrzeby produkcyjne i bytowe ludności***							
9.	**Rozwój turystyki i rolnictwa zgodnych z walorami środowiska**								
	9.1.	***Wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki***							
		9.1.1	Wykonanie opracowania studialnego określającego optymalne kierunki i zakres turystyczno-rekreacyjnego zagospodarowania powiatu		**X**		**b.d.**		
		9.1.3.	Kreowanie Ośrodka Obsługi Ruchu Turystycznego o randze regionalnej w Goniądzu		**X**	**b.d.**			
	9.2.	***Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego***							
		9.2.4.	Wspieranie tworzenia i rozwoju gospodarstw integrowanych i ekologicznych		**X**	**b.d.**			
10.	**Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz wspieranie inicjatyw społecznych i udziału społeczeństwa w ochronie środowiska**								
	10.1.	***Rozwój formalnej edukacji ekologicznej***							
		10.1.1.	Wspieranie przedsięwzięć w zakresie ścieżki międzyprzedmiotowej (edukacja ekologiczna) w szkołach ponadgimnazjalnych		**X**	**dział. stat.**			
		10.1.3.	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych,"ekologizacji" obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół		**X**	**dział. stat.**			
		10.1.4.	Prowadzenie szkoleń zawodowowych w zakresie ochrony środowiska		**X**	**dział. stat.**			
	10.2.	***Wspieranie działalności proekologicznych organizacji pozarządowych i ruchów społecznych***							

		10.2.1.	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działąniach narzecz ochrony środowiska w powiecie, województwie i kraju		X	dział. stat.			
		10.2.2.	Wspieranie prowadzenia edukacji ekologicznej przez organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie		X	5			
	10.3.	***Zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska***							
		10.3.1.	Opracowanie i upowszechnienie materiałów o stanie przyrody i środowiska w powiecie		X		5		
		10.3.2.	Udział w upowszechnianiu informacji na temat oszczędzania wody i wykorzystania wód opadowych w przedsiębiorstwach oraz gospodarstwach domowych		X	5			
		10.3.3.	Udział w upowszechnianiu informacji o możliwościach wykorzystania odnawialnych źródeł energii		X	5			
		10.3.4.	Udział w upowszechnianiu informacji na temat termorenowacji budynków		X	5			
11.	**Rozwój zarządzania środowiskiem**								
	11.1.	***Doskonalenie monitoringu stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony***							
		11.1.1.	Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej powiatu		X	15			
		11.1.2.	Utworzenie ogólnodostępnej powiatowej bazy danych o stanie środowiska		X		b.d.		
		11.2.2.	Opiniowanie gminnych programów ochrony środowiska		X	d.stat.			
		11.2.3.	Wprowadznie systemów zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych powiatów i gmin		X			b.d.	
		11.2.4.	Promocja walorów przyrodniczych powiatu		X	10			
	11.3.	***Stymulowanie rozwoju środowiskowych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach prywatnych***							
		11.3.1.	Wspieranie wdrażania procedur zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach		X	b.d.			
		11.3.2.	Wdrażanie procedur zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych		X	30/30			
	11.4.	***Integrowanie polityki ekologicznej powiatu z innymi programami powiatowymi i gminnymi***							
		11.4.1.	Wprowadzenie zapisów wynikających z polityki ekologicznej do programów, programów sektorowych i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego		X	dział. stat.			
	11.5.	***Współpraca w zakresie ochrony przyrody i środowiska***							
		11.5.1.	Współpraca i koordynacja działań z samorządami sąsiednich powiatów i gmin, szczególnie w ramach istniejących stowarzyszeń		X	dział. stat.			
		11.5.2.	Wymiana doświadczeń w zakresie ochrony środowiska z zaprzyjaźnionymi jednostkami terytorialnymi w Polsce i za granicą		X	dział. stat.			

		11.5.3.	Współpraca z jednostkami naukowymi i wdrożeniowymi (np.. CSDEM przy Politechnice, Instytut Zrównoważonego Rozwoju w Białymstoku itp.)		X	dział. stat.	
RAZEM DZIAŁANIA INWESTYCYJNE POWIATU W LATACH 2004-2007							**0**
RAZEM DZIAŁANIA POZAINWESTYCYJNE POWIATU W LATACH 2004-2007							**97**

Źródło: opracowanie własne na podstawie diagnozy oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 - 2006, Białystok 2003, i Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.

Tabela 31. Zadania gminne

Cel nadrzędny										
	Cel szczegółowy									
			Zadania	**Działania inwestycyjne**	**Działania prawno-org.**	**Terminy i koszty (w tys. zł.)**				
						2004	2005	2006	2007	do 2015
1.	**Zachowanie, odtwarzanie i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gmin**									
	1.1.	***Utrzymanie istniejących i powoływanie nowych obszarów i obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody***								
		1.1.3.	Objęcie ochroną w formie użytku ekologicznego torfowiska wyokiego koło wsi Chojnowo		X		**20**			
	1.2.	***Zachowanie i wzbogacanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów i siedlisk***								
2.	**Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych**									
	2.1	***Zwiększenie retencji wód***								
		2.1.3.	Zbionik retencyjno-rekreacyjny w Knyszynie	X				**1000**		
	2.2	***Stałe ograniczanie zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych***								
		2.2.2.	Rozbudowa kanalizacji w Mońkach	X		**2600**				
		2.2.3.	Rozbudowa kanalizacji w Goniądzu	X		**2000**				
		2.2.4.	Robudowa kanalizacji w gminie Jasionówka	X			**1500**			
		2.2.5.	Budowa kanalizacji we wsiach: Zabiele, Rutkowskie Duże, Mociesze, Jadeszkie gmina Jaświły	X		**b.d.**				
		2.2.6.	Budowa kanalizacji i wiejskiej oczyszczalni ścieków we wsi Kulesze	X				**b.d.**		
		2.2.7.	Budowa sieci kanalizacyjnej we wsiach: Kalinówka Kościelna, Ogrodniki, Wojtówce, Guzach (gmina Knyszyn)	X			**1940**			
		2.2.8.	Budowa sieci kanalizacyjnej we wsiach: Krypno Wielkie, Krypno Kościelne, Zastocze, Długołęka, Ruda i Góra (gmina Krypno)	X		**9400**				

		2.2.10.	Modernizacja gminnej oczyszczalni w Trzciannem wraz z rozbudową sieci kanalizacyjnej w Nowej Wsi i Szorcach	**X**		**2000**				
		2.2.11.	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków w Goniądzu	**X**		**b.d.**				
		2.2.12.	Budowa oczyszczalni ścieków Kamionka (gmina Jasionówka)	**X**				**80**		
		2.2.13	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Trzcianne	**X**		**1400**				
		2.2.14.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Jaświły (300szt.)	**X**		**b.d.**				
		2.2.15.	Budowa oczyszczalni przyzagrodowych w Krypnie (100szt.)	**X**			**1000**			
		2.2.16.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Knyszyn (30szt.)	**X**				**300**		
		2.2.17	Modernizacja Oczyszczalni w Knyszynie	**X**			**445**			
3.	**Uporządkowanie gospodarki odpadami**									
	3.1.	***Systemowe rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi***								
	3.2.	***Likwidacja dzikich wysypisk odpadów***								
		Zadania ujęte zostały w powiatowym planie gospodarki odpadami								
4.	**Ochrona powierzchni ziemi i zasobów kopalin**									
	4.1	***Racjonalna eksploatacja kopalin***								
		4.1.2.	Umieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego granic obszarów udokumentowanych i potencjalnych złóż kopalin		**X**	**dział. stat.**				
	4.2.	***Rekultywacja terenów zdegradowanych***								
		4.2.2.	Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych	X				b.d.		
		4.2.2.	Rekultywacja terenów po zamkniętych składowiskach odpadów	**ujęte w PPGO**						
		4.2.3.	Rekultywacja po dzikich składowiskach odpadów							
5.	**Ochrona wód podziemnych**									
	5.1	***Eliminacja czynników zagrożenia dla jakości wód podziemnych***								
		5.1.2.	Stopniowa likwidacja nieszczelnych zbiorników do gromadzenia nieczystości (szamb) w miarę rozwoju sieci kanalizacyjnej, nieczynnych studni itp..		**X**		**b.d.**			
		5.1.3.	Stopniowa modernizacja stacji uzdatniania wód dla odbiorców zbiorowych	**X**			**b.d.**			
6.	**Poprawa jakości powietrza atmosferycznego**									
	6.1.	***Zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza***								
		6.1.4.	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń z lokalnych kotłowni poprzez termorenowację budynków i zmianę nośników energii	**X**		**b.d.**				
	6.2.	***Wspieranie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii***								
		6.2.3.	**Budowa Zakładu Fermentacji w Mońkach**	ujęte w PPGO						

	6.3.	***Ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza***							
7.	**Zapobieganie hałasowi, promieniowaniu elektromagnetycznemu oraz nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska**								
	7.1.	***Zmniejszanie i eliminowanie źródeł hałasu i promieniowania ze źródeł przemysłowych***							
	7.2.	***Ograniczanie oddziaływania hałasu komunikacyjnego***							
	7.4.	***Doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych***							
8.	**Zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki**								
	8.1.	***Restrukturyzacja poboru wód dla celów użytkowych***							
	8.2.	***Zmniejszanie wodochłonności gospodarki***							
	8.3.	***Utrzymanie trendu zmniejszania zużycia energii na potrzeby produkcyjne i bytowe ludności***							
		8.3.1.	Wprowadzanie urządzeń energooszczędnych w oświetleniu ulicznym	**X**		**b.d.**			
9.	**Rozwój turystyki i rolnictwa zgodnych z walorami środowiska**								
	9.1.	***Wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki***							
	9.2.	***Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego***							
10.	**Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz wspieranie inicjatyw społecznych i udziału społeczeństwa w ochronie środowiska**								
	10.1.	***Rozwój formalnej edukacji ekologicznej***							
		10.1.2.	Wspieranie przedsięwzięć w zakresie ścieżki międzyprzedmiotowej (edukacja ekologiczna) w gimnazjach i szkołach podstawowych		**X**	**dział. stat.**			
		10.1.3.	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych,"ekologizacji" obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół		**X**	**dział. stat.**			
		10.1.4.	Prowadzenie szkoleń zawodowowych w zakresie ochrony środowiska		**X**	**dział. stat.**			
	10.2.	***Wspieranie działalności proekologicznych organizacji pozarządowych i ruchów społecznych***							
		10.2.2.	Wspieranie prowadzenia edukacji ekologicznej przez organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie		**X**	**5**			
	10.3.	***Zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska***							
11.	**Rozwój zarządzania środowiskiem**								
	11.1.	***Doskonalenie monitoringu stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony***							
	11.2.	***Rozwój zarządzania środowiskiem i jego ochroną w jednostkach publicznych***							
		11.2.1.	**Opracowanie gminnych programów środowiska**		**X**	**70**			
		11.2.3.	Wprowadznie systemów zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych powiatów i gmin		**X**			**b.d.**	
	11.3.	***Stymulowanie rozwoju środowiskowych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach prywatnych***							
		11.3.1.	Wspieranie wdrażania procedur zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach		**X**	**b.d.**			
		11.3.2.	Wdrażanie procedur zarządzania środowiskowego w jednostkach budżetowych		**X**	**30/30**			

	11.4.	***Integrowanie polityki ekologicznej powiatu z innymi programami powiatowymi i gminnymi***				
		11.4.1.	Wprowadzenie zapisów wynikających z polityki ekologicznej do programów, programów sektorowych i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego		**X**	**dział. stat.**
	11.5.	***Współpraca w zakresie ochrony przyrody i środowiska***				
		11.5.1.	Współpraca i koordynacja działań z samorządami sąsiednich powiatów i gmin, szczególnie w ramach istniejących stowarzyszeń		**X**	**dział. stat.**
		11.5.2.	Wymiana doświadczeń w zakresie ochrony środowiska z zaprzyjaźnionymi jednostkami terytorialnymi w Polsce i za granicą		**X**	**dział. stat.**
		11.5.3.	Współpraca z jednostkami naukowymi i wdrożeniowymi (np.. CSDEM przy Politechnice, Instytut Zrównoważonego Rozwoju w Białymstoku itp.)		**X**	**dział. stat.**
RAZEM ZADANIA INWESTYCYJNE GMIN W LATACH 2004-2007						**22270**
RAZEM ZADANIA POZAINWESTYCYJNE GMIN W LATACH 2004-2007						**0**

Źródło: opracowanie własne na podstawie diagnozy oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 - 2006, Białystok 2003, i Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.

Tabela 31. Zadania koordynowane

Cel nadrzędny										
	Cel szczegółowy									
			Zadania	**Działania inwestycyjne**	**Działania prawno-org.**	**Terminy i koszty (w tys. zł.)**				
						2004	2005	2006	2007	do 2015
1.	**Zachowanie, odtwarzanie i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gmin**									
	1.1.	***Utrzymanie istniejących i powoływanie nowych obszarów i obiektów konserwatorskiej ochrony przyrody***								
		1.1.1.	Wdrażanie obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 "Dolina Biebrzy" i"Puszcza Knyszyńska"		**X**		**b.d.**			
	1.2.	***Zachowanie i wzbogacanie istniejących oraz odtwarzanie zanikłych elementów różnorodności biologicznej, w tym renaturalizacja cennych ekosystemów i siedlisk***								
		1.2.5.	Ukierunkowanie Gopodarki Leśnej w Puszczy Knyszyńskiej na harmonizowanie funknkcji produkcyjnych z funkcją ekologiczną		**X**	**dział. stat.**				
2.	**Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych**									
	2.1	***Zwiększenie retencji wód***								
		2.1.1.	Wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz budowy niewielkich zbiorników retencyjnych		**X**	**b.d.**				

	2.2	***Stałe ograniczanie zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych***							
3.	**Uporządkowanie gospodarki odpadami**								
	3.1.	***Systemowe rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi***							
	3.2.	***Likwidacja dzikich wysypisk odpadów***							
		Zadania ujęte zostały w powiatowym planie gospodarki odpadami							
4.	**Ochrona powierzchni ziemi i zasobów kopalin**								
	4.1	***Racjonalna eksploatacja kopalin***							
		4.1.3.	Ochrona złóż torfu przed pożarem		**X**	**dział. stat.**			
	4.2.	***Rekultywacja terenów zdegradowanych***							
5.	**Ochrona wód podziemnych**								
	5.1	***Eliminacja czynników zagrożenia dla jakości wód podziemnych***							
		5.1.6.	Ustalenie i wdrożenie strefy ochronnej GZWP nr 217 (Dolina Biebrzy)		**X**	**b.d.**			
6.	**Poprawa jakości powietrza atmosferycznego**								
	6.1.	***Zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza***							
		6.1.4.	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń z lokalnych kotłowni poprzez termorenowację budynków i zmianę nośników energii	**X**		**b.d.**			
		6.1.5.	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń gazowych z MPEC Mońki I MSM Mońki	**X**					
	6.2.	***Wspieranie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii***							
		6.2.2.	Dofinansowanie budowy instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii	**X**		**b.d.**			
	6.3.	***Ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza***							
		6.3.2.	Zwiększenie sieci obsługi drogowych przewozów pasażerskich	**X**		**b.d.**			
		6.3.3.	Budowa obwodnicy w Mońkach w ciągu drogi krajowej 669	**X**					
7.	**Zapobieganie hałasowi, promieniowaniu elektromagnetycznemu oraz nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska**								
	7.1.	***Zmniejszanie i eliminowanie źródeł hałasu i promieniowania ze źródeł przemysłowych***							
		7.1.1.	Diagnoza zagrożeń wynikających z przebiegu linii wysokiego napięcia 110kV Białystok-Knyszyn-Mońki-Osowiec wraz ze stacją transformatorową w Knyszynie		**X**			**d.stat**	
		7.1.2.	Sformułowanie wskazań do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w związku z zagrożeniami dla ludzi		**X**			**d.stat**	
	7.2.	***Ograniczanie oddziaływania hałasu komunikacyjnego***							

		7.2.1.	Modernizacja dróg powiatowych (razem z zadaniem 6.3.1.)							
		7.2.2.	Wprowadzanie rozwiązań technicznych ograniczających uciążliwość akustyczną drogi krajowej 669	X						
	7.3.	***Eliminowanie źródeł i ograniczanie ryzyzyka wystąpienia poważnych awarii oraz zmniejszanie ich skutków***								
	7.4.	***Doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych***								
		7.4.1.	Integracje systemów informacji o środowisku i jego zagrożeniach z wykorzystaniem internetu		X	**b.d.**				
		7.4.2.	Stworzenie systemu wczesnego ostrzegania o NZŚ z wykorzystaniem stron internetowych starostwa		X	**b.d.**				
8.	**Zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki**									
	8.1.	***Restrukturyzacja poboru wód dla celów użytkowych***								
	8.2.	***Zmniejszanie wodochłonności gospodarki***								
		8.2.1.	Wdrażanie zamkniętych obiegów wodu w zakładach przemysłowych (zwłaszcza w przetwórstwie rolno-spożywczym)	X		**b.d.**				
	8.3.	***Utrzymanie trendu zmniejszania zużycia energii na potrzeby produkcyjne i bytowe ludności***								
9.	**Rozwój turystyki i rolnictwa zgodnych z walorami środowiska**									
	9.1.	***Wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki***								
		9.1.2.	Utworzenie Europejskiego Centrum Turystyki Przyrodniczej w Osowcu		X	**b.d.**				
		9.1.4.	Tworzenie gospodarstw eko- i agroturystycznych		X	**b.d.**				
	9.2.	***Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego***								
		9.2.1.	Upowszechnianie wiedzy na temat programów rolno-środowiskowych		X	**dział. stat.**				
		9.2.2.	Udział w upowszechnianiu informacji o zasadach rolnictwa ekologicznego i integrowanego		X	**dział. stat.**				
		9.2.3.	Udział w upowszechnianiu *Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych*		X	**dział. stat.**				
10.	**Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz wspieranie inicjatyw społecznych i udziału społeczeństwa w ochronie środowiska**									
	10.1.	***Rozwój formalnej edukacji ekologicznej***								
	10.2.	***Wspieranie działalności proekologicznych organizacji pozarządowych i ruchów społecznych***								
	10.3.	***Zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska***								
11.	**Rozwój zarządzania środowiskiem**									
	11.1.	***Doskonalenie monitoringu stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony***								
		11.1.3.	Rozszerzenie monitoringu powietrza		X	**dział. stat.**				

		11.1.4.	Rozszerzenie zakresu monitoringu zagrożenia hałasem komunikacyjnym		**X**	**dział. stat.**
	11.2.	***Rozwój zarządzania środowiskiem i jego ochroną w jednostkach publicznych***				
	11.5.	***Współpraca w zakresie ochrony przyrody i środowiska***				

*Źródło: opracowanie własne na podstawie diagnozy oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003 - 2006, Białystok 2003, i Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.***Skróty zastosowane w tabelach**

AWRSP	Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
BPN	Biebrzański Park Narodowy
FC	fundusze celowe
FE	fundusze ekologiczne
FOS-y	Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg i Autostrad
JB	jednostki budżetowe
LP	Lasy Państwowe
MS	Minister Środowiska
NGO	Organizacje Pozarządowe
ODR	Ośrodek Doradztwa Rolniczego
ON	organizacje naukowe
PG	podmiot gospodarczy
PIS	Państwowa Inspekcja Sanitarna
POT	Polska Organizacja Turystyczna
RZGW	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SG	samorząd gminy
SP	samorząd powiatowy
SGGN	Stowarzyszenie Gmin Górnej Narwi
SSDB	Stowarzyszenie Samorządów Dorzecza Biebrzy
SUE	środki pomocowe i strukturalne UE
SWG	środki własne gminy
SWP	środki własne powiatu
UM	Urząd Marszałkowski
UW	Urząd Wojwódzki
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WKP	Wojewódzki Konserwator Przyrody
ZD	Zarząd Dróg
ZKB	Związek Komunalny „Biebrza”

6. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

Do instrumentów wspomagających realizację programu ochrony środowiska należą instrumenty polityki ekologicznej, zasady zarządzania środowiskiem, wynikające z zakresu kompetencyjnego administracji samorządowej szczebla powiatowego i gminnego. W zarządzaniu środowiskiem szczególną rolę pełni „Program ochrony środowiska", który, z punktu widzenia władz powiatu, może być postrzegany jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska oraz intensyfikacji współpracy różnych instytucji i organizacji, opartej o dobrowolne porozumienia na rzecz efektywnego wdrażania niniejszego Programu.

6.1. Instrumenty polityki ochrony środowiska

Instrumentarium służące realizacji polityki ochrony środowiska wynika z szeregu ustaw, z których najważniejsze to: prawo ochrony środowiska, prawo wodne, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Wśród instrumentów zarządzania ochroną środowiska można wyróżnić instrumenty o charakterze politycznym (np. Polityka Ekologiczna Państwa, wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska), instrumenty prawno - administracyjne oraz instrumenty o charakterze horyzontalnym (systemy zintegrowanego zarządzania środowiskiem, monitoring środowiska, system statystyki, społeczna partycypacja, działania edukacyjne, narzędzia polityki technicznej i naukowej, konwencje, umowy i porozumienia międzynarodowe).

Tradycyjny podział instrumentów zarządzania środowiskiem wyróżnia instrumenty o charakterze prawnym, ekonomicznym i społecznym oraz strukturalnym.

Instrumenty prawne

Kompetencje

Poniżej wymieniono ważniejsze kompetencje organów powiatu w zakresie ochrony środowiska, leśnictwa, rolnictwa oraz prawa górniczego i geologicznego.

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska:

- nakładanie na jednostkę organizacyjną obowiązku prowadzenia pomiarów stężeń substancji w powietrzu, w przypadku przekroczenia

dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających; ustalanie rodzajów i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do w prowadzenia do powietrza dla inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska, z włączeniem inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska (kompetencja wojewody),

- prowadzenie rejestru danych o rodzajach i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzenia do powietrza,
- wydawanie decyzji zobowiązującej do przedstawienia oceny oddziaływania inwestycji lub obiektu budowlanego albo zespołu obiektów na środowisko w stosunku do inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska,
- ustalanie dla jednostek organizacyjnych i osób fizycznych obowiązków usunięcia przyczyn szkodliwego oddziaływania na środowisko i przywrócenia środowiska do stanu właściwego,
- występowanie do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska w przypadkach podejrzenia o naruszenie przepisów o ochronie środowiska,
- wydawanie pozwoleń: zintegrowanych, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, na wytwarzanie odpadów, na emitowanie hałasu do środowiska, na emitowanie pól elektromagnetycznych z włączeniem inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska (kompetencja wojewody),
- opiniowanie raportów w zakresie oddziaływania na środowisko,
- nakładanie na podmiot władający powierzchnią ziemi obowiązek prowadzenia pomiarów zawartości substancji w glebie lub ziemi,
- prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi,
- prowadzenie spraw związanych z Powiatowym Funduszem Ochrony Środowiska.

W zakresie ochrony przyrody:

- popularyzowanie ochrony przyrody w społeczeństwie,
- opiniowanie zamierzeń utworzenia parku krajobrazowego,

- prowadzenie rejestru pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych użytków' ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- opiniowanie zmian przeznaczenia terenów, na których znajduje się starodrzew,
- sprawowanie kontroli nad przestrzeganiem przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystywania jej zasobów,
- nadawanie osobom fizycznym uprawnień społecznych opiekunów przyrody.

W zakresie gospodarki wodnej:

- przyznawanie odszkodowań dla właścicieli gruntów za zajęcia tych gruntów przez wody stanowiące własność Państwa oraz za szkody związane ze zmianą zagospodarowania gruntów w wyniku ustanowienia strefy lub obszaru ochronnego,
- ustalanie za odszkodowaniem przejścia, przejazdu oraz miejsc przeznaczonych do stałego korzystania z gruntów dla celów dostępu do wody, swobodnego ruchu wzdłuż wód, wykonywania rybactwa i wędkarstwa, przybijania i przymocowywania do brzegów statków i tratew,
- opiniowanie projektów warunków korzystania z wód dorzecza,
- wydawanie pozwoleń wodnoprawnych,
- wydawanie czasowych ograniczeń w korzystaniu z wód,
- ustalanie miejsca wydobywania żwiru, piasku i innych materiałów w ramach powszechnego korzystania z wód,
- organizowanie, kierowanie i koordynowanie akcjami zwalczającymi klęski żywiołowe oraz nakładanie obowiązku świadczeń rzeczowych i osobistych w przypadku niewystarczających środków będących w dyspozycji Starosty dla zwalczania tych klęsk,
- prowadzenie akcji prewencyjnej na terenach zagrożonych powodzią,
- nakazywanie przywrócenia do stanu poprzedniego w przypadku stwierdzenia czynności, które mogą utrudnić ochronę przed powodzią,

- ustalanie wysokości partycypacji w kosztach utrzymania wód lub urządzeń wodnych przez podmioty, które poprzez wprowadzanie ścieków przyczyniają się do wzrostu kosztów utrzymania tych wód i urządzeń,
- wydawanie decyzji o wykonaniu na koszt Państwa za zwrotem części kosztów urządzeń melioracji wodnych szczegółowych,
- ustalanie wysokości opłat za wykonanie na koszt Państwa urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oraz przyjmowanie na własność Państwa odpowiedniej części tych gruntów zamiast opłaty melioracyjnej,
- przyznawanie odszkodowań poszkodowanym w związku z realizacją inwestycji melioracyjnych na koszt Państwa,
- nadzór i kontrola nad działalnością spółek wodnych,
- wydawanie decyzji w sprawach tworzenia i likwidacji spółek wodnych.
- wydawanie decyzji w sprawach świadczeń na rzecz spółek wodnych,
- ustanawianie strefy ochronnej źródeł oraz ujęć wody.

W zakresie postępowania z odpadami:

- wydawanie pozwoleń na wytwarzanie odpadów niebezpiecznych dla wytwórców prowadzących instalację i wytwarzających powyżej 1 tony tych odpadów rocznie lub odpadów innych niż niebezpieczne w ilości powyżej 5 tysięcy ton rocznie,
- wydawanie decyzji zatwierdzających program gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla wytwórców prowadzących instalację i wytwarzających do 1 tony odpadów niebezpiecznych rocznie oraz dla wytwórców nie prowadzących instalacji i wytwarzających powyżej 100 kg odpadów rocznie,
- przyjmowanie informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobach gospodarowania nimi – dla wytwórców odpadów prowadzących instalację i wytwarzających od 5 do 5 tysięcy ton rocznie odpadów innych niż niebezpieczne oraz dla wytwórców nie prowadzących instalacji i wytwarzających odpady niebezpieczne w ilości do 100 kg

rocznie albo powyżej 5 ton rocznie odpadów innych niż niebezpieczne,

- wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
- wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów,
- prowadzenie rejestru posiadaczy odpadów, zwolnionych z obowiązku uzyskiwania zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
- wydawanie zezwoleń na składowanie odpadów niebezpiecznych na wydzielonych częściach innych składowisk,
- zatwierdzanie lub odmowa zatwierdzenia instrukcji eksploatacji składowiska odpadów,
- wydawanie decyzji przenoszącej prawa i obowiązki wynikające z instrukcji eksploatacji składowiska odpadów na rzecz innej osoby.

W zakresie gospodarki leśnej:

- zarządzanie na koszt nadleśnictw zabiegów zwalczających i ochronnych w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, gdy wystąpią w nich organizmy szkodliwe w stopniu grożącym trwałości tych lasów,
- wydawanie decyzji w sprawie przyznania środków z budżetu państwa na finansowanie kosztów przebudowy lub odnowienia drzewostanu lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa, w których wystąpiły szkody spowodowane pyłami lub gazami przemysłowymi bez możliwości ustalenia winnego, względnie szkody spowodowane klęskami żywiołowymi,
- wydawanie decyzji na zmianę lasu na użytek rolny w odniesieniu do lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa,
- przyznawanie dotacji na częściowe lub całkowite pokrycie kosztów zalesienia gruntów niestanowiących własności Skarbu Państwa,
- cechowanie drewna pozyskiwanego w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa,
- składanie do Wojewody wniosków o uznanie lasu za ochronny,

- ustalanie zadań gospodarczych dla właścicieli lasów nie posiadających planów urządzenia lasów,
- zalecanie wykonania planów urządzenia lasów należących do osób fizycznych i rozpatrywanie zastrzeżeń wnoszonych w stosunku do tych planów po ich wykonaniu,
- kontrolowanie wykonywania zadań określonych w planach urządzenia lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa,
- wydawanie decyzji na pozyskiwanie drewna niezgodnie z planem urządzenia lasu, w przypadkach losowych na wniosek właściciela lasu,
- przekazywanie w zarząd nadleśnictwu gruntów Skarbu Państwa przeznaczonych do zalesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- określanie powierzchni gruntów rolnych do zalesienia oraz sprawdzanie wykonania zalesienia i wydawanie decyzji o stwierdzeniu prowadzenia uprawy rolnej,
- wnioskowanie o przekazanie na rzecz jednostek organizacyjnych budynków i budowli będących w zarządzie Lasów Państwowych, a nie przydatnych dla gospodarki leśnej.

W zakresie prawa geologicznego i górniczego:

- zatwierdzanie projektów prac geologicznych, które nie wymagają uzyskania koncesji,
- nakazywanie wykonania dodatkowych prac pomiarowych podmiotom wykonującym prace geologiczne,
- wykonywanie nadzoru i kontroli nad pracami geologicznymi prowadzonymi przy wydobywaniu kopalin pospolitych,
- udzielanie koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i o przewidywanym wydobyciu rocznym nie przekraczającym 20 000 m^3,
- przeniesienie koncesji, za zgodą przedsiębiorcy na rzecz innego podmiotu,

- wydawanie zezwoleń na zmianę kryteriów bilansowości,
- dokonywanie zmian koncesji geologicznych bez odszkodowania,
- udzielanie zgody na przeklasyfikowanie geologicznych zasobów bilansowych,
- zobowiązanie, w drodze decyzji, do wykonywania obmiaru wyrobisk,
- określanie, w drodze decyzji, wysokości należnej opłaty eksploatacyjnej oraz ustalanie wysokości opłaty za wydobywanie kopaliny bez wymaganej koncesji lub z rażącym naruszeniem jej warunków,
- uzgadnianie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego.

W zakresie ochrony gruntów rolnych i leśnych

- wyłączanie gruntów rolnych z produkcji rolniczej, w związku z wydawanymi pozwoleniami na budowę,
- wydawanie decyzji zezwalającej na wyłączenie gruntów z produkcji rolniczej, określanie wysokości należności opłat rocznych i obowiązku zdjęcia wierzchniej warstwy ziemi próchniczej,
- wydawanie decyzji w sprawach rekultywacji i zagospodarowania,
- nakazywanie właścicielowi gruntów zalesienia, zadrzewienia, zakrzewienia lub założenia na nich trwałych użytków zielonych ze względu na ochronę gleb przed erozją,
- kontrola wykonywania przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- nakładanie podwyższonych opłat w razie stwierdzenia wyłączenia gruntów z produkcji niezgodnie z, przepisami ustawy lub bez decyzji zezwalającej na wyłączenie,
- nakładanie podwyższonych opłat za nie zakończenie rekultywacji gruntów zdewastowanych w określonym terminie.

W zakresie rolnictwa:

- wydawanie decyzji o dopuszczeniu reproduktora do rozrodu naturalnego,

- doradztwo organizacyjne i prawne grupom producenckim.

Pozwolenia

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy wojewodę i starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu. Wojewoda zachowuje dotychczasowe kompetencje w omawianym zakresie tylko w odniesieniu do podmiotów, należących do tzw. szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka. Kompetencje do wydawania pozwoleń, dotyczących obiektów zaliczonych do inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska posiada Starosta. Wśród pozwoleń należy wymienić:

- pozwolenia na gospodarcze korzystanie ze środowiska, w tym pozwolenia wodno-prawne a także decyzje o emisji dopuszczalnej,
- zgody na gospodarcze wykorzystanie odpadów, decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami
- decyzje o zakresie i sposobie usunięcia przyczyn szkodliwego oddziaływania na środowisko lub zagrożenia, i przywrócenia środowiska do stanu właściwego.
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Instrumenty ekonomiczne

Do instrumentów ekonomicznych należą przede wszystkim: opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjne kary pieniężna i dotacje z funduszy celowych.

Opłaty za korzystanie ze środowiska

Opłaty te pełnią funkcje prewencyjne i redystrybucyjne. Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez, zachęcanie podmiotów (dotyczy to podmiotów gospodarczych) do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska. Funkcja redystrybucyjna polega na gromadzeniu środków finansowych jako odrębne fundusze przeznaczone na cele ochrony środowiska. Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie substancji zanieczyszczających do powietrza,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,

- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów.

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji (np. urząd marszałkowski, organ gminy) lub, jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego. Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji do środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy prawo wodne. Należy także wspomnieć, że podobne opłaty pobiera się na podstawie przepisów prawa górniczego i geologicznego za działalność koncesjonowaną.

Administracyjne kary pieniężne

Kary pieniężne nie są sensu stricte środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów - organ gminy. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i trafiają do funduszy celowych. Ustawa prawo ochrony środowiska przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Fundusze celowe

Fundusze celowe to fundusze tworzone ze środków opłat ekologicznych (fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej szczebla centralnego, wojewódzkiego, powiatowego gminnego). Formy pomocy finansowej z funduszy celowych to: kredyty i pożyczki preferencyjne, dotacje, subwencje.

Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne są to narzędzia służące usprawnianiu współpracy i budowaniu partnerstwa. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie: pierwsza dotyczy działań samorządów – a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej jest rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem.

Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony -podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniodawczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska.

Ustawa Prawo ochrony środowiska nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie. Szeroko pojęta komunikacja może służyć wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem, wspieraniu procesu decyzyjnego, podejmowaniu współpracy.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych

podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków.

Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Są to przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

Strategie i programy wdrożeniowe

Koniecznym jest opracowanie strategii rozwoju powiatu monieckiego, uwzględniającej wszystkie sfery działalności: gospodarczą, społeczna i ekologiczną.

Zarówno program ochrony środowiska, jak i plan gospodarki odpadami stanowią politykę ochrony środowiska do 2011 roku oraz określają program wdrożeniowy na najbliższe 4 lata (2004 - 2007).

Systemy zarządzania środowiskowego

Od zakładów przemysłowych, które nadal są źródłem poważnych zagrożeń dla środowiska, oczekuje się zwiększonej aktywności na rzecz jego ochrony. Ochrona ta nie może sprowadzać się tylko do naprawy już zaistniałych szkód i spełniania wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska. Konieczne staje się przede wszystkim zapobieganie powstawaniu negatywnych oddziaływań czy szkód w środowisku. Działania na rzecz, ochrony środowiska wymuszane były przez czynniki zewnętrzne: społeczeństwo, przepisy prawne, administrację publiczną zajmującą się ochroną środowiska. Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegające na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja zarządzania środowiskowego.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Idea ta jest realizowana poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (systemy sformalizowane - np. normy ISO 14000, EMAS, lub niesformalizowane - np. Program Czystszej Produkcji). Powinny być prowadzone działania inspirujące firmy do starań o wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, wskazujące na niewątpliwe korzyści wynikające z jego wprowadzenia.

Wspomniane systemy zarządzania środowiskowego polecane są również dla zakładów gospodarki komunalnej oraz instytucji publicznych, w tym urzędów wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

6.2. Finansowanie zadań

Koszt wykonania zadań wymienionych w programie „Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2003-2006" oszacowano na podstawie wskaźników kosztów realizacji inwestycji przyjętych w wojewódzkim programie ochrony środowiska dla województwa podlaskiego oraz biorąc pod uwagę nakłady na inwestycje o podobnym charakterze. Uwzględniono także informacje o planowanych kosztach inwestycji zawarte w ankietach nadesłanych przez samorządy gmin powiatu monieckiego i w różnych dokumentach strategicznych.

Koszty realizacji zadań własnych Starostwa Powiatowego oraz samorządów gminnych w latach 2004 – 2007 wyniosą około 35 711 tys. zł. Jest to kwota dość wysoka, mimo że nie wszystkie zadania mogły być kwotowo określone wobec. Przewidywany dochód za te same lata gmin i powiatu razem wynosił będzie około 329 mln zł. Koszty realizacji „wycenionej" części programu stanowiłyby więc około 10,8%. Jest to odsetek bardzo wysoki, szczególnie zważywszy, że nie zostały wycenione wszystkie koszty. Ale z drugiej strony gminy powiatu monieckiego wydały w latach 2000-2003 ze swoich budżetów na ochronę środowiska aż 8,8% wydatków.

Z kolei wg danych GUS w latach 2001 – 2002 w powiecie monieckim na inwestycje ochrony środowiska i gospodarki wodnej wydano kwotę zaledwie 3113,6 tys. zł., co odpowiadałoby zaledwie około 1/3 wydatków deklarowanych przez gminy w ankietach!

Niezależnie jednak od tego, które kwoty są prawdziwe przed reralizacją programu stoi istotne ograniczenie budżetowe.

W latach realizacji programu ochrony środowiska na inwestycje w zakresie ochrony środowiska należy przewidywać, że samorządy powiatu i gmin powinny zabezpieczyć na ten cel środki własne w wysokości minimum 50% kosztów realizacji zadań. Na realizację zadań wymienionych w niniejszym programie gminy i starostwo powinny zabezpieczyć w okresie 2004-2007 kwotę **17 855,5 tys. zł** (50% wymaganych środków**).**

W latach realizacji Programu dofinansowanie zadań będzie możliwe z funduszy celowych oraz programów pomocowych i strukturalnych UE:

- „Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego Województwa Podlaskiego na lata 2004 – 2006" umożliwia uzyskanie dofinansowania zadań z zakresu ochrony środowiska w ramach:
    - działania 1.2 na infrastrukturę ochrony środowiska w zakresie gospodarki wodnościekowej oraz gospodarki odpadami – 7 000 tys. EURO,
    - działania 4.1 Rozwój wsi i infrastruktury lokalnej związanej z rolnictwem – 7 000 tys. EURO,
    - działania 4.2 Tworzenie warunków dla zwiększenia poziomu inwestycji lokalnych – 3 400 tys. EURO,
    - działania 4.3 Promocja turystyki –3 000 tys. EURO,

W ramach działań 4.1 – 4.3 na infrastrukturę można będzie przeznaczyć jedynie część środków – około 40 % tzn. 5 360 tys. EURO. Łącznie ze środków „Programu Operacyjnego…" można będzie pozyskać: (7 000 + 5 360) : 2 = 6 180 tys. EURO, tj. około 24 720 tys. zł.

Szacowana kwota dofinansowania może ulec zmianie w związku z faktem, iż ostateczna wersja „Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na lata 2004 – 2006", od którego zależy tekst „Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Województwa Podlaskiego", jest w fazie opiniowania przez Komisję Europejską.

- Wojewódzki, powiatowe i gminne fundusze OŚiGW dysponują rocznie kwotą około 24 000 tys. zł. Zakładając pełne wykorzystanie środków w ciągu 4 lat można będzie dofinansować zadania kwotą około 96 000 tys. zł, w tym inwestycyjne kwotą około 85 000 tys. zł.
- Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych dysponuje rocznie kwotą około 1 000 tys. PLN, tzn. że przy spełnieniu warunków dofinansowania zadań można będzie uzyskać w ciągu 4 lat około 4 000 tys. zł.
- Fundusz SAPARD przeznacza na rozwój infrastruktury w rolnictwie kwotę 3 515 531 EURO tj. około 14 000 tys. PLN.

Fundusz Spójności będzie od roku 2004 wspierał zadania inwestycyjne o wartości powyżej 10 000 tys. EURO. Będzie on finansował zadania na podobnych zasadach jak obecnie fundusz ISPA. Uwarunkowania co do wartości zadań oraz nieustalone dotychczas limity dla województwa pozwalają jedynie na szacunkowe określenie możliwości dofinansowania zadań. Szacunkowa kwota pozyskania środków z funduszu

spójności wynieść może nawet 664 647 tys. zł. Przyjęto jako kwotę realną 200 000 tys. zł.

- Ekofundusz oraz NFOŚiGW w Warszawie; fundusze te dysponują w skali roku środkami w wysokości około 2 250 000 tys. zł. Zakładając dofinansowanie zadań z funduszy ekologicznych na poziomie lat ubiegłych można przewidywać uzyskanie dofinansowania z tych funduszy w kwocie około 25 000 tys. zł rocznie tj. 100 000 tys. zł w skali województwa

Realizacja zadań wymienionych w programie zmierza do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, zwiększenia liczby obsługiwanych mieszkańców w zakresie oczyszczania ścieków, znacznej poprawy stanu czystości powierzchni ziemi, poprawy stanu czystości wód i powietrza oraz zwiększenia stopnia bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców. Okres realizacji programu winien także owocować wzrostem świadomości ekologicznej mieszkańców, niezbędnej dla realizacji zadań proekologicznych.

Nadal jednak pozostanie do realizacji wiele zadań inwestycyjnych, niezbędnych do uzyskania stanu pełnej poprawy w zakresie ochrony środowiska. Będzie to głównie kontynuacja zadań wymienionych w niniejszym programie, w zakresie:

- budowy i modernizacji oczyszczalni ścieków i rozbudowy sieci kanalizacyjnej,
- rekultywacji składowisk odpadów, poprawy efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz budowy Zakładu Zagospodarowania Odpadów,
- modernizacji istniejących źródeł ciepła oraz rozwoju i modernizacji instalacji zapobiegających zanieczyszczaniu powietrza,
- rozwoju energetyki odnawialnej,
- poprawy infrastruktury komunikacyjnej miast, zwłaszcza położonych przy głównych szlakach komunikacyjnych,
- doskonalenia zakresu monitoringu środowiska,
- rozwoju materiało- i energooszczędnych technologii,
- upowszechniania edukacji środowiskowej.

6.3. Monitoring wdrażania programu

Nadzór nad realizacją programu w praktyce oznacza określenie zasad zarządzania nim wraz z ustaleniem mechanizmu monitorowania jego realizacji. Program ochrony środowiska powiatu jest dokumentem o charakterze strategicznym. Stanowi instrument realizacji prawa miejscowego, pozostając w ścisłym związku z planami zagospodarowania przestrzennego gmin, decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania oraz decyzjami związanymi z realizacją przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, gospodarki odpadami, rozwojem terenów zielonych i innych. Samorząd powiatowy posiada kompetencje pozwalające mu realizować zawarte w programie cele i zadania. Aby jednak ta realizacja przebiegała spójnie z polityką regionalną konieczne jest przygotowanie struktur administracyjnych do ścisłej współpracy z organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji. Nie mniej ważnym jest wewnętrzny system usprawnień związanych z przepływem informacji i kompletnością decyzji administracyjnych wydawanych na szczeblu powiatowym.

Jednym z niezbędnych elementów umożliwiających efektywne zarządzanie Programem jest system monitorowania Programu, czyli monitorowania zmian zachodzących w powiecie poprzez regularne ocenianie stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalanie rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem.

Ostatnim elementem tej analizy jest ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności. Cykliczność oceny zakłada okres dwóch lat.[5] Należy przyjąć, że aktualizacja polityki długookresowej odbywać się będzie co cztery lata.

Do najważniejszych wskaźników stopnia realizacji programu ochrony środowiska powiatu należy zaliczyć:

1. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego:

- wzrost lesistości powiatu, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrostu zapasu i przyrostu masy drzewnej,
- wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawy stanu zdrowotności lasów ,
- zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk,
- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowania estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą;

5 Ustawa Prawo ochrony środowiska nakłada na zarząd powiatu obowiązek sporządzenia co 2 lata raportu z wykonania programu ochrony środowiska i przedłożenia go Radzie powiatu.

2. Poprawa jakości środowiska:

a) wskaźnik wymieniony w *II Polityce ekologicznej państwa:*

- ocena dotrzymania norm jakości poszczególnych komponentów środowiska, określonych wymogami prawnymi,

b) inne wskaźniki:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych,
- poprawa jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, poprawa jakości wody do picia oraz spełnienia przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej;
- poprawa jakości powietrza – zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych);
- zmniejszenie uciążliwości hałasu wokół obiektów przemysłowych, hałasu ulicznego w miastach oraz hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych;
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenia zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenia zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych;
- ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenia powierzchni obszarów zdegradowanych, likwidacja starych składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych;

3. Racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych:

a) wskaźniki wymienione w *II Polityce ekologicznej państwa:*

- stopień zmniejszenia zużycia energii, surowców i materiałów na jednostkę produkcji,
- stopień zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na wielkość produkcji,

4. Działania systemowe:

- stosunek uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów,
- poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzonego przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych;
- zakres i efekty działań edukacyjnych oraz stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznej, akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),
- opracowywanie i realizacja przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska.

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajach wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w powiecie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich agregacji, a następnie interpretacji.

ZAŁĄCZNIK 1. Cele „Programu ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2003-2006”

Cele Programu przewidują:

1) zachowanie oraz odtwarzanie rodzimego bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych,

2) ochronę zasobów i poprawę jakości wód podziemnych, racjonalne użytkowanie kopalin, gleb i powierzchni ziemi,

3) ochronę zasobów wód powierzchniowych, poprawę ich jakości i zapobieganie zanieczyszczeniu,

4) poprawę stanu czystości terenów i zapobieganie zanieczyszczeniu powierzchni ziemi,

5) poprawę jakości powietrza atmosferycznego,

6) zmniejszenie dyskomfortu pracy i zamieszkiwania na terenach zurbanizowanych,

7) ograniczanie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz sprawne usuwanie ich skutków,

8) wzrost wiedzy społeczeństwa o stanie środowiska naturalnego, jego zagrożeniach oraz sposobach przeciwdziałania zagrożeniom,

9) wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz poprawa komunikacji społecznej w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych województwa.

1. Zachowanie oraz odtwarzanie rodzimego bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych:

   - rozwój systemu obszarów chronionych:

     – opracowanie regionalnego, docelowego projektu Sieci Obszarów Chronionych, w tym uszczegółowienie propozycji sieci obszarów Natura 2000 i łączących je korytarzy ekologicznych,

     – uzupełnienie i kontynuacja sporządzania planów ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, z uwzględnieniem zasad związanych

z planowanym utworzeniem sieci obszarów Natura 2000,

- doskonalenie koncepcji utworzenia transgranicznych obszarów chronionych: Suwalsko-Wisztynieckiego, Augustowsko-Druskiennickiego, Puszczy Białowieskiej i Doliny Przełomu Bugu,

- ochrona i renaturalizacja siedlisk:

  - opracowanie regionalnej „czerwonej listy" zbiorowisk roślinnych i biotopów wymagających specjalnej troski,

  - wprowadzenie do planu zagospodarowania przestrzennego województwa zapisów określających sposoby użytkowania cennych elementów przyrodniczych i krajobrazowych (w szczególności torfowisk, drobnych zbiorników wodnych, tarasów zalewowych, stref brzegowych jezior, lokalnych kulminacji terenu); wyznaczenie stref ochronnych wokół jezior i rzek województwa,

  - inwentaryzacja zdegradowanych ekosystemów wodno-błotnych oraz opracowanie programów ich renaturalizacji,

  - opracowanie i realizacja regionalnego programu wprowadzania zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz zaktualizowanego programu zwiększania lesistości kraju,

  - intensyfikacja prac związanych z opracowywaniem i aktualizacją operatów urządzeniowych lasów niepaństwowych oraz doskonalenie nadzoru nad realizacją tych planów,

  - zalesianie gruntów o znaczeniu marginalnym dla produkcji rolniczej,

  - tworzenie nowych obszarów zieleni i zadrzewień na terenach zabudowanych,

  - wspieranie zachowania tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych; wspieranie rolnictwa ekologicznego,

- ochrona gatunków:

  - opracowanie regionalnej listy gatunków zagrożonych wyginięciem oraz wdrożenie regionalnego programu ochrony tych gatunków,

- opracowanie i wdrożenie zasad postępowania z gatunkami konfliktowymi, w tym określenie sposobów minimalizacji szkód,
- opracowanie regionalnego programu ochrony rodzimych ras i odmian zwierząt gospodarskich oraz lokalnych odmian roślin uprawnych,
- doskonalenie kontroli zakazu handlu zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt,

2. Ochrona zasobów i poprawa jakości wód podziemnych, racjonalne użytkowanie kopalin, gleb i powierzchni ziemi

- doskonalenie nadzoru nad przestrzeganiem ustaleń zawartych w decyzjach dotyczących stref ochronnych wokół ujęć wody,
- dokonanie inwentaryzacji oraz likwidacja nieczynnych i nie nadających się do eksploatacji studni wierconych i kopanych,
- ustanowienie stref ochronnych dla głównych zbiorników wód podziemnych: Sandru Kurpie, pradoliny rzeki Biebrzy i pradoliny rzeki Supraśl,
- opracowanie i wdrożenie programów oszczędności wody dla celów komunalnych w miastach pow. 50 tys. mieszkańców,
- restrukturyzacja poboru wody dla celów użytkowych, w taki sposób, aby zasoby wód podziemnych były użytkowane wyłącznie dla potrzeb ludności, jako woda do picia i surowiec dla przemysłu spożywczego,
- modernizacja technologii uzdatniania wody do picia,
- wspieranie działań mających na celu zmniejszenie zużycia wody w gospodarce,
- wprowadzenie obowiązku umieszczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego granic obszarów udokumentowanych i potencjalnych złóż kopalin,
- opracowanie perspektywicznego programu eksploatacji kopalin i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych, z uwzględnieniem prognozy skutków wydobycia kopalin
  dla przyrody i środowiska,
- budowa krematoriów w większych miastach województwa,

- kompleksowa rekultywacja starych składowisk i terenów poprzemysłowych.

3. Ochrona zasobów wód powierzchniowych, poprawa ich jakości i zapobieganie zanieczyszczaniu

- ochrona zasobów wodnych:

  - opracowanie programu zwiększenia retencji wód oraz racjonalizacji gospodarowania spływami wód opadowych na wydzielonych obszarach hydrograficznych,
  - zapewnienie ochrony naturalnych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe i nieuregulowane cieki wodne poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego gmin,
  - realizacja inwestycji związanych z tworzeniem nowych i odtwarzaniem zanikających drobnych zbiorników wodnych,
  - zmniejszenie wodochłonności produkcji przemysłowej oraz wprowadzanie zamkniętych obiegów wody,

- ograniczanie zanieczyszczeń wód:

  - opracowanie regionalnego programu redukcji zanieczyszczeń w wydzielonych obszarach hydrograficznych – zlewniach lub grupach zlewni,
  - opracowanie programów optymalizacji wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków z uwzględnieniem programu rozwoju sieci kanalizacji sanitarnej,
  - budowa nowych, rozbudowa i modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000 oraz w innych miejscowościach,
  - budowa urządzeń oczyszczających wody deszczowe wprowadzane siecią kanalizacyjną do odbiorników,
  - modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w zakładach przemysłu spożywczego oraz podczyszczalni i oczyszczalni ścieków w innych zakładach przemysłowych,
  - wyposażanie gospodarstw wiejskich w zabudowie rozproszonej w indywidualne

systemy asenizacyjne – przydomowe oczyszczalnie ścieków,

- realizacja inwestycji ograniczających zanieczyszczenia azotowe pochodzące z rolnictwa (głównie budowa płyt gnojowych i zbiorników na gnojowicę),
- stała modernizacja i usprawnianie funkcjonowania oczyszczalni ścieków, poprzez wprowadzanie najlepszych dostępnych technik,

• poprawa jakości wód:

- opracowanie programów (operatów) rekultywacji silnie zanieczyszczonych zbiorników wodnych (z wodami pozaklasowymi) oraz wspieranie realizacji programów rekultywacji wód.

4. Poprawa stanu czystości terenów i zapobieganie zanieczyszczaniu powierzchni ziemi (uszczegółowienie zadań znajduje się w „Wojewódzkim planie gospodarki odpadami").

5. Stała poprawa jakości powietrza atmosferycznego:

• zmniejszanie energochłonności produkcji oraz zużycia energii na potrzeby bytowe:

- ograniczanie zużycia energii cieplnej poprzez termomodernizację budynków, montaż liczników ciepła i zaworów termostatycznych,
- zmniejszanie energochłonności produkcji, wprowadzanie nowych energooszczędnych procesów technologicznych wykorzystujących najlepsze dostępne technologie,

• ograniczanie emisji „u źródła":

- opracowanie i wdrożenie programu zwiększania udziału stosowanych paliw gazowych, ciekłych, wykorzystania biomasy oraz innych odnawialnych źródeł energii,
- opracowanie i realizacja programów poprawy jakości powietrza dla stref o przekroczonych dopuszczalnych poziomach substancji w powietrzu,
- modernizacja lub wymiana istniejących źródeł ciepła opalanych paliwem stałym na nowoczesne kotły opalane paliwem gazowym, płynnym lub biomasą wyposażone w automatyczną regulację procesów spalania podnoszącą wydajność cieplną źródła,

- realizacja inwestycji związanych w wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
- budowa nowych i modernizacja istniejących instalacji oczyszczających gazy odlotowe wprowadzane do atmosfery, a w szczególności mających na celu poprawę skuteczności usuwania cząstek o średnicy ziarna poniżej 10 μm,
- racjonalizacja wykorzystania i modernizacja istniejących, scentralizowanych systemów grzewczych (modernizacja lub rozbudowa ciepłociągów i węzłów cieplnych
  z zastosowaniem najnowszych technologii i rozwiązań technicznych),
- likwidacja tzw. „niskiej emisji" ze źródeł opalanych paliwem stałym na obszarach ochrony uzdrowiskowej (Augustów, Supraśl) i parków narodowych poprzez rozbudowę istniejących sieci ciepłowniczych i gazowych oraz wykorzystanie biomasy i innych źródeł energii odnawialnej,
- modernizacja istniejących spalarni odpadów medycznych w szpitalach w Łomży i Suwałkach,

• ograniczanie zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza:

- ograniczenie emisji spalin ze źródeł mobilnych poprzez: wycofanie benzyn ołowiowych do 2005 r., wprowadzanie biopaliw, sukcesywną wymianę autobusów i innych pojazdów nie posiadających homologacji na mniej uciążliwe dla środowiska,
- opracowanie i wdrożenie planu ograniczania emisji spalin oraz wtórnej emisji pyłu spowodowanej motoryzacją poprzez poprawę stanu dróg, budowę obwodnic terenów zabudowanych, rozbudowę systemów parkingowych w centrach administracyjno-usługowych oraz zagospodarowanie zielenią otoczenia dróg,

6. Zmniejszenie dyskomfortu pracy i zamieszkiwania na terenach zurbanizowanych

- sporządzenie mapy akustycznej oraz programu ochrony przed hałasem dla miasta Białegostoku,
- sporządzenie map akustycznych i programów ochrony przed hałasem obszarów położonych wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych,
- eliminowanie z eksploatacji środków transportu, maszyn i urządzeń

nie odpowiadających standardom UE,

- budowa ekranów dźwiękochłonnych w miejscach

7. Ograniczanie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz sprawne usuwanie ich skutków:

   - wdrażanie przepisów prawnych zgodnych z dyrektywami Unii Europejskiej odnoszących się do przeciwdziałania poważnym zagrożeniom środowiska,
   - tworzenie infrastruktury przy głównych szlakach komunikacyjnych niezbędnej dla ratownictwa ekologicznego,
   - opracowanie programu informowania społeczeństwa o nadzwyczajnych zagrożeniach środowiska i edukacji w tym zakresie, obejmującego działania na szczeblu lokalnym i regionalnym,
   - wprowadzenie systemu ubezpieczeń ekologicznych dla tych rodzajów obiektów i działań niebezpiecznych, dla których ewentualna sytuacja awaryjna może oznaczać konieczność szybkiego sfinansowania działań ratowniczych i naprawczych,
   - opracowanie programu technicznego wzmocnienia wojewódzkiego systemu ratowniczo-gaśniczego,
   - modernizacja i stała poprawa wyposażenia jednostek ratowniczo-gaśniczych w środki ratownictwa ekologicznego.

8. Wzrost wiedzy o stanie środowiska naturalnego, jego zagrożeniach oraz sposobach przeciwdziałania zagrożeniom:

   - rozpoznawanie i monitorowanie stanu różnorodności biologicznej oraz istniejących i potencjalnych zagrożeń,
   - realizacja badań naukowych nad stanem i zagrożeniami środowiska oraz doskonaleniem technologii służących jego ochronie; upowszechnianie wyników prac badawczych,
   - doskonalenie monitoringu jakości powietrza atmosferycznego - identyfikacja obszarów (stref) z przekroczeniami dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu,

- modernizacja i rozbudowa sieci monitoringu zanieczyszczeń powietrza na obszarze województwa wynikająca z potrzeby dostosowania badań monitoringowych do aktualnie obowiązujących przepisów,
- doskonalenie systemu monitoringu jakości wód podziemnych i wielkości ich poboru na cele bytowe i gospodarcze,
- doskonalenie monitoringu zasobów i jakości wód powierzchniowych; usprawnienie i rozszerzenie zakresu monitoringu,
- realizacja zadań zarządców składowisk odpadów i oczyszczalni ścieków w zakresie monitoringu,
- doskonalenie i rozszerzenie monitoringu akustycznego; aktualizacja danych dotyczących hałasu w aglomeracjach miejskich oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych,
- uzupełnienie systemu informatycznego pozwalającego na efektywną kontrolę wnoszenia opłat za emisję gazów lub pyłów do powietrza – utworzenie wojewódzkiej bazy danych,
- przygotowanie oferty dla wdrażanego systemu handlu emisjami zanieczyszczeń do powietrza w zakresie SO_2, CO_2 i NO_2, wdrożenie pomiarów ciągłych emisji z dużych emitorów,
- wdrożenie systemu informatycznego pozwalającego na efektywną kontrolę gospodarki odpadami, w tym opakowaniowymi – utworzenie wojewódzkiej bazy danych,
- utworzenie ogólnodostępnych elektronicznych powiatowych baz danych o stanie zanieczyszczenia powierzchni ziemi,
- wprowadzenie systemu monitoringu pól elektromagnetycznych oraz opracowanie baz danych o polach elektromagnetycznych w środowisku,
- utworzenie ogólnodostępnych elektronicznych wojewódzkich baz danych o stanie środowiska,
- uzupełnienie wyposażenia służb ochrony środowiska w związku ze wzrostem zakresu

zadań,

- wdrożenie systemów informatycznych PRTR (Uwalnianie i transfer zanieczyszczeń) i SPIRS (Rejestracja obiektów niebezpiecznych),
- rozwój monitoringu środowiska glebowego.

9. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz poprawa komunikacji społecznej w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych województwa

- opracowanie wojewódzkiego programu edukacji ekologicznej,
- organizacja regionalnego systemu informacji o edukacji ekologicznej,
- prowadzenie szkoleń zawodowych w zakresie prawa, zarządzania, technik ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego, źródeł finansowania ochrony środowiska,
- upowszechnianie i praktyczne wdrażanie zasad „Kodeksu dobrej praktyki rolniczej”,
- wspomaganie istniejących i tworzenie nowych ośrodków edukacji środowiskowej,
- wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie,
- utworzenie społecznych rad ds. trwałego i zrównoważonego rozwoju przy urzędach gmin,
- propagowanie modelu trwałego i zrównoważonego rozwoju w gminie,
- organizacja szkoleń w zakresie „czystszej produkcji”,
- rozwój zagospodarowania edukacyjnego i turystycznego obszarów leśnych (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, tablice informacyjne itp.),
- prowadzenie działalności wydawniczej, wspieranie produkcji filmów i innych materiałów posiadających walory edukacyjne,
- organizowanie kampanii informacyjno-edukacyjnych, wspieranie imprez prośrodowiskowych o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim,

- upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie, kraju i na świecie,

- wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych, „ekologizacja" obiektów dydaktycznych i otoczenia szkół.

SPIS TABEL

Tabela 1. Ocena uwarunkowań wewnętrznych.....
Tabela 2. Powierzchnia i ludność gmin powiatu monieckiego (stan na 31.12.2002 r).....
Tabela 3. Perspektywiczna liczba mieszkańców powiatu monieckiego.....
Tabela 4. Struktura pracujących w powiecie monieckim według wg gmin w 2002 r.....
Tabela 5. Bezrobocie w powiecie monieckim (stan na 31.12.2002 r.).....
Tabela 6. Sytuacja finansowa gmin powiatu monieckiego (w tys. zł.).....
Tabela 7. Udział wydatków na ochronę środowiska w wydatkach budżetów gmin ogółem w latach 2000-2003.....
Tabela 8. Powierzchnia ewidencyjna i kierunki wykorzystania powierzchni w powiecie monieckim w 2001 r.....
Tabela 9. Struktura użytkowania powierzchni według gmin w 2002 r.....
Tabela 10. Złoża kopalin w powiecie monieckim.....
Tabela 11. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....
Tabela 12. Wybrane informacje o lasach prywatnych i gminnych powiatu monieckiego w 2001 r.....
Tabela 13. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powiecie monieckim (stan na 31.12.2001 r.).....
Tabela 14. Struktura zużycia paliw w gminach powiatu monieckiego w 2001 r.....
Tabela 15. Emisja zanieczyszczeń powietrza na obszarze województwa podlaskiego i powiatu monieckiego w 2001 r. (w Mg/rok).....
Tabela 16. Emisja zanieczyszczeń powietrza na obszarze powiatu monieckiego z dużych źródeł stacjonarnych w 2002 r. (w Mg/rok).....
Tabela 17. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów w Mońkach w 2002 r. (w Mg/rok)..
Tabela 18. Klasyfikacja wód rzeki Narwi.....
Tabela 19. Klasyfikacja wód rzeki Jaskranki.....
Tabela 20. Klasyfikacja wód rzeki Nereśli.....
Tabela 21. Ocena jakości wód podziemnych.....
Tabela 22. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w latach 2000-2001....
Tabela 23. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania w latach 2000-2001..
Tabela 24. Ujęcia wody, zasoby wód podziemnych i ich wykorzystanie w gminach powiatu monieckiego w 2002 r.....
Tabela 25. Długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz liczba przyłączy do budynków w układzie gmin powiatu monieckiego w 2001 r.....
Tabela 26. Komunalne oczyszczalnie ścieków w powiecie monieckim w 2001 r.....
Tabela 27. Wykaz zalegalizowanych wysypisk komunalnych na terenie powiatu monieckiego.....
Tabela 28. Zadania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu monieckiego z uwzględnieniem rodzaju zadania, terminu, kosztów, źródeł finansowania.....
Tabela 29. Zadania własne Starostwa Powiatowego w Mońkach.....
Tabela 30. Zadania gminne.....
Tabela 31. Zadania koordynowane.....

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1. Struktura prac merytorycznych „Powiatowego programu ochrony środowiska”..... 8
Schemat 2. Położenie powiatu monieckiego na tle podziału administracyjnego województwa podlaskiego..... 19
Schemat 3. Podział administracyjny powiatu monieckiego..... 20
Schemat 4. Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w powiecie monieckim w latach 1995-2002.....21
Schemat 5. Liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w gminach powiatu monieckiego 2001 r..... 22
Schemat 6. Dochody i wydatki powiatu monieckiego w latach 1999 - 2002 oraz prognoza do 2007 r. (ceny stałe z 2002 r. w tys. zł)..... 26
Schemat 7. Dochody i wydatki gmin powiatu monieckiego w latach 1995-2003 oraz prognoza do 2007 r. (ceny stałe z 2002 r.)..... 27
Schemat 8. Bonitacja gruntów ornych (łącznie z sadami)..... 35
Schemat 9. Klasy bonitacyjne użytków zielonych..... 35
Schemat 10. Lesistość gmin powiatu monieckiego..... 38
Schemat 11. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane (w dam^3) wg gmin w 2001 r.....51
Schemat 12. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w powiecie monieckim w 2001 r.....

LITERATURA

1. *Ankieta gmin* – przeprowadzona w jednostkach samorządu terytorialnego w listopadzie 2003 r.
2. Biesiacki A. Kuś J., *Ocena obszarów o zróżnicowanej przydatności do produkcji rolnej*, Cz.I, IUNG, Puławy 2002.*Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2001*, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2001.
3. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju - Polska 2025; Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2000.
4. *II Polityka Ekologiczna Państwa*, Warszawa, 2001.
5. *Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu monieckiego,* Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, październik 2002.
6. *Informacje Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2001 r. Informacje i opracowania statystyczne*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2002.
7. Kistowski M., Staszek W.: *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska,* pomorski Urząd Wojewódzki Wydział Ochrony Środowiska, Gdańsk 1999, załącznik 2 s.2 (zmienione)
8. *Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002.
9. *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*; Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, 2000.
10. Kontrakt wojewódzki, województwo podlaskie, Warszawa, 2001.
11. *Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej* - projekt, Ministerstwo Środowiska, 2002.
12. *Krajowa strategia ograniczenia emisji metali ciężkich i trwałych zanieczyszczeń organicznych*; Ministerstwo Środowiska, 1999.
13. *Krajowy plan gospodarki odpadami,* Warszawa 2002.
14. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Zakład Geologii i Hydrologii Inżynierskiej, Warszawa, 2000.
15. *Narodowa strategia edukacji ekologicznej*; Ministerstwo Środowiska, 1998.
16. *Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000-2006;* Ministerstwo Środowiska, 2000.
17. *Narodowa strategia rozwoju regionalnego*; Ministerstwo Gospodarki, 2000.
18. *Narodowy Plan Rozwoju (NPR),* Ministerstwo Gospodarki, 2003.
19. *Narodowy program przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej; Komitet Integracji Europejskiej*, 1998 (ze zmianami).
20. *NATURA 2000 Europejska sieć ekologiczna*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002.
21. *Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2002 roku (na podstawie Art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska)*, WIOŚ, Białystok 2003.
22. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego*, projekt, Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego, Białystok, 2002

23. *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010,* Warszawa 2002.
24. *Polityka leśna państwa* (wraz z dokumentami uzupełniającymi, takimi jak Krajowy program zwiększania lesistości, Strategia ochrony leśnej różnorodności biologicznej i in.), Ministerstwo Środowiska, 1996.
25. *Polityka transportowa państwa na lata 2001 - 2015 dla zrównoważonego rozwoju kraju*, Ministerstwo Infrastruktury, 2001.
26. *Prognoza demograficzna ludności*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2001.
27. *Program Ochrony Środowiska Powiatu Bielskiego*, Białystok 2003.
28. *Program Ochrony Środowiska Powiatu Kutnowskiego*, Kutno 2003.
29. *Program Ochrony Środowiska Powiatu Raciborskiego*, Racibórz 2003.
30. *Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego*, Białystok 2003.
31. *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*; Rada Ministrów 2002.
32. *Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 -2010*.
33. *Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa*; Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1999.
34. *Strategia ochrony leśnej różnorodności biologicznej*, Ministerstwo Środowiska, 1996.
35. *Strategia rozwoju energetyki odnawialnej*; Ministerstwo Środowiska, 2000.
36. *Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006*; Ministerstwo Gospodarki, 2001
37. *Strategia rozwoju turystyki województwa podlaskiego*, 2002
38. *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego*,
39. *Strategia rozwoju zrównoważonego miast i gmin dorzecza Biebrzy*, NFOŚ, 2002.
40. *Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1998.
41. *Wody podziemne - jakość i zmiany w latach 1999-2001*, WIOŚ, Białystok 2002.*Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami,* Białystok 2003.
42. *Wskaźniki emisji substancji zanieczyszczających wprowadzanych do powietrza z procesów energetycznego spalania paliw,* Materiały informacyjno-instruktażowe, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 1996.
43. *Wytyczne dla Planów Gospodarki Odpadami na szczeblu Gmin/Powiatów* - opracowane przez Ministerstwo Środowiska.
44. *Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym* – opracowane przez Ministerstwo Środowiska.
45. *Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 roku*, Ministerstwo Gospodarki, 2000.